

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 339.624:330.35:332.1(478)(043.2)

DUMITRU ODAINÎ

**ROLUL ZONELOR ECONOMICE LIBERE ÎN ASIGURAREA
DEZVOLTĂRII REGIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

**521.03 - ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN DOMENIUL DE
ACTIVITATE**

Teză de doctor

Conducător științific:

Vasile MAMALIGA,
dr. în științe economice, conf. univ.

Autorul:

Dumitru ODAINÎ

Chișinău, 2017

© ODAINÎ Dumitru, 2017

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză)	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ROLUL ZONELOR ECONOMICE LIBERE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ	15
1.1. Zonele economice libere - ca subiect economic, esența și conținutul lor	15
1.2. Evoluția zonelor economice libere în economia mondială	19
1.3. Conceptul zonelor economice libere în Republica Moldova	35
Concluzii la capitolul 1	42
2. METODE ȘI MIJLOACE DE CERCETARE COMPARATIVĂ A ACTIVITĂȚII ZONELOR ECONOMICE LIBERE	43
2.1. Evoluția zonelor economice libere în Republica Moldova	43
2.2. Analiza activității investiționale.....	50
2.3. Analiza indicatorilor de producere	58
Concluzii la capitolul 2	78
3. DEZVOLTAREA REGIONALĂ PRIN ZONE ECONOMICE	80
3.1. Optimizarea amplasării zonelor economice libere în aspect regional.....	80
3.2. Zonele economice libere – impuls în dezvoltare a economiei regionale	98
3.3. Rolul parteneriatului dintre autoritățile publice locale și autoritățile publice centrale în contextul dezvoltării regionale	103
Concluzii la capitolul 3	111
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	113
BIBLIOGRAFIE	116
Anexa 1. Facilitățile acordate rezidenților zonelor economice speciale	122
Anexa 2. Amplasarea geografică a zonelor economice libere cu statut special.....	124
Anexa 3. Modificări ale legislației ce țin de reglementarea activității ZEL (2001-2014) .	125
Anexa 4. Evoluția și structura vânzărilor totale ale producției industriale pe ZEL din Republica Moldova, în perioada anilor 2005-2014	126
(mil lei).....	126
Anexa 5. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe TL în Republica Moldova și ZEL (2005-2014), mil. lei	127
Anexa 6. Evoluția producției industriale livrate pe Republica Moldova și ZEL (2005-2014), mil. lei	128
Anexa 7. Dinamica numărului populație cu vârsta de 15-60 ani în perioada (2005-2014), persoane	129
Anexa 8. Dinamica numărului salariaților total și în industrie (2005-2014)	130
Anexa 9. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL și a volumului producției industriale fabricate (2005-2014)	131
Anexa 10. Dinamica veniturii din vânzări, pe domenii de activitate (2005-2014) și prognoza veniturii din vânzări a producției industriale (2015-2020)	133
Anexa 11. Act de implementare	136

ADNOTARE

Autor - Odainî Dumitru. „*Rolul zonelor economice libere în asigurarea dezvoltării regionale în Republica Moldova*”. Teză de doctor în vederea conferirii titlului științific de doctor în științe economice la specialitatea 521.03 – „Economie și management în domeniul de activitate”. Chișinău, 2017.

Structura lucrării: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 100 titluri; lucrarea include 11 anexe, 136 de pagini, 48 de figuri, 60 de tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 5 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: zone economice libere, analiză comparativă, nivel de dezvoltare, politică de dezvoltare regională, venit național, investiții, productivitate a muncii, venituri din vânzări.

Domeniul de studiu: Științe economice.

Scopul cercetării rezidă în fundamentarea teoretico-aplicativă și elaborarea unor metode/soluții de eficientizare a politicilor de creare a zonelor economice libere (ZEL) pe teritoriul Republicii Moldova; crearea unui mecanism de investigație a zonelor în care se preconizează deschiderea ZEL. În vederea realizării scopului propus, au fost stabilite următoarele **obiective:** cercetarea practicii internaționale privind crearea ZEL; analiza și sistematizarea conceptelor ZEL; analiza formelor organizatorice ale acestora și a etapelor de evoluție la nivelul economiei mondiale și la nivelul Republicii Moldova; evaluarea prin comparație a conceptelor ZEL din alte țări cu cele existente în Republica Moldova; punerea în evidență a tuturor facilităților oferite de autoritățile centrale și cele locale din Republica Moldova pentru ZEL; analiza impactului activității ZEL asupra economiei regionale și la nivel de țară; evaluarea proiectelor de creare a ZEL din politica de dezvoltare regională.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării. A fost elaborat modelul de prognoză a dezvoltării activității industriale prin prisma creării ZEL.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea unei metode complexe de evaluare a impactului ZEL în economia regională, bazată pe matricea PEST; utilizarea metodelor trendului și comparației, ceea ce a condus la o evaluare mai exactă a impactului acestor formațiuni economice asupra economiei regionale, în scopul utilizării ulterioare a acestei metode pentru amplasarea optimă a ZEL și pentru evaluarea impactului acestora.

Semnificația teoretică a tezei constă în ajustarea într-o viziune nouă a criteriilor de clasificare a ZEL din Republica Moldova; formularea unei noi definiții a acestora; conceptualizarea recomandărilor teoretice și practice privind crearea unui mediu investițional favorabil, prin intermediul politicii creării zonelor economice libere în condițiile economiei naționale.

Valoarea aplicativă a tezei constă în aplicabilitatea practică a rezultatelor obținute în elaborarea măsurilor de formare a strategiei de dezvoltare a ZEL; elaborarea unei metode de prognozare, aplicarea căreia va ajuta la elaborarea recomandărilor și luarea deciziilor la nivelele central și local privind amplasarea noilor zone economice libere pe teritoriul Republicii Moldova.

Rezultatele științifice ale tezei sunt aplicabile în procesele de luare a deciziilor privind crearea noilor zone economice libere pe teritoriul Republicii Moldova, precum și în calitate de suport didactic pentru cursurile din domeniul economic (Anexa 11).

ADNNOTATION

Odainii Dumitru. *“The Role of Free Economic Zones in the Insurance of Developing the Regional Economy in the Republic of Moldova”*. PhD thesis title in order to get a PhD in Economics from 521.03 specialty – “Economy and Management in the Field of Activity”. Chisinau, 2017

Thesis structure. This paper contains an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 100 titles and includes 11 annexes, 136 pages, 48 figures, 60 tables. The results are published in 6 scientific papers.

Keywords: free economic zones, benchmarking, level of development, regional development policy, national income, investment, labor productivity, sales revenue.

Field of study: economics.

The purpose of the research is to analyze policies to create free economic zones (FEZ) in Moldova and mechanisms to achieve efficient economic activity, to develop a method for finding the areas where it is expected to open these economic formations based on modern techniques. In order to achieve the goal of the research, the following objectives have been established: the analysis and the systematization of FEZ concepts, their organizational and legal forms and the stages of development in the world economy; the evaluation through comparison of FEZ concepts in different countries to those in ours; the analysis of the impact of present industrial infrastructures on FEZ activity, the analysis of investment activity in FEZ, the influence of these formations' activity in the regional economy and in the country, projects of FEZ foundation in the policy of regional development.

The Scientific novelty and originality of the results achieved consist of systematization, realization and development of theoretical and scientific FEZ concepts, their classification according to investment activity criteria based on Pareto diagram, the development of the external factors influence analysis based on the PEST matrix, FEZ impact assessment on the regional economy through comparing economic activity indicators and the estimation of central tendencies of change, the assessment of the relationship between the FEZ development level and population's income growth.

The Important scientific problem solved in the investigation is to develop an assessment system for FEZ economic performance and create a building policy for them taking into account the interests of the government and local authorities. The suggested recommendations will help ensure a fair competitive environment among the regions of Moldova, they will simplify the procedures of FEZ creation and will develop collaborative relationships between investors and public authorities.

Theoretical and practical value of the thesis is to develop theoretical and practical recommendations on building a favorable investment environment through the creation of free economic zones policy in national economy.

Scientific results of the thesis are used to decision making processes in creating new free economic zones in Moldova, as well as teaching aids for courses in economics (Anexe 11).

АННОТАЦИЯ

Одайнй Думитру. *«Роль свободных экономических зон в обеспечении регионального развития в Республике Молдова»*. Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 521.03 – „Экономика и управление в области деятельности”. Кишинэу, 2017.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 100 источников, 136 страниц, 48 диаграмм, 60 таблиц и 11 приложений.

Ключевые слова: свободные экономические зоны, сравнительный анализ, уровень развития, политика регионального развития, инвестиции, производительность труда, общая выручка.

Область исследования: Экономика и менеджмент в области деятельности

Цель диссертационной работы заключается в теоретической и прикладной основы и разработки методов/решений для рационализации политики создания свободных экономических зон (СЭЗ) в Молдове; создание механизма для исследования областей, где ожидается открытие СЭЗ. Для достижения цели исследования были установлены следующие задачи: анализ и систематизация концепций СЭЗ, их организационные формы и этапы развития в мировой экономике; анализ влияния активности СЭЗ на региональную экономику и на национальном уровне.

Новизна и оригинальность научных результатов состоят в: систематизации, реализации и развитии теоретических и научных концепций СЭЗ, их классификации на основе инвестиционной активности в диаграмме Парето; разработке механизмов анализа развития под влиянием внешних факторов на основе матрицы PEST; оценке воздействия СЭЗ на экономику региона путем сравнения показателей экономической деятельности и оценки центральных тенденций изменения; оценке взаимосвязи между степенью развития СЭЗ и ростом располагаемых доходов; предложении и разработке методологии для прогнозирования влияния СЭЗ на экономику регионов.

Важная научная проблема решена: путём разработки системы оценки экономической эффективности СЭЗ, оценки взаимосвязи между степенью развития СЭЗ и степенью экономического развития регионов, в которых создаются эти экономические формирования, и прогнозирования развития экономических показателей на территории, на которых будут размещены СЭЗ.

Теоретическая ценность состоит в приспособлении критериев классификации СЭЗ в Республике Молдова, концептуализации теоретических и практических рекомендаций по созданию благоприятного инвестиционного климата путем разработки политики создания свободных экономических зон в национальной экономике.

Ценность работы заключается в: практической применимости результатов, достигнутых в разработке учебных мероприятий стратегии развития СЭЗ; разработки метода прогнозирования, что поможет разработать рекомендации и принимать решения на местном и центральном уровнях управления.

Научные результаты диссертации применимы к процессу принятия решений в создании новых экономических зон в Республике Молдова, а также для разработки учебных пособий для курсов по экономике (Приложение 11).

LISTA ABREVIERILOR

AGEPI	– Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
AIL	– Aeroportul internațional liber
APC	– Autoritățile publice centrale
APL	– Autoritățile publice locale
Ind	– Industriale
ÎM	– Întreprindere mixtă
MO	– Monitorul Oficial
N_{angaj}	– Numărul angajaților
ONU	– Organizația Națiunilor Unite
PEST	– Factorii politici, economici, sociali, tehnologici
PIL	– Portul internațional liber
PP	– Parcul de producție
Q_{fabr}	– Volumul producției fabricate
SRL	– Societatea cu răspundere limitată
SUA	– Statele Unite ale Americii
SWOT	– Slabe, forte, oportunități și riscuri (S – puncte slabe, W – puncte forte, O – oportunități, T - riscuri)
TL	– Termen lung
TS	– Termen scurt
TVA	– Taxa pe valoare adăugată
UE	– Uniunea Europeană
W_1	– Productivitatea muncii
ZAL	– Zona antreprenoriatului liber
ZEL	– Zonă economică liberă
ZES	– Zonă economică specială

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

În prezent, societatea trece prin perioada numită „a consumurilor”, iar agenții economici, pentru a se menține într-un mediu cu o concurență înaltă, sunt nevoiți fie să se acomodeze la aceste condiții prin elaborarea de noi produse, fie să optimizeze producerea bunurilor deja existente. Pentru realizarea acestor scopuri, este necesar de efectuat investiții. Un rol deosebit în activitatea investițională îl are plasarea acestor investiții luând în considerație mai multe condiții favorabile.

În economia mondială, dezvoltarea economică diferă nu doar de la țară la țară, ci chiar de la regiune la regiune. De aceea, fiecare guvern duce o politică investițională proprie, cu scopul atragerii investițiilor, deoarece anume investițiile sunt sursele ce asigură dezvoltarea socioeconomică și tehnico-științifică a oricărei regiuni sau a unei țări. Zonele economice libere (ZEL) reprezintă instrumente eficiente de dezvoltare regională și de atragere a investițiilor. Crearea ZEL-urilor este urmată de următoarele obiective: economice, sociale și tehnico-științifice.

Obiectivele economice sunt orientate la integrarea pieței naționale, atragerea investițiilor pentru dezvoltarea producției competitive; utilizarea avantajelor divizării muncii la nivel mondial, pentru a asigura creșterea volumului producției fabricate pentru export; creșterea fluxurilor valutare în bugetul statului, utilizarea capacităților și infrastructurii în zonele industriale amplasate în orașe și în centrele raionale.

Obiectivele sociale asistă dezvoltarea complexă a regiunilor, creșterea numărului locurilor de muncă; creșterea calificării muncitorilor și specialiștilor autohtoni; satisfacerea cerințelor pieței cu mărfuri de înaltă calitate.

Obiectivele tehnico-științifice accelerează utilizarea tehnologiilor moderne autohtone și străine, implementarea noilor metode de gestiune, preluarea bunelor practici străine, crearea centrelor tehnico-științifice, creșterea eficacității utilizării potențialului de producție.

Un avantaj al zonelor economice libere este varietatea de forme organizatorice pe care acestea le pot lua – de la tipuri de porturi libere până la cele de ecoregiuni. Prin urmare, acestea pot acoperi un spectru foarte larg de cerințe ale investitorilor.

În practica mondială, aceste formațiuni economice au căpătat o răspândire foarte largă atât în partea vestică, cât și în cea estică a lumii. Prin crearea acestor regiuni, autoritățile statale încearcă să soluționeze o gamă foarte largă de probleme economice la nivelele micro- și macroeconomic, cum ar fi: ocuparea forței de muncă, dezvoltarea infrastructurii transporturilor, creșterea venitului

mediu pe cap de locuitor și a venitului național, dezvoltarea ramurii producției industriale, precum și a domeniilor aferente (serviciilor financiare, serviciilor de deservire a populației, transporturi ș.a.), creșterea productivității muncii etc.

Așadar, aceste formațiuni economice pot fi considerate un punct de intersecție a intereselor investitorilor și cele ale administrațiilor, atât la nivel central, cât și la nivel local, unde pot avea loc negocieri cu un grad de flexibilitate destul de înalt, deoarece există posibilități de oferire a facilităților în domeniile fiscal, vamal și funciar, specifice fiecărei țări. Astfel, investitorul obține un șir de avantaje fiscale, funciare, inclusiv siguranța investițiilor, iar autoritățile centrale și cele locale obțin o zonă care poate servi în calitate de centru de dezvoltare a întregii regiuni.

Descrierea situației în domeniul de cercetare

Analiza principalilor indicatori economici permite evaluarea nivelului de dezvoltare a acestor formațiuni economice și impactul acestora asupra dezvoltării regionale. Rezultatul activității zonelor economice libere pe teritoriul Republicii Moldova poate fi estimat în baza unor serii de indicatori precum:

- volumul investițiilor totale;
- volumul investițiilor anuale;
- volumul producției industriale fabricate;
- volumul producției industriale livrate;
- valoarea serviciilor prestate;
- numărul angajaților;
- productivitatea muncii;
- salariul mediu etc.

În perioada 2005–2014 rolul ZEL în economia națională a fost unul important deoarece:

- ponderea investițiilor anuale a crescut de la 18% din totalul investițiilor în economie (sau 147 mil. lei) în anul 2005 la 20% (sau 356 mil. lei) în anul 2014;
- ponderea volumului producției industriale fabricate a crescut de la 4% din totalul volumului producției fabricate pe industrie (sau 747 mil. lei) în anul 2005 la 10% (sau 3651 mil. lei) în 2014;
- productivitatea muncii în 2005 constituia 311 mii lei (de 2,4 ori mai mare decât în medie pe economia națională), în 2014 aceasta a înregistrat valoarea de 565 mii lei (de asemenea de 2,4 ori mai mare).

Astfel, ZEL reprezintă zone în care activitatea industrială este mult mai intensivă decât pe celelalte teritorii ale Republicii Moldova.

Cercetările existente demonstrează că în Republica Moldova, procesul de dezvoltare a ZEL se află în etapa primară. Având în vedere schimbările economice care au avut loc (semnarea Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb cu UE, introducerea embargoului economic din partea Federației Ruse), la moment există necesitatea elaborării unui plan de acțiuni bine determinat, care să corecteze sau chiar să modifice legislația și mecanismele economice de reglementare a activității ZEL pentru a transforma aceste formațiuni economice în nuclee de atragere a investițiilor și de asigurare a dezvoltării regiunilor. Acest plan trebuie să fie elaborat cu implicarea autorităților publice centrale și locale, deoarece interesele acestor două autorități în asigurarea dezvoltării regionale trebuie să fie comune.

Gradul de elaborare științifică a problemei

Un aport considerabil în cercetare ZEL l-au avut Frazier M., Akinci G., Avdokușin E., Semionov K., Tiefertun S., Jin Wang, Devadas V., Bobrova V.

În Republica Moldova aspectele funcționării ZEL au fost studiate de Ciobanu M., Osmatescu A., Lupu V.

Majoritatea acestor lucrări se axează pe definirea ZEL, dar mai puțin este studiat impactul acestor formațiuni economice în dezvoltare economiei regionale și anume estimarea naturii și valorii acestuia. În lucrările autorilor autohtoni nu se acordă o atenție cuvenită studierii regiunilor în care urmează a fi create ZEL, dar acest factor este unul decisiv în buna funcționare a acestor formațiuni.

De asemenea, autoritățile publice centrale, în procesul de luare a deciziilor de a crea ZEL, nu studiază în deplină măsură proiectele propuse și nu țin cont de specificul regiunilor selectate pentru crearea acestora. Aceste probleme au condiționat stabilirea scopului și obiectivelor cercetării în această lucrare.

Scopul și obiectivele studiului

Scopul lucrării rezidă în fundamentarea teoretico-aplicativă a zonelor economice libere și elaborarea unor metode/soluții de eficientizare a politicilor de creare a lor pe teritoriul Republicii Moldova; Crearea unui mecanism de investigație și analiză a zonelor în care se preconizează deschiderea ZEL.

Obiectivele generale ale lucrării care conduc la atingerea scopului cercetării sunt:

- realizarea unui studiu bibliografic privind evoluția ZEL în economia mondială;
- cercetarea practicii internaționale privind crearea ZEL;
- analiza și sistematizarea conceptelor ZEL;
- analiza comparativă a conceptelor ZEL la nivelele internațional și național;

- analiza comparativă a facilităților oferite în cadrul ZEL la nivelele internațional și național (autoritățile centrale și cele locale);

- analiza formelor organizatorice ale ZEL și a etapelor de evoluție a acestora la nivelul economiei mondiale și în Republica Moldova;

- analiza conceptelor ZEL din alte țări comparativ cu cele existente în Republica Moldova;

- punerea în evidență a tuturor facilităților oferite de autoritățile centrale și locale din Republica Moldova;

- analiza impactului existenței infrastructurilor industriale asupra activității ZEL, a rolului activității acestor formațiuni în economia regională și la nivel de țară;

- elaborarea, în cadrul politicilor de dezvoltare regională, a studiilor privind crearea ZEL;

- evaluarea proiectelor de creare a ZEL în politica de dezvoltare regională;

- studierea evoluției economice a regiunilor în care se preconizează crearea a noi ZEL pe teritoriul Republicii Moldova și a perspectivelor de funcționare a acestora din punct de vedere al infrastructurii (transporturilor și industriale), precum și al perspectivei dezvoltării economice.

Obiectul studiului reprezintă zonele economice libere, inclusiv activitatea acestora, cu accent pe influența acestora în dezvoltarea economiei regionale.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor constau în următoarele:

- Determinarea modelului de prognoză a dezvoltării activității industriale prin prisma creării ZEL;

- Elaborarea algoritmului de etapizare în crearea ZEL, în baza indicatorilor dezvoltării regionale.

- **Problema științifică importantă soluționată** constă în:

- elaborarea unei metode complexe de evaluare a impactului ZEL în economia regională, bazată pe matricea PEST (factorii Politici, Economici, Sociali și Tehnologici);

- utilizarea metodei trendului și a comparației, ceea ce a condus la o evaluare mai exactă a rolului acestor formațiuni economice în economia regională, utilizate ulterior pentru alegerea amplasării optime a ZEL și pentru evaluarea impactului acestora.

- **Metode de cercetare și informația inițială**

Pentru atingerea obiectivelor lucrării, au fost utilizate materiale ale conferințelor internaționale, publicații ale organizațiilor internaționale de profil și teorii social-economice moderne. Pentru analiza situației ZEL în Republica Moldova, s-au folosit rapoarte statistice, rapoarte ale activității ZEL în Moldova pentru perioada 2005–2014, precum și publicații și cercetări din revistele de profil. Atingerea obiectivelor stabilite a solicitat utilizarea diverselor

metode de cercetare: statistică, socială, geografică, analiza factorială și tipologică; sinteza și comparația.

La elaborarea tezei, autorul a utilizat rezultatele cercetărilor efectuate de specialiști din domeniu din SUA, China, India, Republica Coreea, Federația Rusă și România, în special privind practica creării și dezvoltării ZEL.

Semnificația teoretică a lucrării constă în sistematizarea definițiilor și caracteristicilor de bază ale ZEL, cu identificarea particularităților de dezvoltare a acestora în diferite țări; elaborarea metodologiei de prognozare a evoluției economice a regiunilor în care sunt preconizate crearea ZEL.

Semnificația practică a lucrării se concretizează în cercetări aplicative, și anume: evidențierea și prioritizarea principalelor probleme privind funcționarea și dezvoltarea ZEL în Republica Moldova în condițiile actuale; formularea și fundamentarea propunerilor de soluționare a problemelor existente privind dezvoltarea ZEL în Republica Moldova; utilizarea în premieră a tehnicii complexe de evaluare a activității ZEL bazate pe diagrama Pareto și matricea PEST; utilizarea metodei comparative de analiză a indicatorilor activității economice în regiunile unde sunt create ZEL și a indicatorilor activității economice din întreaga țară; demonstrarea eficienței zonelor economice libere în asigurarea creșterii economice în regiune, ținând cont de impactul complex asupra nivelelor micro- și macroeconomic ale țărilor cu economia în tranziție.

Aplicarea rezultatelor studiilor sunt confirmate prin Actele de implementare obținute (Anexa 11). Unele rezultate ale cercetării științifico-practice obținute în această lucrare sunt implementate în procesul de învățământ la disciplina "Economia ramurii" (Ciclul I Licență); din cadrul Facultății Inginerie Mecanică, Industrială și Transporturi, UTM. Totodată, rezultatele acestei lucrări au fost utilizate la evaluarea regiunilor pentru înființarea subzonei „Strășeni” a ZEL „Bălți”.

Aprobarea rezultatelor obținute

Rezultatele studiilor efectuate în cadrul prezentei teze de doctor au fost prezentate, publicate și discutate în cadrul mai multor evenimente cu caracter științific de nivel național și internațional:

- Conferința internațională de comunicare științifică, TMCR 2001, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova.

- Conferința internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării", ediția a X-a (jubiliară), 2015, Institutul Național de Cercetări Economice, AȘM a Republicii Moldova.

Structura și volumul tezei

Teza include introducerea, 3 capitole, adnotarea în limbile română, engleză și rusă, lista abrevierilor utilizate, compartimentul ce ține de concluziile finale ale tezei, lista bibliografică în număr de 100 titluri, 11 anexe. Conținutul tezei este expus pe 140 pagini.

Introducerea prezintă aspectele generale privind necesitatea intensificării activității investiționale prin crearea zonelor economice libere, care, la rândul lor, vor stimula activitatea economică atât la nivel local, cât și la nivel de țară, în special prin creșterea venitului personal și a venitului național brut și celui net. De asemenea, sunt prezentate mijloacele prin intermediul cărora se poate asigura o funcționalitate mai eficientă a zonelor economice libere. Tot aici sunt incluse actualitatea și argumentarea alegerii temei de cercetare, scopul și obiectivele tezei, importanța științifică, teoretică și aplicativă a lucrării.

Capitolul 1 – “Rolul zonelor economice libere în economia mondială” reprezintă un studiu bibliografic despre evoluția dezvoltării zonelor economice speciale la nivel mondial. Este prezentat nomenclatorul zonelor economice speciale și cum s-au modificat formele organizatorice ale acestor formațiuni economice. De asemenea, s-au cercetat teorii ce trasează o paralelă între teoria ciclului de viață a produsului și ciclul de viață a zonelor economice speciale. Este prezentată o analiză a celor mai frecvente tipuri de zone economice libere întâlnite în economia diferitor țări precum: SUA, Marea Britanie, țări membre ale UE, Republica Populară Chineză, Republica Coreea și Federația Rusă.

De asemenea, este realizată o analiză cantitativă a activității zonelor economice speciale la nivel mondial. Este evidențiată necesitatea selectării corecte a formelor organizatorice ale zonelor economice libere în funcție de regiunea în care se planifică a fi create.

Sunt analizate conceptele ZEL, ZES, noțiunile generale care demonstrează rolul și influența lor în economie atât la nivel național cât și cel regional.

Este prezentă analiza comparativă a modelelor zonelor economice speciale din diverse țări cu cele existente în Republica Moldova; sunt comparate facilitățile oferite rezidenților acestor formațiuni economice. Este efectuată o analiză a factorilor externi, precum factorii politici, economici, socio-psihologici și tehnologici care influențează activitatea zonelor economice libere în Republica Moldova. Această analiză este efectuată în baza modelului PEST. De asemenea, este analizată evoluția bazei legislative ce reglementează activitatea zonelor economice libere și a rezidenților acestora.

În **Capitolul 2 – “Metode și mijloace de cercetare comparativă a activității zonelor economice libere”** este prezentată partea de analiză comparativă a obiectului de cercetare a tezei.

Sunt analizate datele despre evoluția economică a ZEL pe teritoriul Republicii Moldova și evoluția priorităților investitorilor. Este efectuată o analiză cantitativă a activității investiționale și de producție în cadrul ZEL inclusiv și a tendințelor centrale de evoluție a indicatorilor economici precum: volumul investițiilor și volumul producției industriale fabricate și livrate, numărul angajaților, productivitatea muncii și a salariul mediu, în baza determinării trendului. Este prezentat modelul de analiză a activității de producere a ZEL în baza diagramei Pareto, care arată cum se modifică volumul producție fabricate în ZEL-uri și estimează evoluția nivelurilor de dezvoltare a lor. Este demonstrată legătura dintre nivelul de dezvoltare a ZEL și a factorilor ce stimulează activitatea economică a acestora, precum: existența unei infrastructuri industriale, interesul autorităților publice locale, etc.

De asemenea, s-a analizat raportul dintre creșterea salariului mediu și a productivității muncii în cadrul ZEL și în economia Republicii Moldova, astfel subliniindu-se avantajul acestor formațiuni economice în creșterea veniturilor populației precum și a venitului național.

Capitolul 3 – „Dezvoltarea regională prin zone economice” prezintă o cercetare a politicii creării zonelor economice libere stipulată în Strategia de dezvoltare regională (Regiunea Nord, Centru și Sud). Sunt analizate regiunile unde sunt propuse crearea ZEL-urilor, ținând cont de factorii menționați în analiza PEST, amplasarea geografică, accesul la infrastructura industrială etc. Se constată faptul că nu toate regiunile în care se preconizează crearea ZEL au o dezvoltare economică proporțională și o infrastructură industrială adecvată, ceea ce constituie un factor decisiv în crearea lor. Este propus un algoritm de creare a ZEL ce se bazează pe etape de creare, astfel încât, la prima etapă sa fie create ZEL-uri în localitățile unde există acces la căile de transport cât mai variate, cu o infrastructură industrială dezvoltată și un grad de dezvoltare economică mai înalt. Prin astfel de metode se stimulează activitatea investițională. La următoarea etapă se propune crearea ZEL în localitățile cu mai puține avantaje inițiale, dar cu o susținere puternică a autorităților publice centrale și locale. La sfârșitul capitolului sunt prezentate un șir de recomandări destinate atât APC cât și APL de care trebuie să țină cont la crearea zonelor economice libere.

Ca rezultat, se propune utilizarea metodelor de prognozare a impactului ZEL în dezvoltarea regiunii în care urmează sa fie amplasate.

1. ROLUL ZONELOR ECONOMICE LIBERE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

1.1. Zonele economice libere - ca subiect economic, esența și conținutul lor

În practica mondială de comerț exterior există diferite modele teritoriale de administrare. Din aceste categorii de formațiuni fac parte structuri economice, cunoscute sub denumirea de zone economice libere. Scopurile urmărite de țările care creează ZEL pot fi diferite. Unele state utilizează aceste tipuri, structuri în calitate de mecanism economic de integrare, altele – cu scopul atragerii tehnologiilor și investițiilor străine.

În SUA, conform legii din 1934 [1], zonele trebuie să colaboreze și să stimuleze comerțul extern prin micșorarea taxelor vamale de import, atunci când sunt importate pe teritoriul Statelor Unite. În Marea Britanie, spre exemplu, începând cu anii 1981 a început crearea aeroporturilor libere (în Liverpool, Birmingham, Cardiff, Prestrih și Belfast) cu scopul măririi procentului de ocupație a populației, atragerea antreprenorilor, ceea ce va permite activizarea economiei la nivel național. Pentru țările ex-socialiste zonele economice libere reprezintă un mecanism de atragere a investițiilor străine în economie, ca element care asigură creșterea PIB-ului și celorlalți indicatori macroeconomici care derivă din el.

Scopurile creării ZEL sunt: economice, sociale și tehnico-științifice.

Scopurile economice sunt:

- a) integrarea pieței naționale în piața internațională;
- b) atragerea investițiilor străine și autohtone pentru dezvoltarea producției competitive;
- c) utilizarea avantajelor divizării mondiale a muncii pentru mărirea volumului producției fabricate pentru export [2];
- d) creșterea fluxurilor valutare în bugetul statului [3];
- e) utilizarea capacităților și infrastructurii în zonele industriale amplasate în orașe și centre raionale (în cazul Republicii Moldova), etc.

Scopurile sociale sunt:

- a) dezvoltarea complexă a celorlalte regiuni;
- b) creșterea locurilor de muncă și asigurarea ocupației populației;
- c) creșterea calificării muncitorilor autohtoni, a specialiștilor, a cadrelor de administrare și conducere;
- d) satisfacerea cerințelor pieței cu mărfuri de înaltă calitate [4], etc.

Scopurile tehnico-științifice:

- a) utilizarea tehnologiilor moderne autohtone și străine;
- b) implementarea noilor metode de gestiune a muncii;
- c) atragerea experienței străine;

- d) crearea centrelor tehnico-științifice;
- e) mărirea eficacității utilizării potențialului de producție, etc.

Toate scopurile de organizare a ZEL pot fi realizate printr-un sistem de condiții atrăgătoare pentru investitorii străini, din punct de vedere al țării gazdă. Astfel, cele mai principale condiții pentru funcționarea ZEL sunt:

1. Stabilitatea politică în stat ce asigură un climat investițional favorabil. Această condiție, după cum arată practica, este cea mai decisivă în atragerea investitorilor străini.
2. Existența unei baze legislative, ce asigură drepturile și stimulează activitatea investitorilor străini și autohtoni.
3. Existența unei infrastructuri dezvoltate de producție și comerț.
4. Amplasarea geo-politică a țării.
5. Conjunctura economică favorabilă – forța de atracție pentru orice investitor.

Un stimulator important pentru dezvoltarea ZEL este sistemul de facilități pentru investitori. Fiecare țară sau regiune, în procesul de creare a unei zone economice libere, determină sistemul său de facilități. Dar, după cum arată practica, sistemul de facilități stabilite pe teritoriul ZEL, în mare măsură este individual și e legat direct de strategia de dezvoltare a teritoriului dat. În literatura de specialitate se menționează patru grupe de bază de facilități:

- *facilitățile fiscale* - stimulează dezvoltarea anumitor tipuri de antreprenariat. Ele se reflectă asupra ratelor impozitului pe profit și pe imobil. În sfera lor se plasează problemele de eliberare permanentă sau temporară de impozite a antreprenorilor;

- *facilitățile financiare* - se prezintă sub forma stabilirii prețurilor mici la utilizarea resurselor funciare, spațiilor de producție, obiectelor de infrastructură, serviciilor comunale. Facilități financiare reprezintă și diverse forme de subsidii din contul mijloacelor din buget și oferirea creditelor preferențiale;

- *facilitățile administrative*, de obicei se oferă de administrația ZEL cu scopul de a simplifica procedura de înregistrare a întreprinderilor, de intrare și ieșire a persoanelor nerezidente și aplicarea diferitor servicii. Simplitatea procedurilor administrative reprezintă un avantaj pentru investitori și deseori este hotărâtoare în atragerea capitalului străin;

- *facilitățile în comerțul extern* sunt legate, de obicei, de aplicarea procedurii simple de efectuare a operațiunilor la nivel internațional, dar, de asemenea și de micșorarea și anularea taxelor de import-export.

Toate facilitățile menționate, după cum arată practica mondială, se pot aplica în diferite combinații, însă nu permanent sunt stimulatori decisivi pentru atragerea investițiilor.

Pe parcursul evoluției lor, aceste formațiuni economice trec prin patru etape de dezvoltare. Aceste etape de viață ale zonelor economice libere pot fi comparate cu ciclul de viață a unui produs, deoarece între aceste două fenomene există o corelare foarte strânsă, [5].

Conform teoriei ciclului de viață a unui produs, autorul căreia a fost economistul american Raymond Vernon [6], acesta cuprinde patru etape: apariția, creșterea, maturizare și declinul. Pe parcursul acestor etape, produsele și chiar însuși procesul de producție poate să migreze dintr-o țară în alta în funcție de etapa de dezvoltare.

Prima etapă – „apariția” sau „constituirea” este caracterizată prin alegerea obiectului asupra căruia se va axa producția, elaborarea tehnologiilor și organizarea producției experimentale. La această etapă cele mai mari cheltuieli revin lucrărilor de cercetare științifică și de construcții experimentale, cercetări de marketing etc.

Pentru zonele economice libere prima etapă constituie alegerea teritoriului pentru amplasarea zonei, elaborarea conceptului de funcționare, pregătirea actelor normative și crearea infrastructurii de producere.

Este cunoscut faptul că țările cu un înalt grad de industrializare au mai multe posibilități de a elabora și implementa noi produse deoarece au următoarele avantaje concurențiale: subvenționarea lucrărilor de cercetare științifică și de experimentare, existența specialiștilor de o calificare înaltă, o piață internă cu volumul înalt al cererii și cu consumatori cu cerințe înalte, atitudinea bună față de inovare. Analiza comparativă a economiei din zece țări înalt industrializate a arătat că inovațiile sunt stimulentele principale ale puterii concurențiale pe piața mondială.

La prima etapă, ponderea cea mai mare a vânzărilor revine pieței interne, dar odată cu evoluția în timp, crește ponderea volumului producției livrate pe piața externă. De obicei, aceste piețe au aceeași segmentare, structură de consum și cerințe ale consumatorilor.

A doua etapă este „creșterea”. Principalele mijloace financiare se utilizează pentru ajustarea și modernizarea proceselor tehnologice, optimizarea canalelor de realizare a produselor. Pentru activitatea zonelor economice libere la etapa a doua este caracteristică organizarea producției în baza materiei prime și semifabricatelor de import, atragerea activă a capitalului străin, specializarea producției la anumite tipuri de mărfuri. Procesul de producție rămâne cu un nivel înalt de consum al factorului de capital, dar influența acestuia se diminuează.

La această etapă producătorul utilizează des avantajele pe care le oferă zona economică liberă, în primul rând - posibilitatea realizării produselor pe piețele străine fără achitarea taxelor de export. Tot la această etapă se pot elabora planuri de trecere a procesului de producție în țările cu economie de tranziție și în curs de dezvoltare, în special în zonele de producție-export ale

acestor țări. Cele mai favorabile condiții, pentru migrarea procesului de producție din țările înalt industrializate în țările în curs de dezvoltare, le creează zonele de producție-export.

A treia etapă – „maturizarea” – caracterizează începutul producției în masă, unde persistă cheltuielile legate de remunerarea personalului angajat, promovarea produsului etc. Pentru ZEL etapa a treia este caracterizată prin producția în masă a mărfurilor de consum, treptat se mărește ponderea componentelor autohtone în produs, de asemenea este caracteristică diversificarea producției și lărgirea piețelor de desfacere a produsului.

A patra etapă – „declinul” – este caracterizată prin micșorarea încărcării capacităților de producție, a volumului vânzărilor și lichidarea canalelor de distribuție.

După cum a arătat practica mondială, corporațiile transnaționale deplasau procesul de producere din ZEL la a treia și a patra etapă, când tehnologia de producere este deja formată și corespunde tipului de producție în serii mari și masă. Astfel, aceste companii își măreau venitul în urma activităților lor și producția obținea un avantaj față de produsele concurente prin micșorarea costurilor de producție. Acest avantaj este datorat efectului de scară.

Un alt factor care a favorizat migrarea l-a constituit creșterea esențială a salariilor în țările noi industrializate și în alte țări cu succese mari în dezvoltare, făcând mai puțin atractivă pentru companiile transnaționale trecerea în aceste țări a proceselor de producție cu consum mare a factorului de muncă. Totodată, apariția tehnologiilor noi a permis crearea unor uzine automatizate în țările gazdă a acestor companii, care după eficacitatea lor depășesc cu mult companiile create în zonele de producție-export pe care le găzduiesc țările în curs de dezvoltare, care nu dispun de astfel de tehnologii. De asemenea, în țările înalt industrializate se observă o scumpire esențială a cercetărilor legate de elaborarea noilor tehnici și tehnologii. Această situație corespunde primelor două etape de viață a produsului.

La momentul actual de timp, de aceste avantaje economice beneficiază nu doar țările înalt industrializate, dar și țările noi industrializate. Totodată, ultimele au o serie de avantaje importante - forță de muncă ieftină, dar înalt calificată și număr în creștere a tehnicienilor, inginerilor și a cadrelor științifice.

Pentru companiile transnaționale devine eficientă trecerea procesului de producție în țările noi industrializate și în țările în curs de dezvoltare la a doua etapă a ciclului de viață a produsului, dar nu la a treia și a patra.

Pentru zonele economice libere este specifică ajustarea condițiilor pentru investitori pe întreg teritoriul țării sau respecializarea zonei pe produse cu consum mare de capital intelectual și transformarea ei în parc tehnologic sau alt tip de zonă cu specializare îngustă.

Tendențele remarcate în divizarea mondială a muncii a influențat evoluția formelor zonelor economice libere, multe dintre care s-au transformat în parcuri științifice-industriale. În țările dezvoltate au început să apară așa numitele tehnopolisuri, scopul cărora este elaborarea noilor tehnologii, produse și materiale.

Ca rezultat, prima fază a ciclului de viață a încetat să fie prerogativa țărilor înalt industrializate. În procesul nu doar al producției, dar și cel al creării noilor produse, au început să se includă țările noi industrializate și unele țări în curs de dezvoltare.

Pe parcursul fiecărei etape de dezvoltare, ZEL pot lua diferite forme specifice etapei respective. Reieșind din ciclul de viață al ZEL, în paragraful următor se vor prezenta formele organizatorice pe care le pot avea aceste formațiuni economice.

1.2. Evoluția zonelor economice libere în economia mondială

Zonele economice libere mai sunt întâlnite sub denumirea de „insule” ale economiei mondiale [7, p. 49] sau „uși deschise” pentru fluxul investițiilor străine, tehnologiilor și practicilor de conducere în anumite regiuni. În opinia multor economiști, ZEL reprezintă un prototip nou al politicii „ușilor deschise” în economia mondială [8].

ZEL își au originea din timpuri străvechi, dar care pe parcursul evoluției și-au îmbogățit activitatea practică cu conceptele civilizației noi. Aceste formațiuni, conform tezelor cercetătorilor americani M. Frazier și R. Rahn, sunt cele mai vechi dar și cele mai noi idei ale omului în domeniul dezvoltării economice. Încă în timpurile străvechi fenicienii, egiptenii și chinezii utilizau zonele economice libere pentru dezvoltarea comerțului extern. În această epocă ZEL aveau formă de porturi libere [9]. Printre primele porturi libere cunoscute în istorie a fost portul Cartagina.

Pe parcursul evoluției, statutul zonele economice libere s-a completat cu noi conținuturi, în special acelea ce țin de export și experiența de afaceri. Economia acestor zone are un nivel înalt de penetrare pe piața mondială, iar regimul vamal și fiscal este favorabil atât pentru investițiile autohtone cât și pentru cele străine.

La mijlocul anilor '90 ai secolului trecut, în lume funcționau în jur de 1200 de diferite tipuri de ZEL, printre care: zone ale comerțului liber, parcuri științifice-industriale, zone de producție-export, zone cu destinație specială: centre off-shore, zone de recreație, regiuni economico-ecologice, centre turistice etc. [10].

Volumul de producție agregat, numai pentru zonele de producție-export, a crescut de la 17 mld. dolari, în anul 1990, până la 25 mld. dolari în anul 1995. Numărul total de persoane antrenate în activitatea acestor zone, pentru aceeași perioadă, a crescut de la 2 mil. la 3 mil. oameni. În zonele off-shore s-a concentrat practic o treime din toate depozitele bancare. Conform datelor

specialiștilor, începând cu anul 2003 prin zonele economice libere trec de la 15% până la 20 % din volumul total de mărfuri produs la nivel mondial, [10].

După unele estimări, în anul 2007 existau aproximativ 3000 de ZEL în 135 de țări, numărul de locuri de muncă create depășeau cifra de 68 de milioane, iar valoarea adăugată formată în zonele economice libere se estimau la 500 de miliarde dolari SUA [11]. În prezent numărul ZEL depășește cifra de 4300 de formațiuni.

Existența ZEL pe piața mondială este favorabilă companiilor transnaționale, investițiile de miliarde ale cărora se găsesc pe toate continentele. Corporațiile internaționale, în căutarea permanentă a unor condiții favorabile pentru activitatea lor comercială privesc zonele economice libere ca structuri economice foarte convenabile, de care își leagă principalele direcții de expansiune economică [12].

Astfel, se poate constata că ZEL prezintă regiuni cu concentrare înaltă a relațiilor comerciale, financiare, de producție și tehnologice. Ele reprezintă nucleul unui nivel înalt de dezvoltare a relațiilor de piață, a antreprenorialului, locul modernizării tehnologice și al mecanismului de dirijare. Aceste formațiuni, la sfârșitul sec. XX, s-au transformat într-un factor esențial al economiei mondiale și prezintă „centre comerciale” ce accelerează comerțul mondial. Se presupune că la mijlocul sec XXI prin aceste zone va circula mai mult de 1/3 din producția mondială [10].

În pofida faptului că zonele economice libere sunt cele mai vechi formațiuni economice, definiția care exprimă esența acestor structuri economice a apărut în anii '70 ai secolului trecut. În primăvara anului 1973, definiția ZEL a fost pentru prima dată oficial anunțată oamenilor de știință și economiștilor în Protocolul de la Kyoto. Prin Zonă Economică Liberă – se scrie în declarație - se înțelege o parte din teritoriul țării, în care produsele se clasează ca obiecte care se află în afara teritoriului vamal al acestei țări și de aceea nu se supun regulamentului vamal și impozitării în țara dată. Altfel spus, teritoriul unde se respectă principiul „extraterritorialității vamale” [13].

Meditând asupra definiției ZEL, profesorul K.A. Semionov spunea: „Din definiție e evident că libertatea unei părți determinate din teritoriul unei țări nu este absolută, ci relativă. Acest teritoriu e liber numai din punctul de vedere că, mărfurile aduse în această zonă sunt eliberate de taxele vamale, impozite la import și alte tipuri de pârghii de control al importului care în conformitate cu legislația vamală a țării se aplică pentru produsele importate în alte teritorii ale țării date. Aceasta înseamnă, că mărfurile importate în ZEL din afara hotarelor nu se declară ca import pe teritoriul țării importatoare. Dar, în același timp, legile nu eliberează proprietarii mărfurilor și investitorii de la legislația economică, ci doar o simplifică” [14, pp. 34-35]. Ca urmare, el le definește ca teritoriu geografic al căror centre politice au mai multe facilități în

comparație cu regimul economic de organizare stabilit în statul dat. Cu alte cuvinte, ele sunt enclave, unde se reduce implicarea statului în procesele economice, adică sunt o parte componentă din teritoriul economic al țării, unde se aplică un sistem de facilități, care nu este specific restului teritoriului țării date.

În următoarea ordine de idei, după cum a observat academicianul E. Avdokușin, aceste zone ar trebui să fie numite nu zone libere, dar zone economice speciale [15].

O altă definiție asemănătoare este prezentată de Herbert Grubel, care definește zonele economice libere ca „zonă definită geografic în care anumite tipuri de activități economice au loc cu o scutire parțială de la plata impozitelor și nu cad sub incidența reglementării din partea guvernului, care se aplică pe restul teritoriului” [16, p. 53]. Astfel, așa definiție a ZEL reflectă apartenența unui teritoriu, a facilității, enclavității și influenței limitate a statului în activitatea economică a acestor formațiuni economice.

V. Ignatov și V. Butov dau definiția proprie a ZEL: „zonele economice libere – teritorii limitate, porturi maritime și aeroporturi în care există facilități economice speciale pentru antreprenorii autohtoni cât și pentru cei străini, ce stimulează soluționarea problemelor de comerț exterior, economice, sociale, tehnice și tehnologice” [17, p. 46].

O definiție cu un sens mai amplu au dat-o economiștii Darienco T.P. și Okrug Z.M - „...sub ZEL se subînțelege un teritoriu independent al unei țări (al unui grup de țări), care este o parte componentă a sistemului economic al țării (al unui grup de țări), unde se asigură producerea și repartizarea producției globale pentru atingerea scopului bine determinat de integrare și cooperare la nivel național, cu ajutorul unor mecanisme speciale de reglementare a relațiilor social-economice de producție și repartizare, capabile de lărgirea prin difuziune a hotarelor ei” [18, p. 32].

Prezentând așa o definiție amplă, autorii au subliniat, că zonele economice libere rămân sub jurisdicția statului și teritoriului său și niciodată nu se folosesc de dreptul de extraterritorialitate. Ei percep ZEL ca „implanturi” artificiale, create de stat în spațiul economic național și care se deosebesc economic de acest spațiu. Așa o determinare a zonelor economice libere a inclus în sine suveranitatea teritorială, complexitatea economică, relațiile de reproducere lărgită, scopurile și mecanismele speciale de dirijare. Dar această definiție nu reflectă esența și conținutul mecanismului de reglare.

Mecanismul de reglare presupune un sistem de preferințe pentru investitorii autohtoni și străini, un set de reguli de administrare a acestor zone unde mecanismele economiei de piață sunt mai evidente și există mai puțin control din partea statului.

O altă definiție a acestor formațiuni economice o găsim în „Marea enciclopedie economică”, care definește ZEL ca un teritoriu limitat al unui stat, asupra căruia acționează facilități economice speciale pentru antreprenorii autohtoni și străini (facilități vamale, de impozitare, a condițiilor de arendă, a regimului de vize, a regimului de muncă, etc.), ce permit apariția unor condiții favorabile pentru dezvoltarea industriei și investirea capitalului străin [19].

După cum se observă, această definiție nu numai menționează existența sistemului de facilități economice pentru antreprenorii autohtoni și cei străini, dar și concretizează principalele facilități existente în zonele economice libere. Această definiție la fel ca și cele precedente nu reflectă pe deplin conținutul mecanismului de dirijare al activității acestor zone.

În lucrarea sa dr. Ashok Verma definește ZEL ca „o regiune geografică care are legi economice diferite de legile economice ale statului rezident, obiectivul de bază fiind obținerea unei creșteri economice și creșterea investițiilor străine” [20, p. 6]. Cu toate că această noțiune este foarte simplă, ea reflectă în totalitate scopul creării zonelor economice libere și anume creșterea economică prin atragerea investițiilor străine. Neajunsul constă în faptul că nu sunt descrise mecanismele de realizare a acestui scop.

O altă definiție a zonelor economice libere este formulată de către Semil Shah și Peter Walkenhorst care definesc ZEL, denumite uneori ca „zone de prelucrare pentru export”, ca regiuni geografice bine demarcate care se află pe teritoriul unei țări, folosite pentru a încuraja industria, producția și serviciile, prin liberalizarea legislației fiscale. De obicei, se referă la export și politici economice, așa dar, reprezintă zone economice „speciale”. Multe țări s-au bazat foarte mult pe ZEL și sunt considerate un ingredient vital în strategia economică a unei țări în curs de dezvoltare [21]. Spre deosebire de multe alte definiții, această definiție reflectă nu doar scopul, dar și mijloacele prin care se reglementează activitatea zonelor economice libere. Cea mai importantă observație dedusă din definiția dată de S. Shah și P. Walkenhorst constă în faptul că aceste formațiuni economice, în cele mai dese cazuri, sunt oportune de implementat în țările în curs de dezvoltare.

Alte surse definesc ZEL ca zone desemnate libere de taxele vamale la import și controale care oferă un mediu atractiv pentru investiții, tehnologii, promovarea exporturilor și ocuparea forței de muncă [22]. Această definiție pune în evidență faptul că ZEL pot fi scutite de unele controale din partea guvernului statului rezident.

În literatura de specialitate autohtonă nu se regăsesc noțiuni ce definesc ZEL. Unicul act care definește aceste formațiuni economice este *Legea cu privire la zonele economice libere, nr. 440-XV din 27 iulie 2007*. Astfel, respectivul document definește ZEL ca „părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, separate din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul

lor, în care pentru investitorii autohtoni și străini sânt permise, în regim preferențial, genuri ale activității de întreprinzător, în condițiile legii”. Dezavantajul acestei definiții este că nu stabilește scopul primar de creare a ZEL, adică nu este clar scopul creării aceste formațiuni economice, fie că pentru atragerea investițiilor, fie că pentru asigurarea creșterii economiei regionale sau naționale.

Unii economiști definesc ZEL ca un instrument de diminuare, pe alocuri (selectiv), a influenței statului asupra proceselor economice. Așa o formulare include în sine un spectru larg de fenomene instituționale, legate cu acțiunile preferențiale ale regimului de dirijare.

După părerea autorului, **zona economică liberă se determină nu doar ca un teritoriu geografic, ci și ca un sector al teritoriului economic, unde se aplică un sistem de facilități și stimulări ce nu se folosește în alte părți ale spațiului economic.** ZEL, după cum s-a creat deja o imagine, sunt o parte a spațiului economic al unui stat, unde pentru antreprenorii autohtoni și străini se creează un sistem de facilități și stimulări, care în baza tehnologiilor noi permite de a crea ramuri prioritare în economie, capabile să fabrice producție de o calitate înaltă și cu un grad de competitivitate ridicat pe piața mondială și de a dezvolta regiunea în plan socio-economic și tehnico-științific. Dar, cu toate acestea, mediul de afaceri din aceste formațiuni economice se supune într-o măsură mai mare relațiilor de piață și mai puțin reglementării din partea statului.

Această definiție explică simplu și clar locul, condițiile, scopurile și mecanismele de administrare a ZEL, descoperă esența și destinația de bază a celor mai răspândite tipuri de zone economice libere, ce folosesc tehnologii avansate și produc mărfuri pentru export. Acest tip de zone combină în sine producția și realizarea produselor finite. Mijloacele bănești obținute devin o sursă de creștere a capacităților de producție, a locurilor de muncă și majorarea potențialului economic al sectorului, unde activează zonele economice libere. Definiția ZEL menționată mai sus reflectă specializarea largă acestor structuri economice.

Utilizând evoluția creării zonelor economice libere [23] și materialul expus în paragraful 1.1, se pot evidenția patru forme distincte de formațiuni economice:

- 1) zonele comerțului liber, porturile libere;
- 2) zonele de producție-export;
- 3) centrele off-shore, parcurile tehnologice, tehnopolisurile;
- 4) regiunile eco-economice și zone cu specializare îngustă.

Așa dar, ZEL au cunoscut o evoluție de la porturi libere (sec. XV-XIX) până la tehnopolisuri și zone de dezvoltare internațională. Dacă inițial aceste zone economice libere prezentau structuri economice nu atât de bine organizate, în prezent ele s-au transformat în structuri bine diferențiate și administrate la nivelul cel mai înalt al managementului.

În figura 1.1 este prezentată schema evoluției și etapele transformării calitative a zonelor economice libere [24]. Analizând această schemă se observă că ZEL, pe parcursul existenței lor au suferit transformări atât din punct de vedere calitativ, cât și administrativ.

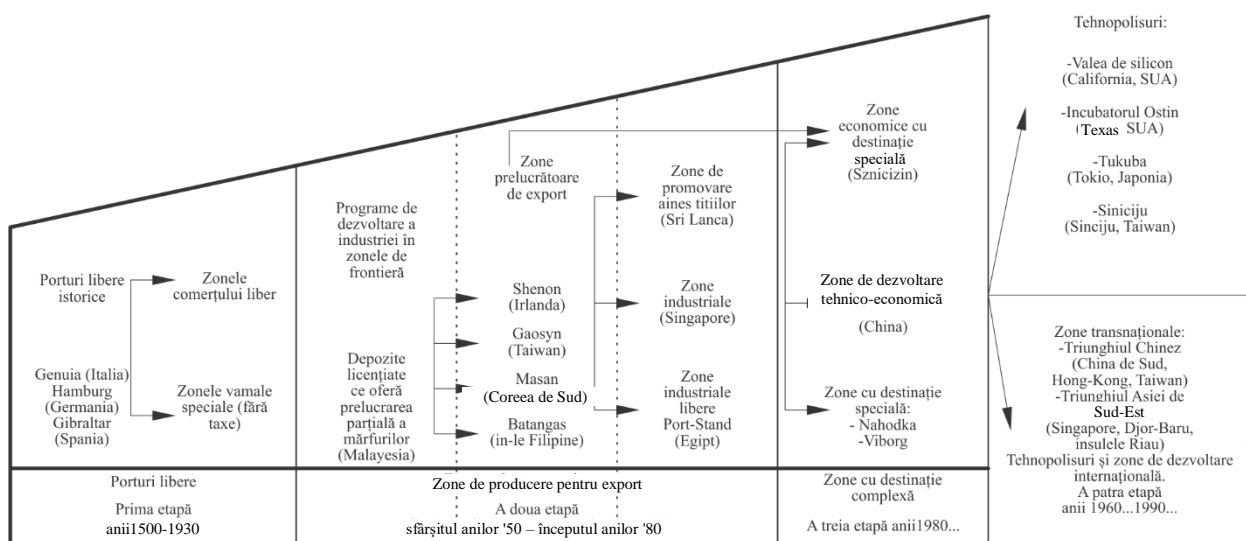

Fig. 1.1. Schema evoluției zonelor economice libere

Sursa: Elaborat de autor în baza [24]

În continuare se va prezenta caracteristica tipurilor de zone economice libere.

Zonele de depozitare și tranzit (The Store and transit zones) au apărut la începutul perioadei apariției relațiilor economice internaționale. Anume de la aceste zone s-a început prima etapă de evoluție și dezvoltare a ZEL. Caracterizând zonele de depozitare și tranzit, savanții americani M. Frazier și R. Rahn au subliniat: „acest tip de zone este cel mai străvechi, care dă posibilitate antreprenorilor să depoziteze, verifice, ambaleze, marcheze și să încarce mărfurile în condițiile eliberării acestor mărfuri de taxe vamale și alte taxe de stat.” [25, p. 119].

Zonele vamale libere (The free customs zones) reprezintă o categorie modernă a zonelor de tranzit și depozitare și sunt create pentru stimularea activității economice externe. Astfel de zone se mai numesc *speciale* sau *zone vamale libere de taxe* sau chiar *teritorii vamale libere* și sunt cele mai răspândite în prezent. Aceste zone se creează în porturi maritime și fluviale, în porturi internaționale, pe magistralele de transport rutier și în regiuni industriale separate, pentru prelucrarea producției exportate, descărcarea, încărcarea, tranzitarea produselor de import, păstrarea mărfurilor ce nu au trecut controlul vamal.

Regimul preferențial în zonele vamale libere este bazat pe anularea sau micșorarea taxelor vamale și a controlului produselor pentru exportare și importare care vin în zonă, pentru ca mai apoi să fie reexportate.

Așa dar, zonele economice libere sunt zone comerciale și de depozitare cu regim vamal special care, rămânând ca parte a teritoriului național, din punct de vedere financiar se află în afara

hotarelor țării rezident. Aceste zone deservesc atât economia țării rezident cât și operațiile internaționale de tranzit.

Însă, în ultimul timp, în structura comerțului de mărfuri se observă o schimbare în direcția dezvoltării legăturilor de cooperare, livrării în cadrul întreprinderii și lărgirii comerțului cu tehnologii. Ca rezultat, multe zone vamale libere, paralel cu destinația de bază în domeniul comerțului extern și a serviciilor financiare, mai obțin una - de dezvoltare a ramurii de producție pentru export. În pofida faptului că zonelor vamale libere activează de foarte mult timp, ele sunt actuale și până în prezent în economia mondială, inclusiv și cea din țările CSI.

Zonele comerțului liber (The zones of the free trade) sunt “centre comerciale” animate, activitatea cărora trebuie să accelereze schimbul de mărfuri și să stimuleze comerțul extern. Cele mai vechi zone ale comerțului liber sunt cele germane create în orașele Hamburg și Bremen din sec. XIX.

Zonele comerțului liber reprezintă teritorii limitate, care se definesc ca teritorii în afara spațiului vamal al țării rezident. Prin libertate în aceste zone se subînțelege eliberarea mărfurilor de la plata taxelor vamale, taxelor de import, [26]. Cea mai largă răspândire aceste zone au căpătat-o în SUA. În această țară sunt înregistrate peste 220 zone ale comerțului liber, ce funcționează de 60 de ani în toate statele. Crearea lor e legată de „Noul curs” al președintelui Roosevelt, odată cu apariția în 1934 a legii „Actul despre zonele comerțului liber” [1] care stimula comerțul. Legea recomanda crearea zonelor comerțului liber pe lângă fiecare port. În prezent, zonelor comerțului liber li se atribuie și magazinele „Duty Free” sau magazinele comerciale fără taxe.

Deci, zonele comerțului liber reprezintă formațiuni teritoriale, scoase în afara teritoriului controlat de autoritățile vamale și specializate în depozitarea și prelucrarea produselor importate în conformitate cu condițiile pieței interne [27]. În unele cazuri în zonele comerțului liber se efectuează asamblarea din piese a produselor sau fabricarea unor produse în întregime. Cum arată practica mondială, zonele comerțului liber au un rol important în comerțul internațional cât și în politica investițională. După specificul activității și funcționării zonele comerțului liber se divizează în: porturi de tranzit libere, zone vamale libere și zone de producție - vânzare.

Zonele de producție-export (The export processing zones) au fost definite de M. Frazier și R. Rahn ca zone apărute în a doua etapă a evoluției zonelor economice libere [25]. Conform datelor statistice, 75% din zonele economice de producție-export lucrează în industria ușoară și electronică. O parte mai puțin importantă din numărul acestor zone se ocupă cu prelucrarea materiei prime agricole, fabricarea mobilei, producerea încălțăminte, mărfurilor sportive și farmaceutice [28]. Acest tip de zone se mai numesc „zone prelucrătoare pentru export” sau „zone

speciale pentru facilitarea exportului”. Ele prezintă enclave în cadrul teritoriului național vamal și de obicei sunt plasate în apropierea porturilor internaționale.

Zonele de producție-export apar ca răspuns la schimbarea strategiei de dezvoltare economică - trecerea de la diminuarea importului la creșterea exportului. În această strategie, nu ultimul rol îl joacă atragerea investițiilor străine în producția pentru export. Astfel, guvernele multor state stimulau investitorii străini prin multe facilități. Utilizarea facilităților a dus la dezvoltarea ramurilor prioritare ale economiei, îmbunătățirea situației economice în regiunile depresive și ca rezultat s-a asigurat creșterea economiei naționale. Ca exemplu, poate servi Irlanda, care a creat prima zonă de producție-export „Shannon” în Europa postbelică [29]. La momentul actual, în Irlanda funcționează peste 1700 întreprinderi străine, în special din Marea Britanie, Germania și SUA [30].

Zonele de producție-export în terminologia economiei mondiale mai sunt numite: în Marea Britanie – zone libere, în China – speciale, în SUA – zone de comerț extern [31]. Însă natura acestor zone și orientarea către export nu se schimbă. Toate, indiferent de denumire, sunt organizate și funcționează după modelul zonei „Shannon” și sunt generatoare ale dezvoltării economiei naționale.

La sfârșitul secolului trecut, zonele de producție-export și-au început funcționarea în Thailanda, Bangladesh, Sri-Lanka, Pakistan, etc. În anii '90 ai secolului trecut numărul acestor zone în țările în curs de dezvoltare depășea cifra de 260. Destul de reușit au realizat politica orientării către export statele noi industrializate. Aceasta a condiționat o schimbare în divizarea mondială a muncii [31].

Zonele de producție-export au o orientare multilaterală [32]. Efectele lor macroeconomice se împart în directe și indirecte. Primele reflectă relația dintre venitul net, obținut de firmele străine ce activează în aceste zone, sub formă de venituri din export, ocupație, volumul investițiilor atrase și cheltuielile efectuate de țara rezident pentru crearea infrastructurii. Factorii indirecti reflectă gradul de influență a zonei asupra economiei naționale, noilor tehnologii, creșterea numărului de locuri de muncă și nivelul venitului în economia națională [31].

Zonele complexe (The complex zones) conțin în sine mai multe funcții și în fața lor se pun mai multe scopuri. Aceste zone posedă în sine proprietățile tuturor tipurilor de zone menționate mai sus. Acestea, conform teoriilor savanților M. Frazier și R. Rahn, au apărut în baza porturilor libere din Hong-Kong și Singapore care, la rândul lor, provin de la centrele de depozitare și comerciale din secolului XIX [25]. Reieșind din logica evoluției dezvoltării ZEL, putem menționa că zonele complexe sunt cele mai moderne forme ale zonelor economice libere. În ele pot fi duse

activități comerciale, vamale, de producție, cercetare-dezvoltare și investițională. Astfel de zone au început să apară în SUA, Marea Britanie în anii `60 ai secolului trecut.

Zonele complexe sunt caracteristice și pentru China. „Shanghai” – una din aceste zone, ocupă un teritoriu de 327,5 km², unde sunt create 5 zone administrative și 4 industriale, construite trei cheiuri, o stație electrică, stații de aprovizionare cu apă, case de locuit, centre comerciale, turistice, culturale și educaționale.

Și zona braziliană „Manaus” se referă la zonele complexe. Ea funcționează din anul 1967 când în Brazilia, pe un teritoriu de 3,6 mii km² a fost desemnată regiunea industrială a zonei libere „Manaus” [33], care reprezintă un complex industrial unic și cuprinde 30 ramuri industriale unde funcționează peste 600 întreprinderi.

În ultimii 20 ani, a apărut un alt tip de zone complexe – „zone de antreprenoriat”, care sunt plasate în regiuni depresive, cum ar fi regiunea minelor de cărbune ale Marii Britanii – Yorkshire și Midland. Zona de antreprenoriat este orientată pentru reînvierea economică a regiunilor slab dezvoltate prin intermediul creditării și facilitării antreprenorilor din aceste regiuni.

Zonele tehnico-științifice libere (The free scientific-technical zones) sunt cele mai noi tipuri de ZEL. Formarea și dezvoltarea lor este datorată revoluției tehnico-științifice, de unde rezultă și denumirea acestor tipuri de zonă. În țările înalt industrializate astfel de zone se consideră ca un mecanism perspectiv de transmitere a “know-how”- urilor din universități și laboratoare de cercetare către întreprinderi.

Zonele tehnico-științifice libere se mai numesc tehnopolisuri sau tehnoparcuri. Prin tehnoparcuri se subînțelege un complex de construcții industriale și de deservire, care sunt în stare să asigure subiecților antreprenoriatului condiții necesare pentru producția mărfurilor cu un grad de concurență sporit și utilizarea noilor tehnologii ce corespund cererilor actuale pe piața mondială. Tehno parcul, după afirmațiile savantul A. Blinov [34], reprezintă un mecanism efectiv de integrare a științei, producției, activității financiare și a organelor de conducere. De obicei, astfel de zone se creează în jurul centrelor științifice, universităților, bazelor experimentale, laboratoarelor de încercări etc. Primul parc tehnico-științific a apărut în SUA în universitatea din Stanford la începutul anilor `50. La sfârșitul anilor `90 ai secolului trecut în această țară se numărau deja mai mult de 170 parcuri tehnico-științifice, ce ocupau suprafețe de la 60 până la 2600 hectare.

În Europa parcurile tehnico-științifice au început să apară la începutul anilor `70 ai secolului trecut, mai întâi în Marea Britanie, mai apoi în Belgia și Franța. În Germania aceste structuri au început să apară doar începând cu anul 1983 [35]. Tehno parcurile din Germania, ca și cele din Marea Britanie, sunt orientate spre crearea întreprinderilor cu producție scientointensivă. În Franța sunt peste 30 tehnoparcuri, aici ele sunt numite mini-pepenării. Ele prezintă organizații bine dotate

din punct de vedere tehnic și cu specialiști înalt calificați, care ajută doritorii de a începe propria afacere, oferindu-le consultații la elaborarea planurilor de afaceri și ajutându-i la căutarea cadrelor necesare.

Tehno parcurile prezintă o importanță deosebită pentru Uniunea Europeană. UE vede în aceste formațiuni un instrument al eliminării dezechilibrului structural în țările UE. Tehno parcurile sunt privite ca mecanisme de creare a climatului inovațional favorabil pentru fortificarea relației dintre știință și producere.

Principiile și scopurile comunității tehnologice europene au fost concretizate în Tratatul din Maastricht [36, p. 70] „În acest scop, aceasta încurajează în întreaga Comunitate întreprinderile, inclusiv întreprinderile mici și mijlocii, centrele de cercetare și universitățile, în eforturile lor de cercetare și dezvoltare tehnologică de înaltă calitate; aceasta susține eforturile de cooperare ale acestora, urmărind, în special, să permită întreprinderilor exploatarea deplină a potențialului pieței interne, îndeosebi prin deschiderea achizițiilor publice naționale, prin definirea normelor comune și prin eliminarea obstacolelor juridice și fiscale din calea acestei cooperări.”

În Japonia teho parcurile se numesc teho polisuri. Cu ajutorul lor Japonia a realizat peste 30 programe de cercetări naționale. După tipul activității și rezultatul final, teho parcurile pot fi științifice, științifice-cercetare, științifice-tehnice și tehnologice.

În prezent teho parcurile au o mulțime de forme organizaționale, cele mai principale forme de organizare sunt:

- Parcul științific (Science park).
- Centre de inovare (Innovation centre).
- Parc comercial (Commercial park).
- Tehno polisuri (Tehnology polis).
- District tehnologic (Tehnology circum).
- Parc industrial (The industry park).
- Bussines-incubator (The business-incubator).
- Parcul tehnico-științific (Science-technology park).

Specificul funcțional al acestor formațiuni economice diferă de la o regiune la alta, de la stat la stat: dacă în Franța business-incubatoarele, sunt orientate spre susținerea businessului mic, în Germania și Anglia sunt specializate pe crearea întreprinderilor care se ocupă cu elaborarea tehnologiilor scientointensive, implementarea tehnologiilor în industrie, schimbul tehnologiilor între firme, incluzând și întreprinderile din parcul tehnologic.

Zonele internaționale (International zones) au apărut nu demult. Acestea au apărut ca rezultat al colaborării economice între țările vecine. La baza acestor colaborări stau acordurile economice regionale.

Până în prezent, în economia mondială funcționează peste 85 de acorduri regionale economice și comerciale, însă procese reale de integrare au loc doar în UE și America de Nord. Astfel, integrarea regională care decurge paralel cu procesul de globalizare, impune un conținut nou în mecanismul de creare a ZEL. Prin urmare, aceste formațiuni încep a părăsi hotarele economiei naționale și devin internaționale.

Zonele internaționale, în UE poartă denumirea de *zone transfrontaliere* și se axează pe colaborarea transfrontalieră, care asigură transparența hotarelor între țările membre ale Uniunii Europene și activează legăturile economice autohtone. Forma principală de colaborare frontalieră sunt euroregiunile, care în prezent constituie peste 50 unități.

Euroregiunile reprezintă spații geo-economice, care includ formațiuni teritorial administrative aflate la frontiera între mai multe state, care au stabilit legături de colaborare în direcțiile economice, culturale, științifice etc. De exemplu, euroregiunea „Maas-Pain” cu o populație de circa 3,7 mil. oameni constă din provinciile țărilor alăturate, precum sunt Belgia, Olanda și Germania. În ultimul timp, astfel de regiuni activează pe tot perimetrul frontierei, inclusiv și în zonele frontaliere, cum ar fi Franța, Elveția, Austria, Danemarca, etc. Pe perimetrul hotarelor Poloniei se află 9 euroregiuni, care se află la hotarele cu Cehia, Slovacia, Ungaria, Ucraina, Lituania și Germania.

Actul legislativ care reglementează activitatea euroregiunilor este „*Convenția-cadru europeană privind colaborarea transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale*”, semnată la 21 mai 1980 la Madrid. Aceasta reglementează relațiile între țări la nivel regional și local. În conformitate cu actul dat, subiecții activi care participă la colaborare sunt organele administrației publice locale [37].

Astfel, caracterizând un șir de ZEL, de la cele mai străvechi și terminând cu cele mai moderne, au fost prezentate cele mai importante tipuri de formațiuni, care au fost întâlnite în practica economiei mondiale. Pentru toate tipurile de ZEL analizate sunt caracteristice aceleași scopuri economice: atragerea investițiilor naționale și străine, folosirea avantajelor divizării muncii la nivel mondiale, mărirea fluxului de mijloace financiare, etc. Iar condițiile principale de creare a acestor zone sunt: amplasarea geografică favorabilă și existența unei infrastructuri dezvoltate.

Evoluția dezvoltării ZEL a generat noi tipuri de formațiuni. Conform datele ONU, la începutul secolului XXI, în lume se numără câteva zeci de structuri organizaționale care includ diverse facilități pentru atragerea investițiilor autohtone și străine.

În continuare se vor enumera un șir de astfel de formațiuni:

- zone cu economie liberă (The zones of the free economic);
- zone de asistență pentru investiții (The zones of the assistance to the investitions);
- zone de antreprenariat comun (The zones of the consistent employment);
- zone de producere libere de taxe (The zones of the undutyal production);
- zone tehnico-științifice (The scientific-technical zones);
- zone de producție-export libere de taxe (The undutyal export-industrial zones);
- zone de prosperitate economică (The zones of the economic prosperity);
- zone de comerț libere de taxe (The zones of the undutyal trade);
- zone de comerț extern (The foreigntrade zones);
- zone de producție industrială libere de taxe (The zones of the undutyal industrial production);
- zone de export libere de taxe (The export-undiityal zones);
- zone industriale de export (The export industrial zones);
- zone bancare și de asigurări (The banking and insurance zones);
- cheiuri libere (The free havens);
- orașe deschise (The open towns);
- zone transfrontaliere de dezvoltare (The transborder zones of development);
- zone de dezvoltare a importurilor (The zones of the development of the import);
- zone de comerț extern (The zones of the foreign trade), etc.

Cu toate că nomenclatorul ZEL este foarte variat, în practica mondială sunt răspândite un număr restrâns de tipuri ale acestor formațiuni economice. În mare parte, tipul ZEL este determinat de regiunea sau de țara în care sunt create.

Astfel, în SUA există în prezent trei tipuri principale de ZEL: zone de comerț extern, zone de antreprenariat și parcuri tehnologice [38]. Numărul acestora depășește 130 de formațiuni. Zonele de comerț extern sunt situate geografic în regiuni din apropierea porturilor și din punct de vedere al legislației sunt considerate în afara teritoriului vamal al țării. Aceste zone se află pe teritorii izolate și de obicei sunt dotate cu mijloace fixe ce ușurează acostarea, descărcarea, stocarea, prelucrarea, producerea și expunerea mărfurilor, precum și pentru transportarea acestora în continuare [39].

La rândul lor, zonele de antreprenoriat libere, în SUA, se împart în două tipuri de zone: *zone pentru activități generale* (General Purpose Zones) și *subzone specializate* (Special Purpose Subzones). Zonele pentru activități generale sunt deschise cu scopul producerii mărfurilor cu caracter general [40], iar zonele specializate sunt subdiviziuni ale zonelor generale, dar se află în afara teritoriului acestor zone și statutul de zonă de comerț extern se atribuie unor anumiți agenți economici sau unor operațiuni specializate [41]. Acestea se referă la astfel de operațiuni ce nu pot fi transferate în cadrul zonelor generale respective precum: prelucrarea produselor petroliere, construcția de mașini, etc.

Aceleași tipuri de zone economice libere sunt caracteristice și pentru Japonia.

În Republica Populară Chineză, crearea diferitor tipuri de regimuri preferențiale pentru activitatea investițională pe unele teritorii limitate, reprezintă o parte a politicii de stat în privința deschiderii spre lumea exterioară, în special în atragerea investițiilor străine. În China, există mai multe tipuri de zone economice cu regim special: zone economice speciale, zone de dezvoltare economică și tehnologică, zone transfrontaliere de cooperare economică, etc.

Zonele economice speciale au apărut în anii 80 al secolului XX în provinciile de sud a Chinei. Atunci au fost create zonele, Shenzhen, Zhubai, Shantou, Xiamen. În anul 1989, statutul de zonă economică specială a fost acordată provinciei Hainan, iar în anul 1990 în Shanghai a fost creată zona economică specială Pudong [42]. Principala caracteristică a zonelor economice speciale, a fost faptul că acestea erau teritorii destul de mari din punct de vedere economic și administrativ. Scopul creării acestor formațiuni economice era de a atrage capitalul chinezilor ce lucrează peste hotarele țării. Chiar și până în prezent aceștia sunt principala sursă a investițiilor străine, nu numai în zone economice speciale, dar și în economia Chinei. Avantajele și facilitățile de care beneficiază rezidenții acestor zone sunt:

- regim valutar special;
- sistem simplificat de înregistrare a întreprinderilor cu capital străin;
- scutiri de impozit pe venit [43];
- alte scutiri la taxele locale [42];
- scutiri de plata TVA;
- scutiri la plata taxelor [44].

Istoria apariției *zonelor de dezvoltare economică și tehnologică* în China își are debutul în anul 1984. Scopul creării acestor formațiuni economice a fost activizarea atragerii investițiilor străine. În prezent, în China sunt 54 de astfel de zone [42]. Aceste formațiuni economice au fost create în special în marele orașe industriale, cum ar fi Beijing, Shanghai, Guangzhou, Tianjin, Dalian, Harbin, Urumqi, Wuhan, Chongqing, Hangzhou, Shenyang, Changchun, Yingkou, ș.a.

Aceste tipuri de zone sunt mult mai mici decât ZES. Ele se specializează în principal pe producția de bunuri pentru export. Alte tipuri de activități economice nu sunt puse în aplicare, acestea reprezentând în realitate un fel de mini ZES de tip industrial. Spre deosebire de zonele economice speciale, aceste formațiuni economice sunt mai puțin orientate spre atragerea capitalului chinezilor aflați peste hotarele țării și mai mult orientate spre atragerea investițiilor din partea companiilor transnaționale.

Zone transfrontaliere de cooperare economică au fost create pentru dezvoltarea economiei din zonele frontaliere ale Chinei, în special la hotarele de nord-est. În primul rând, în aceste zone este stimulată crearea întreprinderilor din domeniul producerii și prelucrării producției agricole destinate exportului.

În Republica Coreea scopul principal al înființării ZEL este crearea unor formațiuni cu regim special de activitate economică, industrială, științifică și tehnologică, de a oferi un climat investițional favorabil în țară, care va crește în mod semnificativ fluxul de investiții străine, în special în industriile high-tech. Legislația acestei țări prevede 5 tipuri de zone în care investitorilor străini și în unele cazuri companiilor coreene, li se aplică un regim preferențiat pentru activitatea economică, și anume:

- zone de liber schimb;
- zone economice libere;
- zona investițiilor străine (Foreign Investment Zone);
- zone de liber comerț;
- complexe industriale naționale;
- complexe industriale pentru investitorii străini.

În prezent, pe teritoriul R. Coreea, există trei *zone de liber schimb*: Kunsan (1254 întreprinderi), Masan (793 companii) și Debul (1158 întreprinderi) [45]. Activitățile de bază ale zonei Kunsan sunt construcția automobilelor, construcția de mașini și agregate, prelucrarea mărfurilor și alte servicii; ale zonei Debul – construcția de automobile, de mașini și agregate,; ale zonei Masan – fabricarea produselor electrice și electronice, echipamente de comunicații și instrumente optice.

Conceptul de *zonă a investițiilor străine*, precum și toate dispozițiile necesare pentru funcționarea lor sunt reglementate de „*Legea Republicii Coreea privind promovarea investițiilor străine*” [46]. În prezent, pe teritoriul Coreii de Sud activează șapte formațiuni de acest tip: Umseong, Sacheon, Yecheon, Yeongi, Cheonan, Wanju și Yangsan.

Scopul creării complexelor industriale este de a crește nivelul de dezvoltare și de competitivitate a industriilor strategice ale economiei naționale. În Republica Coreea funcționează

36 complexe industriale naționale, cu o suprafață totală de 415 milioane m² și 6 complexe industriale exclusiv pentru investitorii străini.

În Marea Britanie nu există nici o zonă economică specială în sensul său tradițional. Cu toate acestea, unii experți consideră că astfel de entități economice existente pe teritoriul Marii Britanii ar putea fi denumite „zone libere” și „zone de antreprenoriat”.

Prin denumirea de zonă liberă se subînțelege o parte din teritoriul geografic a Marii Britanii, în care mărfurile produse în afara statelor membre UE sunt considerate ca fiind în afara teritoriului vamal al UE. Astfel de teritorii sunt create în baza caracteristicilor populației care locuiește în aceste zone, principalele dintre care sunt rata înaltă a șomajului și veniturile mici. În prezent, în Marea Britanie există 30 astfel de zone. Pe teritoriul zonelor de antreprenoriat în prezent activează peste 7 mii companii, în cadrul cărora sunt angajați circa 150 mii de persoane. S-a stabilit că aportul zonelor de antreprenoriat a fost de circa 70 mii locuri de muncă. Pe teritoriul zonelor a fost considerabil îmbunătățită situația ecologică ca urmare a explorării teritoriilor neutilizate.

În țările Europei de Est, ZEL au început să apară la sfârșitul anilor '70 începutul anilor '80 ai secolului trecut. La sfârșitul anilor '80 erau cca. 40 ZEL, cele mai multe fiind amplasate în fosta Iugoslavia, Ungaria și Polonia. Ca și în Europa de Vest, cele mai numeroase erau zonele antreprenoriatului liber, amplasate în porturi maritime și fluviale (Rijeka, Split, Belgrad, Budapesta, Ruse, etc.). Aceste țări au luat ca exemplu de ZEL etalonul irlandez Shannon și au început crearea în primul rând a zonelor economice libere de producție-export, cel mai des plasate pe lângă aeroporturi și porturi maritime. Scopul creării lor – accelerarea dezvoltării unor ramuri ale industriei, stimularea exportului, atragerea investițiilor străine, dar și a tehnologiilor performante. În mare parte de facilitățile acordate pentru investitorii străini, de obicei sunt mai multe ca în orice țară din Europa de Vest. Dar atracția principală a investitorilor străini este forța de muncă ieftină.

Odată cu trecerea la relațiile economice de piață, în țările spațiului ex-sovietic încep să apară zone economice speciale. Practica creării zonelor economice pe teritoriul Federației Ruse arată că, în funcție de obiectivele și scopurile creării, ele se pot diviza în:

- zone cu caracter complex de producere;
- zone de comerț extern (zone vamale libere, zone de producție-export și de tranzit);
- zone funcționale sau ramurale (parcuri tehnologice, tehnopolisuri, turistice, de asigurare, bancare, etc.).

Astfel de zone au fost create în diferite regiuni și orașe din Federația Rusă. Zone economice complexe pot fi considerate următoarele formațiuni economice: zonele economice libere din Nahodka, din regiunea Kaliningrad, din Sankt-Peterburg, etc [47]. La zonele de comerț extern se

atribuie, în special „Sheri-zon” (pe lângă aeroportul Șeremetievo), zonele vamale libere „Franco-Port-ul moscovit” (pe lângă aeroportul Vnukovo), „Franco-Port Terminal” (pe teritoriul portului fluvial de Vest) [48]. În prezent, din 18 zone economice speciale fondate pe teritoriul Federației Ruse, eficacitatea funcționării acestora se observă doar în două zone – în regiunea Kaliningrad și Nahodka. Dar și ele nu funcționează ca producătoare pentru export, cum e prevăzut în statut, dar ca exportatoare a materiilor prime, adică utilizează capitalurile străine pentru exportarea materialelor și materiilor prime strategice pentru Federația Rusă [47].

Dacă în Federația Rusă zonele economice speciale nu au luat o amploare în dezvoltare, atunci în țara vecină Republicii Moldova – România, zonele economice se dezvoltă cu totul pe altă cale.

Astfel, în România există șase zone libere: Brăila, Constanța-Sud Basarabi, Curtici-Arad, Galați, Giurgiu și Sulina. Dintre acestea, patru zone libere se află în Regiunea de Dezvoltare Sud-Est (Constanța, Brăila, Galați și Sulina), acesta fiind un avantaj important pentru Regiunea Sud-Est. Aceste suprafețe au fost create cu scopul de a promova comerțul extern și de a atrage capital străin pentru o mai bună utilizare a resurselor și pentru introducerea de noi tehnologii. Investitorii sunt interesați de facilitățile oferite de Zonele Libere [49].

Zona Liberă Basarabi este situată în Complexul Portuar Basarabi. Zona este destinată îndeosebi pentru activități industriale de procesare.

Zona liberă Curtici care funcționează efectiv din 2001, reprezintă astăzi un adevărat punct de atracție pentru investitori. Un avantaj reprezintă faptul că zona liberă Curtici este singura din nord-vestul țării, iar investiția realizată aici a depășit 20 milioane de dolari, la care se adaugă peste două milioane de dolari imobilizate în infrastructură.

În prezent, în urma unor hotărâri luate de organul legislativ și executiv al României, care prevăd eliminarea unora dintre cele mai importante facilități fiscale, sau mai exact introducerea impozitului pe profit și a taxei pe valoarea adăugată la anumite capitole, a determinat o parte dintre întreprinzători să-și sisteze activitatea și să plece din locul unde li se promisese că vor beneficia de scutire de impozit pe viață.

Așa dar, ZEL se regăsesc în majoritatea țărilor fie înalt dezvoltate, fie în curs de dezvoltare, deosebirea constă doar în forma organizatorică și sistemul de facilități acordat.

În Republica Moldova ZEL au fost create pe baza modelelor din SUA [50]. În paragraful următor se va prezenta evoluția acestor formațiuni economice pe teritoriul Republica Moldova.

1.3. Conceptul zonelor economice libere în Republica Moldova

În Republica Moldova sunt înregistrate 2 tipuri de zone economice libere și anume: zonele economice libere – propriu zise și zone a antreprenoriatului liber. În esență forma organizatorică a acestora este asemănătoare și diferența este doar din punct de vedere fonetic [51]. Prin urmare, în continuare, se va utiliza noțiunea generală de zonă economică liberă (ZEL).

În legislația Republicii Moldova ZEL sunt definite ca părți ale teritoriului vamal al Republica Moldova, separate din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii străini și autohtoni sunt permise, în regim preferențial, anumite genuri ale activității de antreprenoriat, etc.

Activitatea ZEL este reglementată de „*Legea cu privire la zonele economice libere, nr.440-XV din 27 iulie 2001*”, modificată și actualizată cu scopul funcționării cât mai eficiente a acestor formațiuni economice. În linii generale aceasta, delimitează activitățile care le pot desfășura agenții economici în cadrul acestor formațiuni economice, în special se referă la:

a) Producția industrială a mărfurilor de export cu excepția produselor accizate (alcool, produse din tutun).

b) Sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republica Moldova.

c) Alte genuri auxiliare de activitate, cum ar fi serviciile comunale, de depozitare, de construcții, de alimentație publică, necesare desfășurării activităților indicate la punctele a) și b).

Hotarele zonelor libere sunt asimilate frontierelor vamale ale Republica Moldova. Teritoriul Zonelor libere este delimitat de restul țării prin îngrădire sigură.

Zona liberă poate fi alcătuită din câteva subzone, adică părți izolate de restul zonei, ca exemplu - Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „Mold-Expo” are subzonele: Valea Morilor și Muncești, iar Zona Economică Liberă „Bălți”, are subzona Strășeni. Dar, regimurile și modul de efectuare al activității de întreprinzător și de gestiune sunt identice pentru toate subzonele.

Scopul creării ZEL este dezvoltarea social economică a anumitor teritorii ale țării prin atragerea investițiilor, implementarea tehnicii și tehnologiilor moderne, dezvoltarea producției destinate spre export, aplicarea experienței avansate în domeniul producției și a managementului și crearea locurilor de muncă.

Pentru realizarea acestor scopuri ZEL-urilor li se acordă regimuri preferențiale de stimulare a activității de întreprinzător. Principalele stimulări sunt prezentate în continuare.

a) Pentru regimul vamal, pe teritoriul ZEL, nu se aplică regimul de licențiere la importul și exportul mărfurilor (serviciilor). Mărfurile (serviciile) aflate în zona liberă până la momentul traversării frontierelor ei au un regim de circulație liberă și se transmite de la un rezident la altul.

b) ZEL –urilor li se oferă scutire la plata de import și export, cu excepția taxei pentru procedurile vamale.

c) Pentru regimul fiscal, impozitul pe venitul rezidenților obținut de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona liberă în afara teritoriului vamal al Republica Moldova, se percepe în mărime de 50 la sută din cota stabilită în Republica Moldova.

Rezidenții care au investit în fondurile fixe ale întreprinderilor lor și/sau în dezvoltarea infrastructurii ZEL un capital echivalent cu cel puțin un milion de dolari SUA sunt scutiți de plata impozitului pe venit de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova pe o perioadă de 3 ani.

Rezidenții care au investit în fondurile fixe ale întreprinderilor lor și/sau în dezvoltarea infrastructurii zonei libere un capital echivalent cu cel puțin cinci milioane de dolari SUA sunt scutiți de plata impozitului pe venit de la exportul mărfurilor (serviciilor) originare din zona liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova pe o perioadă de 5 ani. Pe de altă parte, rezidenții nu au dreptul să reducă cuantumul capitalului investit, în a cărui bază i s-au acordat facilități fiscale. În cazul încălcării acestei prevederi, rezidenții sânt privați de aceste facilități.

Pentru restul rezidenților impozitul pe venit, se stabilește în proporție de 75 la sută din cota stabilită în Republica Moldova.

d) Se scutesc de plata accizelor mărfurile introduse în zona liberă din afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, din alte zone libere, precum și mărfurile originare din această zonă și scoase în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova;

e) Veniturile obținute de Administrația zonei libere se utilizează pentru întreținerea aparatului acesteia și pentru dezvoltarea zonei libere, ele fiind scutite de impozitul pe venit.

f) Mărfurile (serviciile) livrate în zona liberă din afara teritoriului vamal al Republica Moldova, precum și mărfurile (serviciile) livrate din zona liberă în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova sunt impozitate la cota zero a taxei pe valoare adăugată.

Pe lângă facilitățile oferite ZEL-urilor, acestea pot beneficia de garanții de stat:

a) Zonele libere se creează pentru o perioadă de cel puțin 25 de ani. Perioada de funcționare a unei zone libere se stabilește în legea cu privire la zona liberă respectivă.

b) În cazul în care sânt adoptate legi noi care înrăutățesc condițiile de activitate a rezidenților în ceea ce privește regimurile vamal, fiscal și alte regimuri prevăzute de legile referitoare la activitatea zonelor libere, rezidenții sânt în drept, pe parcursul unei perioade de 10 ani să activeze conform prevederilor legilor în vigoare până la data punerii în aplicare a noilor legi.

Pentru a evidenția totalitatea facilităților obținute de rezidenții ZEL la nivel național și mondial a fost elaborat un tabel și prezentat în Anexa 1.

Dezvoltarea zonelor libere este strâns legată de starea economiei naționale. Reducerea volumului produsului intern brut, cu diminuarea concomitentă a ponderii ramurii industriale, pierderea multor piețe externe de desfacere, cu existența paralelă a nivelului înalt al corupției și în societate, fac țara neatrăgătoare pentru investiții, duc la intensificarea bruscă a disproporției în dezvoltarea anumitor ramuri ale economiei și ale teritoriilor, la nivelul înalt de șomaj direct și camuflat și plecarea unui mare număr de cetățeni la lucru peste hotare.

În aceste condiții, crearea zonelor libere se determină ca măsură fundamentată și necesară, legată de faptul că în prezent statul nu este în stare să asigure accelerarea dezvoltării social-economice ale unor teritorii aparte și ale tipurilor de producție prioritare, asigurând totodată majorității investitorilor condiții acceptabile pentru desfășurarea activității de antreprenoriat pe întregul teritoriu al țării.

Crearea ZEL constituie un instrument eficient al politicii statului pentru atragerea investițiilor și crearea locurilor de muncă în diverse regiuni ale statului.

Efectele scontate în urma creării și activității ZEL sunt:

- creșterea economică a regiunilor în care funcționează zonele libere;
- atragerea investițiilor autohtone și străine în sectorul de producție industrial;
- crearea unui număr mare de locuri noi de muncă;
- majorarea semnificativă a volumelor de impozite și taxe încasate și reducerea încălcărilor fiscale;
- implementarea tehnicii și tehnologiilor moderne, experienței de producție înaintată și a managementului;
- majorarea esențială a volumelor fabricate de producție industrială pentru export;
- reducerea barierelor birocratice pentru pătrunderea pe piață a noi întreprinderi și practicarea activității de antreprenoriat;
- reducerea economiei tenebre.

Activitatea zonelor libere trebuie să influențeze pozitiv asupra soldului balanței comerciale a țării, ceea ce va permite de a soluționa problemele strategice de dezvoltare a economiei regionale și naționale.

Istoria apariției zonelor economice în Republica Moldova începe cu anul 1993 odată cu elaborarea și aprobarea de către parlament a legilor privind apariția zonelor economice libere (zone de antreprenoriat libere). Primele formațiuni de acest tip au apărut în anul 1996 în satul Tvardița r-nul Taraclia [52] și municipiul Chișinău [53] – care aveau un caracter complex, dar principalul gen de activitate ale cărora era comerțul „en-gros” și cu amănuntul. Aceasta a dus la apariția unui monopol și a cauzat pagube bugetului de stat, nu a contribuit la crearea noilor locuri de muncă și

la atragerea investițiilor străine. Cauza acestor neregularități a fost imperfecțiunea legislației. De aceea, statul a întreprins o serie de măsuri pentru schimbarea direcției de dezvoltare a ZEL. Au fost incluse o serie de modificări în legislația Republicii Moldova cu privire la zonele libere. De asemenea, au fost create trei zone libere noi în aprilie 1999 – parcurile de producție din or. Taraclia [54], Vulcănești [55] și Otaci [56], orientate spre fabricarea producției industriale pentru export.

În perioada anilor 1999-2000, activitățile prestate în ZEL au trecut de la predominarea comerțului „en-gros” la fabricarea producției industriale pentru export. În zone se trece la activitatea de producție a vinului de struguri; divinului; cărămidii, vopselii, utilajului electronic, gresiei și faianței, a absorbantilor, țevilor de polietilenă și a polietilenei, paralel reducând cota comerțului, care până atunci era principalul gen de activitate al rezidenților zonelor libere în anii 1996-1998.

În anul 2002 apare în or. Ungheni ZEL „Ungheni-Business”, activitatea căreia la fel este orientată spre fabricarea producției pentru export.

Orientarea industrială și tendințele de atragere a investitorilor în ZEL s-au intensificat odată cu adoptarea noilor redacții ale legii, efectuate în 2001-2002, cu privire la zonele economice libere [57]. Noua lege a abrogat multe deficiențe ale legislației anterioare, stabilea riguros drepturile și obligațiile administrației, stipula mărirea cotei de implicare a statului în procesul de creare a zonelor libere. În legea dată se stipulează că producția industrială pentru export este principalul gen de activitate al zonelor libere. Prin legislație au fost introduse unele restricții referitoare la activitatea rezidenților zonelor libere. În prezent, sunt permise doar trei genuri de activitate:

- a) producția industrială a mărfurilor destinate exportului, cu excepția producției alcoolice;
- b) sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republicii Moldova;
- c) genurile auxiliare de activitate (servicii comunale, de depozitare, de construcții, de alimentație publică etc.).

Rezidenții desfășoară activitățile menționate în baza autorizației pentru fiecare gen de activitate aparte, eliberată de Administrație ZEL în baza contractului încheiat cu aceasta.

Începând cu anul 2002, producția alcoolică se fabrică exclusiv în cadrul garanțiilor de stat și scoaterea acestei producții din zona liberă pe restul teritoriului vamal al Republicii Moldova se permite numai pentru a fi prezentată la expoziții, concursuri și degustări.

Importul tutunului și produselor din tutun în zona liberă, precum și producerea articolelor din tutun sunt strict interzise.

În afară de acestea, legea prevede că volumul mărfurilor (serviciilor) comercializate de rezident pe restul teritoriului vamal al Republicii Moldova nu poate depăși 30 % din volumul total de vânzări realizate într-un an.

După adoptarea noii legislații, o parte din întreprinderi au ieșit din componența zonei libere sau au fost excluse din rândul rezidenților, iar cele rămase și-au conformat activitatea cu legislația în vigoare. În anul 2005, a început activitatea Portului Internațional Liber“ Giurgiulești” (în continuare – PIL), care are un șir de particularități ale zonei economice libere. Scopurile creării PIL „Giurgiulești” sunt accelerarea dezvoltării economice a zonei de sud a Republica Moldova, asigurarea securității energetice și securității transporturilor țării, precum și dezvoltarea comerțului internațional. Activitate industrială în această zonă, conform normelor legale, nu se prevedea [58]. Accentul este pus pe depozitarea carburanților și oferirea transportului la un preț scăzut pentru producția exportată.

După o lungă perioadă de inactivitate, în anul 2006 a reușit să-și reorganizeze activitatea după cerințele stabilite ZAL PP „Otaci-Business” și a atras în această zonă noi investitori.

Potrivit garanțiilor de stat, unii rezidenți ai ZEL au dreptul să aplice prevederile legislației vechi pe parcursul a 10 ani de la adoptarea noii legi și astfel continuă să-și desfășoare și activitatea comercială.

Respectarea de către stat a garanțiilor pe care le acordase a avut o mare însemnătate pentru atragerea de noi investitori în realizarea proiectelor industriale.

În anul 2008, pe teritoriul Republicii Moldova a apărut un nou tip de zonă economică specială - Aeroportul Internațional Liber (în continuare AIL, „Mărculești”) [59]. Scopul creării acestuia a fost accelerarea dezvoltării transporturilor aerian, serviciilor aeronautice, producerii industriale orientată spre export și a activității comerciale externe. Până în prezent, volumul total de investiții în această zonă nu depășește 5 mil dolari SUA. În zona dată, în prezent, activitatea industrială nu este prioritară, de aceea nu există informații ce ar descrie această zonă economică specială. Administrația ZEL se axează pe reparația și deservirea aeronavelor.

În anul 2010 a fost creată ZEL „Bălți” [60] care a atras în același an unul din cei mai mari investitori - „Draexlmaier Automotive” SRL, care până în prezent este unul din cei mai mari investitori din ZEL, totalul investițiilor făcute de acesta au constituit 23 mil dolari SUA.

Pe parcursul activității ZEL, au înregistrat următoarele performanțe prezentate în tabelul 1.1, în care este prezentat indicele venitului din vânzări.

Tabelul 1.1. Indicele venitului din vânzări a producției industriale din perioada anilor 2005-2014

Indicele venitului din vânzări	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Republica Moldova inclusiv ZEL	1,08	1,17	0,84	0,85	1,20	1,44	1,05	1,08	1,02
Republica Moldova cu excepția ZEL	1,09	1,17	0,83	0,85	1,19	1,44	1,04	1,07	0,99
În ZEL	0,92	1,24	1,05	0,80	1,43	1,42	1,18	1,21	1,28

Sursa: <http://statbank.statistica.md> vizitat 15.07.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova 2004-2015

În baza datelor estimative din tabelul 1.1 s-a determinat ritmul mediu de dinamică pentru întreaga perioadă, pentru perioada anilor 2005-2014, a venitului de vânzări a producției industriale. Rezultatele s-au prezentat în tabelul 1.2.

Tabelul 1.2. Ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări a producției industriale din perioada anilor 2005-2014, %

Indicatorul	Republica Moldova inclusiv ZEL	Republica Moldova cu excepția ZEL	În ZEL
Ritmul mediu de dinamică	6,60	5,91	15,21

Așa dar, activitatea ZEL, asigură o creștere medie a veniturilor din vânzări anual cu cca. 1%. Prin urmare, ZEL reprezintă o sursă de creștere a venitului din vânzări a producției industriale.

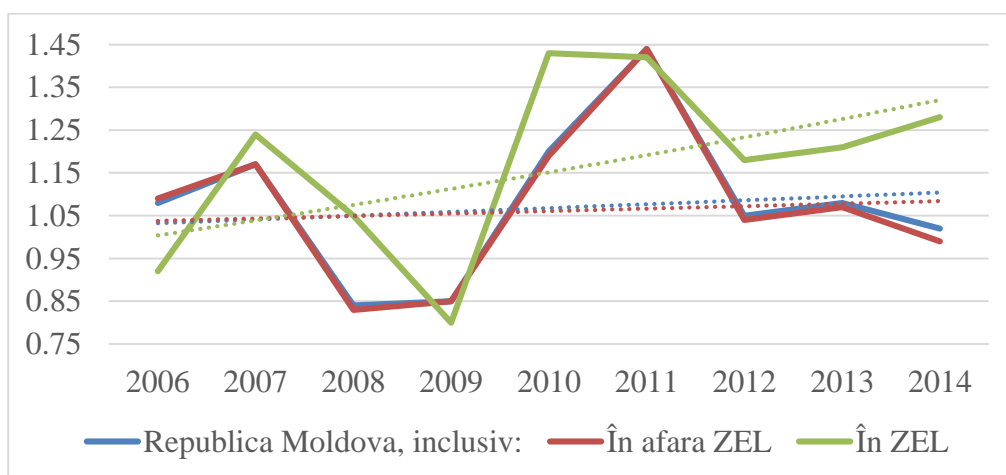

Fig. 1.2. Evoluția indicelui venitului din vânzări a producției industriale din perioada anilor 2005-2014

Astfel, studiul arată că, influențează favorabil evoluția economică a țărilor rezidente prin creșterea locurilor de muncă, a venitului din vânzări, a volumului investițiilor efectuate, etc. În același timp aceste formațiuni economice sunt foarte sensibile la o serie de factori care influențează direct sau indirect activitatea lor.

Analiza abordărilor teoretice și metodologice a noțiunii și activității ZEL în economia mondială și în Republicii Moldova, ne permite formularea problemei științifice importante soluționate, care constă în elaborarea unei metode complexe de evaluare a impactului ZEL în economia regională, bazată pe matricea PEST, utilizarea metodei trendului și a comparației, ceea ce a condus la o evaluare mai exactă a impactului acestor formațiuni economice în economia regională, în scopul utilizării ulterioare a acestei metode pentru alegerea amplasării optime a ZEL și a evaluării impactului acestora în dezvoltarea economiei regionale.

Scopul studiului rezidă în fundamentarea teoretico-aplicativă și elaborarea unor metode/soluții de eficientizare a politicilor de creare a zonelor economice libere pe teritoriul Republicii Moldova, crearea unui mecanism de investigație a zonelor în care se preconizează deschiderea ZEL. Obiectivele care conduc la atingerea scopului lucrării sunt:

- realizarea unui studiu bibliografic privind istoricul apariției și dezvoltării ZEL în economia mondială;
- cercetarea practicii internaționale în crearea ZEL;
- analiza și sistematizarea conceptelor ZEL;
- analiza formelor organizatorice ale acestora și ale etapelor de evoluție la nivelul economiei mondiale și în Republica Moldova;
- evaluarea prin comparație a conceptelor ZEL din alte țări cu cele existente în Republica Moldova;
- punerea în evidență a tuturor facilităților oferite de autoritățile centrale și locale din Republica Moldova;
- analiza impactului existenței infrastructurilor industriale asupra activității ZEL, a influenței activității acestor formațiuni în economia regională și la nivel de țară;
- evaluarea proiectelor de creare a ZEL în politica de dezvoltare regională;
- studierea evoluției economice a regiunilor în care se preconizează crearea a noi ZEL pe teritoriul Republicii Moldova și a perspectivelor de funcționare a acestora, din punct de vedere al accesului la infrastructura transporturilor și industrială precum și a perspectivei dezvoltării economice.

Problema de cercetare constă în: elaborarea unei metode complexe de evaluare a impactului ZEL în economia regională, bazată pe matricea PEST, utilizarea metodei trendului și a comparației, iar direcțiile de soluționare a problemei de cercetare sunt axate pe o evaluare mai exactă a impactului acestor formațiuni economice în economia regională, în scopul utilizării ulterioare a acestei metode pentru alegerea amplasării optime a ZEL și a evaluării impactului acestora.

Concluzii la capitolul 1

În conformitate cu obiectivul pentru capitolul I de a sintetiza și analiza aspectele teoretice ale conceptului ZEL au fost analizate conceptele teoretice, evoluția organizatorică precum și principalele abordări naționale și internaționale privind ZEL. Ținând cont de cele menționate mai sus, se deduc următoarele concluzii:

1. În prezent, mișcarea intensivă a capitalului și a tehnologiilor creează premise de accelerare a activității comerciale internaționale pentru țările cu economie în tranziție și în curs de dezvoltare. De aceea, autoritățile statelor caută metode de atragere a acestor resurse, cu scopul asigurării creșterii economice și a diversificării exporturilor. Unul din aceste instrumente reprezintă zonele economice libere – zone cu un regim economic special.

2. Urmare a studiului bibliografic s-a constatat că noțiunea de ZEL diferă de la țară la țară și nu există o abordare unică a noțiunii de ZEL. În evoluția sa noțiunea de ZEL a cunoscut mai multe abordări, determinate de evoluție economică mondială și regională.

3. Din practica mondială a existenței ZEL rezultă că acestea sunt instrumente efective pentru dezvoltarea economiei naționale. Aceste formațiuni au evoluat de la forme simple, care se ocupau cu comerțul în regim preferențiat (de exemplu - zonele de comerț libere), la forme de organizare complexe, care includ nu doar ramura comerțului, producerea și lucrările de cercetare-dezvoltare (de exemplu - parcurile tehnico-științifice).

4. Ca rezultat al analizei situației zonelor economice în diferite țări, se poate concluda că dinamica dezvoltării, formele, metodele și cel mai important - eficiența activității acestora variază de la țară la țară. Astfel, în țările înalt industrializate, ZEL sunt orientate pentru a stimula antreprenoriatul în regiunile slab dezvoltate, creșterea exportului și a ratei de angajare. În țările în curs de dezvoltare, scopul creării ZEL este de a crește volumul exportului din regiuni.

5. Scopul creării ZEL este diferit, dar rezultatul scontat este același - creșterea comerțului extern, care la rândul său duce la creșterea dezvoltării economice a regiunilor în care sunt create aceste formațiuni economice.

6. Țările ex-socialiste au început a crea ZEL cel mai târziu, când a apărut necesitatea de a trece la economia de piață și de integrare în economia mondială. Însă, nu toate aceste formațiuni au asigurat o funcționare eficientă.

7. Facilitățile oferite pentru rezidenții zonelor economice din Republica Moldova sunt reduse în comparație cu cele din țările considerate ca bază de comparație: SUA, Marea Britanie, Coreea de Sud, China și România.

8. Prima zonă economică cu statut special creată în Republica Moldova a fost ZAL „Expo-Business Chișinău”. Ca și în cazul primelor formațiuni de acest tip din istoria mondială, aceasta avea ca activitate de bază comerțul en-gros și cu amănuntul[99].

2. METODEDE ȘI MIJLOACE DE CERCETARE COMPARATIVĂ A ACTIVITĂȚII ZONELOR ECONOMICE LIBERE

2.1. Evoluția zonelor economice libere în Republica Moldova

În prezent pe teritoriul Republicii Moldova activează următoarele zone (tabelul 2.1).

Tabelul 2.1. Zonele economice speciale pe teritoriul Republicii Moldova

Denumirea ZEL	Actul ce atestă deschiderea ZEL	Începutul activității	Sfârșitul activității
1	2	3	4
1. ZAL „Expo-Business-Chișinău”	Legea r.625-XIII din 3 noiembrie 1995 “ <i>Cu privire la Zona Antreprenoriatului Liber „Expo-Business-Chișinău”</i> ”	1995	2025
2. ZAL „Tvardița”	Legea nr.626-XIII din 3 noiembrie 1995 privind <i>Zona Antreprenoriatului Liber „Tvardița”</i>	1995	2025
3. ZAL PP „Taraclia”	Legea nr.1529-XIII din 19 februarie 1998 privind <i>Zona Antreprenoriatului Liber - Parcul de Producție „Taraclia”</i>	1998	2023
4. ZAL „Valkaneș”	Legea nr.1527-XIII din 19 februarie 1998 privind <i>Zona Antreprenoriatului Liber -Parcul de Producție „Valkaneș”</i>	1998	2023
5. ZAL PP „Otaci-Business”	Legea nr.1565-XIII din 26 februarie 1998 privind <i>Zona Antreprenoriatului Liber – Parcul de Producție “Otaci-Business”</i>	1999	2024
6. PIL “Giurgiulești”	Legea nr.8-XV din 17 februarie 2005 cu privire la <i>Portul Internațional Liber „Giurgiulești”</i>	2005	nelimitat
7. ZEL „Ungheni-Business”	Legea Nr.1295-XV din 25.07.2002 privind <i>Zona Economică Liberă „Ungheni-Business”</i>	2002	2027
8. AIL „Mărculești”	Legea nr 178-X din 10.07.2008 cu privire la <i>Aeroportul Internațional Liber “Mărculești”</i>	2008	nelimitat
9. ZEL Bălți	Legea nr. 26 din 04.03.2010 privind <i>Zona Economică Liberă „Bălți”</i>	2010	2035

Sursa: Elaborat de autor

Amplasarea geografică a ZEL-urilor prezentate în tabelul 2.1 este indicată în Anexa 2. În continuare se va prezenta evoluția economică a zonelor economice libere în Republica Moldova pentru perioada anilor 2005-2014 în baza *Rapoartelor privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anii 2005-2014* [68-69, 74-83].

Conform situației de la 1 ianuarie 2015, în 7 zone economice libere care activau pe teritoriul Republicii Moldova, erau înregistrați 161 rezidenți, dintre care 45 erau întreprinderi autohtone, iar ceilalți erau întreprinderi cu capital străin provenit din 23 de țări, cei mai numeroși fiind din Federația Rusă, Ucraina, SUA, etc.

Volumul total al investițiilor în zonele libere pe parcursul întregii lor activități, a crescut de la an la an și a constituit la 1 ianuarie 2015 - 212 mil. dolari SUA. Evoluția investițiilor pentru perioada anilor 2005-2014 este prezentată în tabelul 2.2.

Tabelul 2.2. Evoluția volumului investițiilor totale în ZEL din Republica Moldova pe perioada 2004-2014

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Volumul total de investiții, mil dolari SUA	72,2	88,2	100	117	124,7	128,7	145,9	169,9	197,6	212

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

La 1 ianuarie 2015 structura investițiilor totale efectuate în ZEL a fost următoarea (fig. 2.1) 61,8 mil. dolari SUA reveneau ZEL „Ungheni-Business”; 54,3 mil. dolari SUA - ZAL „Expo-Business-Chișinău”; 45,5 mil. dolari SUA – ZEL „Bălți”; 16,7 mil. dolari SUA – ZAL „Tvardița”; 15,2 mil. dolari SUA – ZAL PP „Valkaneș”; 15,1 mil. dolari SUA – ZAL PP „Taraclia” și 3,4 mil. dolari SUA – ZAL PP „Otaci-Business”.

În comparație cu anul 2005, volumul investițiilor atrase în zonele libere a crescut de 3 ori. Pe parcursul perioadei analizate structura investițiilor pe zone s-a schimbat esențial (fig. 2.2). După cum se poate observa, până în anul 2012 prioritate pentru investiții o prezenta ZAL „Expo Business Chișinău”, dar începând cu anul 2013 prioritatea deja o avea ZEL „Ungheni-Business”, cu cca 27% din volumul total al investițiilor, astfel încât în anul 2014 ponderea a constituit 29%.

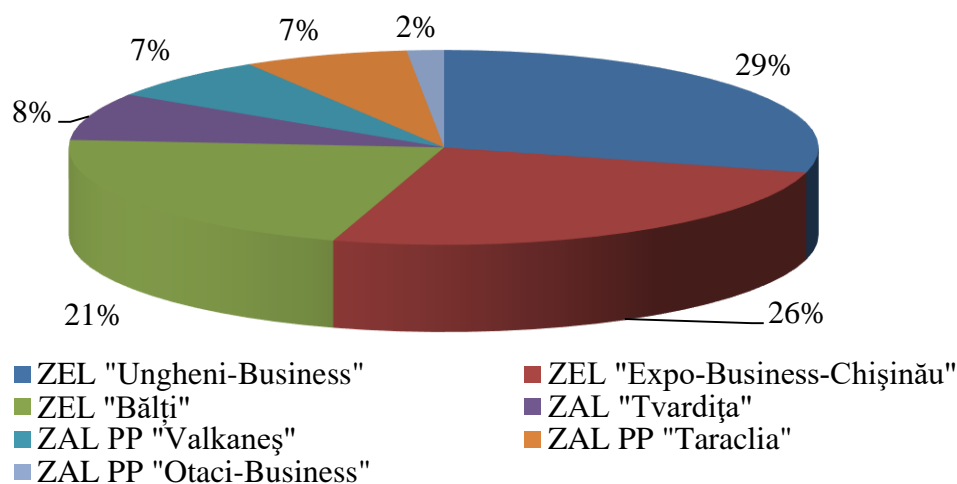

Fig. 2.1. Ponderea volumului investițiilor atrase (pe zone), conform situației din 01.01.2015

De asemenea, în perioada 2012-2014, a crescut ponderea investițiilor în ZEL „Bălți”, de la 13% la 21%. Această creștere se explică prin faptul că această zonă se afla la începutul funcționării și inițial dispunea de infrastructură corespunzătoare, ceea ce a făcut posibilă atragerea noilor investitori.

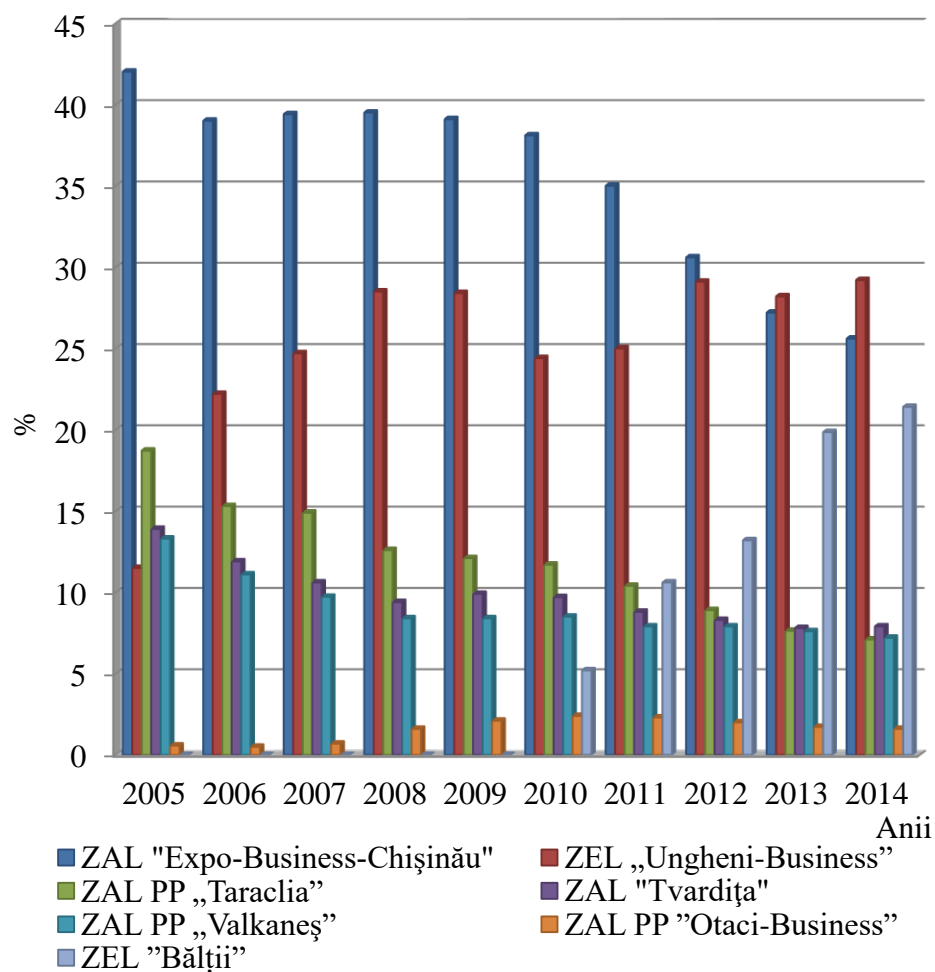

Fig. 2.2. Ponderea volumului investițiilor totale efectuate pe ZEL din Republica Moldova

Cei mai mari investitori în perioada 2005-2008 în zonele libere erau SA „Santek” (ZAL PP „Taraclia”) – 11,4 mil. dolari SUA (plăci de ceramică), „DK Intertrade” SRL (ZAL PP „Valkaneș”) – 9,0 mil. dolari SUA (producție alcoolică), ÎM „Lion GRI” SRL (ZAL „Expo-Business-Chișinău”) – 6,6 mil. dolari SUA (vin din struguri), ÎM „Vinimpex” SRL (ZAL „Tvardița”) – 6 mil. dolari SUA (divin și brandy), ÎM „Firstline” SRL (ZAL „Expo-Business-Chișinău”) – 2,1 mil. dolari SUA (articole de îmbuteliat termoajustabile). Odată cu deschiderea în 2003 a ZEL “Ungheni Business” s-a schimbat și structura investitorilor, astfel au apărut SA „Covoare-Ungheni”, SRL „Simex-Ungheni”, SRL „Tagros-Lux”, Lear Corporation. Numărul investitorilor a crescut și mai mult odată cu deschiderea în anul 2010 a ZEL „Bălți”, astfel au apărut așa investitori ca „Draexlmaier Automotive” SRL cu investiții totale până în 2014 de 23 mil. dolari SUA și „GG Cables&Wires EE” SRL – 20 mil. dolari SUA.

Odată cu creșterea volumului investițiilor, a crescut și volumul vânzărilor producției industriale din ZEL. Evoluția volumului vânzărilor producției industriale este prezentată în figura 2.3.

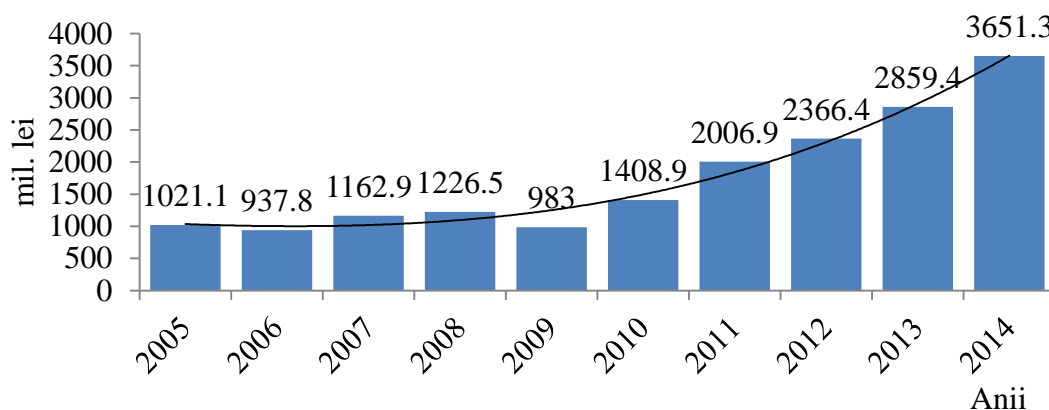

Fig. 2.3. Dinamica volumului vânzărilor nete în prețuri comparate ale producției industriale în ZEL din Republica Moldova, mil lei

Conform figurii 2.3, volumul producției industriale livrate din cadrul ZEL, în perioada analizată a crescut de cca 3,5 ori - de la 1021 mil lei în 2005 la 3651 mil lei în 2014 și doar în anul 2009 sa înregistrat o descreștere a volumului producției livrate, deoarece în acest an s-a resimțit introducerea embargoului din partea Federației Ruse pentru la producția fabricată în Republica Moldova și criza economică din 2008. Deci, trendul producție industriale livrate de pe teritoriul zonelor economice libere s-a aflat într-o creștere continuă.

Tot pe parcursul perioadei analizate, paralel cu creșterea volumului producției industriale, s-a schimbat esențial și structura vânzărilor producției industriale pe zone. Rezultatele analizei sunt prezentate în Anexa 4. Conform datelor din această anexă, în perioada analizată (2005-2014), odată cu punerea în funcțiune a unor noi capacități de producție în zonele libere deschise în anii 2002 și 2010, ponderea vânzărilor zonei libere din mun. Chișinău s-a micșorat treptat de la cca 41% în anul 2005 la 7,2 % în anul 2014. Această micșorare a ponderii ZEL din Chișinău s-a datorat dezvoltării vertiginoase a zonelor economice libere din Ungheni și Bălți.

În anii 2005-2006 se observă o inactivitate totală a ZAL PP „Otaci-Business”, cauzată de retragerea autorizațiilor tuturor rezidenților, din cauza nerespectării de către aceștia a legislației în vigoare. La sfârșitul anului 2006 s-a schimbat administrația acestei zone și astfel au fost atrași noi rezidenți în această zonă, dar în perioada 2013-2014, acești investitori au părăsit zona economică liberă și volumul producției industriale livrate din această zonă s-a diminuat la zero. Cauza principală a scăderii interesului investitorilor față de această ZEL a constituit dezinteresul APL în dezvoltarea acestei formațiuni economice.

O situație similară se observă în cadrul ZAL PP „Taraclia” unde, începând cu anul 2010, livrarea producției a fost sistată. Această situație a fost generată de falimentarea principalului rezident al zonei - SA „Santek”. Chiar dacă ulterior activele acestei companii au fost procurate de „Espan-Lux” SRL, activitatea acesteia nu a mai fost lansată.

În ultimul timp, în zonele libere s-a lărgit considerabil sortimentul producției industriale. În ultimii doi ani ai perioadei analizate, a fost lansată producerea a 7 noi tipuri de produse. Pe parcursul perioadei 2005-2014 au fost puse în funcțiune noi capacități de producție a lacurilor și vopselelor, apei minerale, brânzei, fructelor uscate, covoarelor și echipamentului electronic.

După cum s-a menționat anterior, scopul principal al creării ZEL este de a exporta producția fabricată de rezidenți. Pentru a analiza structura producției industriale după destinație se vor utiliza datele din tabelul 2.3.

Tabelul 2.3. Evoluția structurii producției industriale totale livrate din ZEL după destinație

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Exportate, %	61,5	71,0	70,8	70,8	68,3	76,5	82,1	83,5	85,0	81,1
Livrate în R. Moldova, %	29,2	19,9	19,8	21,4	20,1	14,5	11,1	7,0	4,5	3,2
Livrate altor rezidenți ai zonelor libere, %	9,3	9,1	9,4	7,8	11,6	8,9	6,8	9,5	10,5	15,7

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

Creșterea ponderii producției industriale exportate se datorează modificării *Legii Nr. 440 din 27.07.2001 cu Privire la zonele economice libere* [57]. Conform acestei modificări, volumul producție exportate din ZEL trebuie să constituie 70% din volumul total de vânzări. Astfel, această modificare stimulează rezidenții ZEL să-și orienteze activitatea spre export. În anul 2010 această modificare a fost anulată [84]. În pofida acestui fapt, ponderea producției industriale exportate a crescut de la 76% la 81% în perioada 2010-2014, ceea ce denotă faptul că producția industrială fabricată de rezidenți era destinată exportului, în corespundere cu scopul creării ZEL (majorarea esențială a volumelor fabricate de producție industrială pentru export;). În unele zone, de tipul ZAL PP „Valkaneș” și ZEL „Bălți”, rezidenții exporta practic toată producția industrială.

Un alt gen de activitate specifică ZEL reprezintă sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal Republicii Moldova. Evoluția acestui tip de activitate este prezentată în tabelul 2.4.

Tabelul 2.4. Evoluția volumului serviciilor de sortare, ambalare, marcare acordate în ZEL

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Volumul serviciilor de sortare, ambalare, marcare, mil lei	7,0	7,4	8,2	9,8	9,2	12,2	14,4	17,1	15,0	18,4
Ponderea în volumul totalul de prod., %	0,7	0,8	0,7	0,8	0,9	0,9	0,7	0,7	0,5	0,5

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

Conform datelor din tabelul 2.4, volumul lucrărilor de acest tip a crescut continuu, chiar dacă în 2009, ca urmare a crizei economice, a scăzut cu 600 mii lei. Ponderea acestui tip de lucrări în cifra de afaceri pe zone este foarte scăzută.

Printre alte genuri de activitate permise de legislație în cadrul ZEL se numără prestarea serviciilor de construcție, serviciilor comunale, activitatea de arendă și depozitare și alimentația publică (tab. 2.5).

Tabelul 2.5. Evoluția volumului serviciilor auxiliare acordate în ZEL

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Volumul vânzărilor nete pe genuri auxiliare de activitate, mil. lei	21,1	32,2	45,6	56,2	56,8	68,0	274,4	108,1	141,6	105,5
Ponderea în volumul total de prod., %	2,1	3,4	4,0	4,6	5,8	4,8	13,7	4,6	5,0	2,9
Creșterea față de anul precedent, %	x	51,7	42,5	23,2	0,7	21,9	4 ori	-60,0	31,0	-25,5

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

Din datele prezentate în tabelul 2.5, se constată o creștere continuă a volumului serviciilor auxiliare prestate în ZEL. O creștere semnificativă s-a înregistrat în anul 2011 - de 3 ori. Această majorare a fost generată de deschiderea ZEL „Bălți”, care a fost însoțită de efectuarea lucrărilor de construcție-montaj și dare în exploatare a spațiilor de producție noi. Ulterior, volumul serviciilor auxiliare s-a redus față de anul 2011, dar față de perioada 2005-2010, a continuat să crească.

Dat fiind faptul că din anul 2001 comerțul en-gros și cu amănuntul, activitatea expozițională și prestarea serviciilor nu au mai fost prevăzute de lege, a încetat înregistrarea de rezidenți în aceste domenii. După cum s-a menționat, acei rezidenți care realizau astfel de proiecte investiționale, până la punerea în aplicare a modificărilor de legislație, au dreptul să desfășoare în continuare activitățile respective pe parcursul a încă 10 ani. Evoluția volumului comerțului și serviciilor prestate contra plată este prezentată în tabelul 2.6.

Tabelul 2.6. Evoluția volumului comerțului și al serviciilor prestate contra plată în ZEL, mil. lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Volumul comerțului	306,6	252,7	137,1	239,3	115,9	112,9	94,5	-	-	-
Prestarea serviciilor contra plată	4,2	4,2	4,3	4,7	2,5	1,9	1,9	-	-	-

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

Conform datelor din tabelul 2.6, volumul comerțului și cel al serviciilor prestate contra plată s-a redus foarte lent, adică atractivitatea acestui tip de activitate a scăzut deoarece expiră autorizațiile de activitate ale agenților economici pe teritoriul subzonei „Valea Morilor” a ZAL „Expo-Business-Chișinău”, ținând cont de faptul că volumul esențial al comerțului și al serviciilor prestate contra plată a revenit anume acestei subzone. După anul 2011, acest tip de activitate în ZEL pe teritoriul Republicii Moldova a fost complet sistat.

Ca urmare a creșterii vânzărilor producției industriale, a crescut și volumul impozitelor și taxelor colectate. Evoluția volumului total al impozitelor și taxelor colectate și al altor plăți obligatorii achitate de rezidenți este prezentată în tabelul 2.7.

Tabelul 2.7. Evoluția și ritmul modificării volumului total de impozite și taxe colectate în ZEL

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Volumul total de impozite și taxe calculate, mil. lei	121,9	123,6	123,1	145,3	111,6	130,1	176,0	153,5	165,2	180,4
Ritmul de modificare, %	x	1.4	-0.4	18.0	-23.2	16.6	35.3	-12.8	7.6	9.2

Sursa: Raport privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014

În ultimii ani, volumul impozitelor colectate a crescut. În pofida faptului că în anul 2006 volumul producției industriale a scăzut, volumul impozitelor și taxelor colectate nu s-a modificat, adică practic a rămas constant. Excepție îl constituie anul 2009, în care volumul impozitelor și taxelor colectate a scăzut cu 33,4 mil lei, ca urmare a micșorării volumului vânzărilor producției industriale cu 149,6 mil lei. Diminuarea volumului impozitelor în anul 2012 și 2013 a fost determinată de micșorarea livrărilor producției din ZEL pe teritoriul vamal al Republica Moldova. Până în anul 2012, cea mai mare parte a impozitelor și taxelor colectate reveneau ZAL „Expo-Business-Chișinău”, deoarece ponderea considerabilă a zonei libere din mun. Chișinău în volumul total de impozite colectate era condiționată de volumul impunător al activității în cadrul garanțiilor de stat, orientată preponderent spre piața internă a Republicii Moldova, deoarece conform legislației, livrările din ZEL pe piața internă se impozitează pe principii generale.

Începând cu anul 2012, ponderea cea mai mare în volumul impozitelor achitate către bugetul de stat o avea ZEL „Bălți” - 34%, în anul 2013 – 41,9% și în 2014 - 44,8% din totalul impozitelor și taxelor achitate de rezidenți.

Însă, trebuie de menționat faptul, că pe parcursul perioadei 2005-2014, administrațiile ZEL au exclus 90 de rezidenți pentru diverse încălcări sau din voința proprie a rezidentului, iar la 21 de rezidenți pe parcursul perioadei analizate autorizațiile de desfășurare a activității în ZEL au fost suspendate, motivele fiind neexecutarea condițiilor contractuale, neachitarea datoriilor la plățile și taxele zonale, precum și pentru încălcarea cerințelor stabilite de către administrații.

Un alt scop al creării ZEL constituie crearea de noi locuri de muncă în regiunile respective de amplasare a acestora. Evoluția numărului angajaților pe parcursul perioadei 2005-2014 este prezentată în figura 2.4.

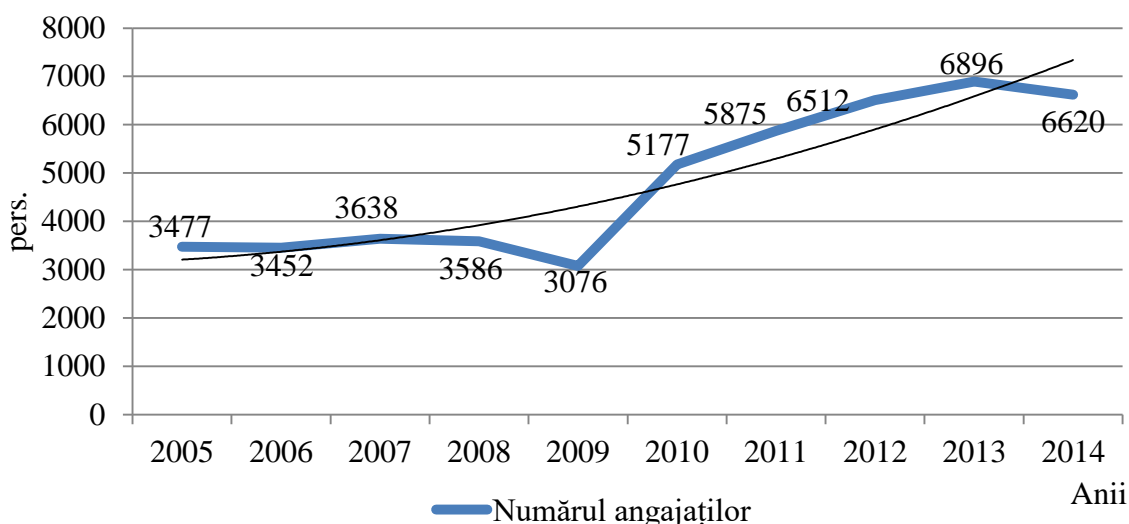

Fig. 2.4. Evoluția numărului de angajați ai tuturor rezidenților ZEL

Din figura 2.4, se observă o creștere continuă a numărului angajaților. Excepție fac doar anii 2008 și 2009 ca ani de criză economică la nivel mondial, ceea ce a provocat micșorarea cererii la producția industrială. Concluzia este că aceste formațiuni economice îndeplinesc cerința de crearea a locurilor noi de muncă.

2.2. Analiza activității investiționale

După cum s-a menționat în capitolul 1 al prezentei lucrări, unul din scopurile principale ale creării zonelor economice libere este atragerea investițiilor în economia națională. Prin urmare, este necesar de analizat creșterea volumului investițiilor în economia națională și în cadrul ZEL, pentru a stabili dacă scopul creării acestor formațiuni economice a fost atins.

Pentru această analiză se vor folosi datele prezentate în Anexa 5. Se propune efectuarea unei analize comparative a regiunilor în care sunt amplasate ZEL, conform *Legii privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, Nr.438-XVI din 28.12.2006* [61] și nemijlocit a zonelor economice libere din regiunile respective. Conform respectivei legi, Republica Moldova se împarte în următoarele regiuni:

1) *regiunea de dezvoltare Nord*, care include, Municipiul Bălți, raioanele Briceni, Dondușeni, Drochia, Edineț, Fălești, Florești, Glodeni, Ocnița, Râșcani, Sângerei, Soroca cu o populație de 696299 persoane [62];

2) *regiunea de dezvoltare Centru*, care include raioanele Anenii Noi, Călărași, Criuleni, Dubăsari, Hâncești, Ialoveni, Nisporeni, Orhei, Rezina, Strășeni, Șoldănești, Telenești, Ungheni. Populația – 987603 persoane [62];

3) *regiunea de dezvoltare Sud* (inclusiv UTA Găgăuzia), care include raioanele Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Ștefan Vodă, Taraclia și UTA Găgăuzia. Populația – 680197 persoane [62];

4) *Municipiul Chișinău*, cu populația de 712218 persoane [62].

Pentru efectuarea analizei, se propune comasarea regiunii de dezvoltare Sud cu Unitatea teritorial administrativă Găgăuzia, pentru a fi mai reprezentativă.

De asemenea, s-a exclus regiunea Transnistria, deoarece în această identitate teritorială nu funcționează Legile și Constituția Republicii Moldova și nu există așa formațiuni economice ca Zone Economice Speciale sau Libere.

Datele despre evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe termen lung (în continuare TL) în Republica Moldova și ZEL sunt prezentate în Anexa 5. Conform datelor din această anexă, se observă creșterea continuă a volumului investițiilor în activele materiale pe TL, atât pe teritoriul Republicii Moldova cât și în cadrul ZEL, excepție a constituit perioada 2009-2010, unde s-a înregistrat o scădere a volumului investițiilor, cauza fiind inițierea embargoului economic din partea Federației Ruse, cât și schimbarea conjuncturii politice în Republica Moldova. Pentru a analiza evoluția investițiilor în activele materiale sunt oportune utilizarea atât a metodelor grafice, cât și a celor analitice.

O analiză primară poate fi făcută în baza criteriului comparării volumului anual al investițiilor în active materiale pe teritoriul Republicii Moldova cu cel din ZEL.

În figura 2.5 este prezentată evoluția volumului investițiilor anuale pe teritoriul Republicii Moldova.

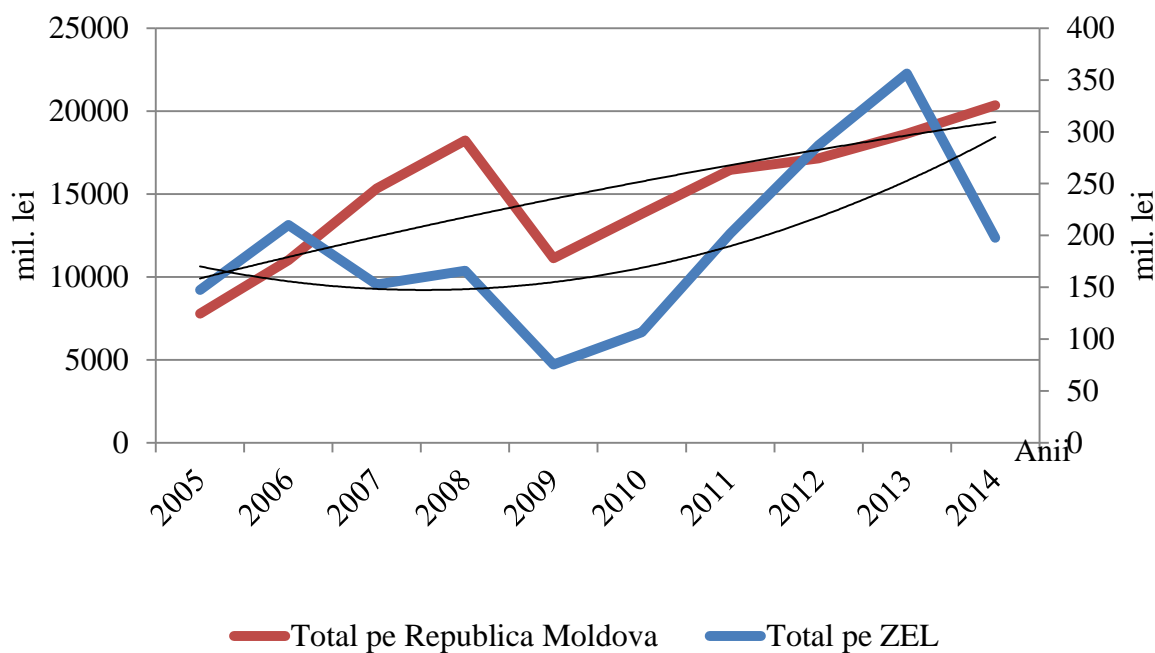

Fig. 2.5. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în Republica Moldova și în ZEL, mil lei.

După cum se observă din figura 2.5, tendința generală de modificarea a volumului investițiilor este caracterizată de linia trendului, care este determinată în baza funcției polinomiale de gradul 3. În continuare, pentru efectuarea altor analize se va folosi această metodă de determinare a trendului.

Din analiza trendurilor prezentate în figura 2.5, se observă că linia trendului investițiilor pentru Republica Moldova are o pantă mai mică decât linia trendului investițiilor în ZEL, ceea ce demonstrează că începând cu anul 2010, ritmul modificării investițiilor în ZEL este mai înalt decât în restul teritoriului țării. Diminuarea esențială a volumului investițiilor anuale în ZEL, este datorată faptului că în acest an au fost excluși unii rezidenți, aceștia respectiv retrăgându-și investițiile.

Pentru a analiza activitatea investițională, se poate utiliza nu doar evoluția volumului investițiilor în Republica Moldova și ZEL, dar și pe regiuni și zone economice libere în parte. Astfel, în figurile 2.6, 2.7 și 2.8 sunt prezentate evoluțiile volumului investițiilor în active materiale pe termen lung în regiunile Nord, ZEL „Bălți” și ZAL PP „Otaci-Business” respectiv.

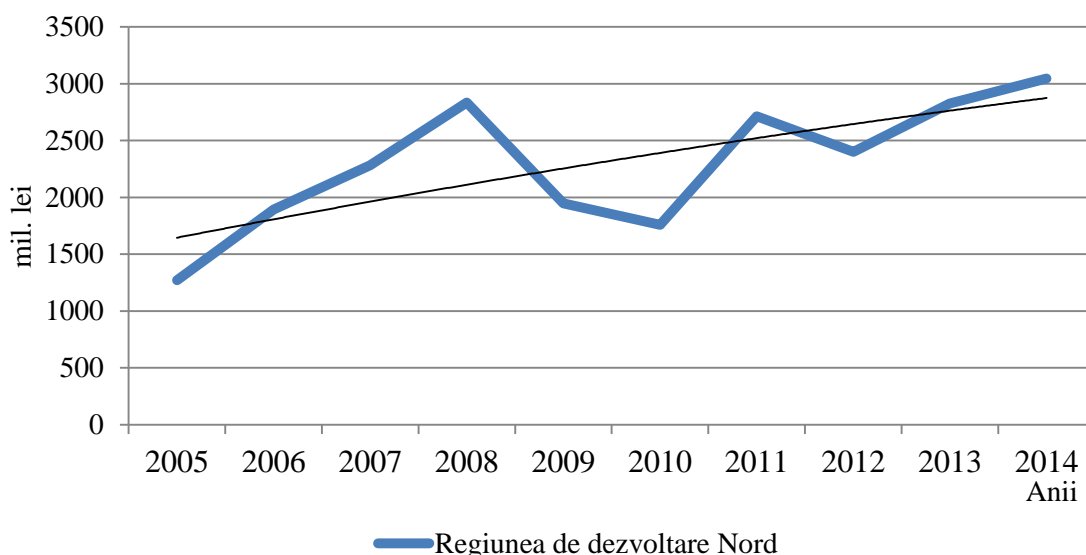

Fig. 2.6. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în zona Nord a Republicii Moldova, mil lei

După cum atestă figura 2.6, volumul investițiilor a început să crească brusc începând cu anii 2006-2007, această creștere a fost rezultatul adoptării *Legii Nr.438-XVI privind dezvoltarea regională în Republica Moldova*. Adoptarea acestei legi a stimulat activitatea investițiilor de către agenții economici autohtoni, cât și de cei străini.

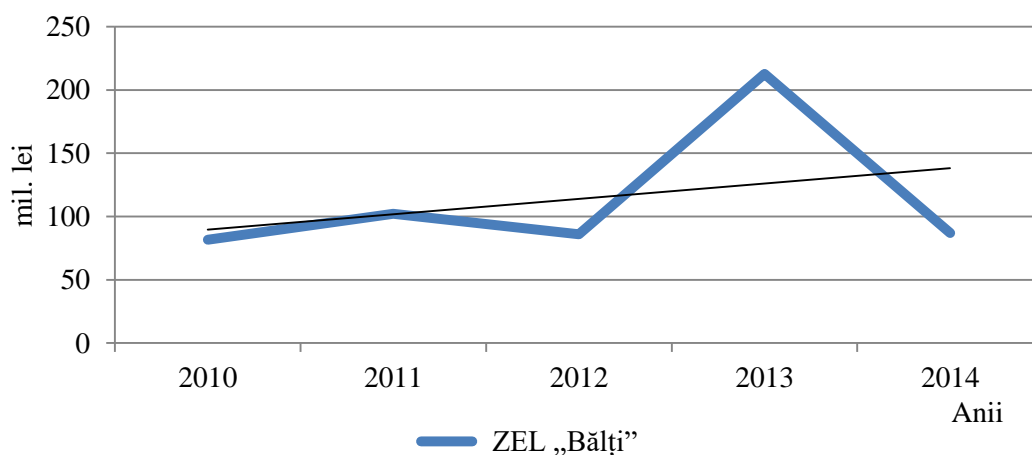

Fig. 2.7. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZEL „Bălți”, mil lei

Dacă se analizează liniile trendului din figurile 2.6 și 2.7, se observă clar că ritmul de creștere a investițiilor în ZEL „Bălți” a fost mult mai înalt decât creșterea volumului investițiilor în Zona Nord a Republicii Moldova. Însă o situație diferită s-a înregistrat în anul 2014, când volumul investițiilor în ZEL „Bălți” a scăzut la 87 mil. lei. Această scădere se explică prin faptul că deja toate suprafețele de producție erau utilizate la maxim și se necesită o investiție esențială în crearea de noi suprafețe de producție, ceea ce se întreprinde acum în cadrul acestei zone. O altă cauză a

fost conflictul apărut în anul 2013 între rezidenții acestei ZEL și Inspectoratul Fiscal de Stat. Acest conflict a micșorat gradul de credibilitate a investitorilor în această zonă.

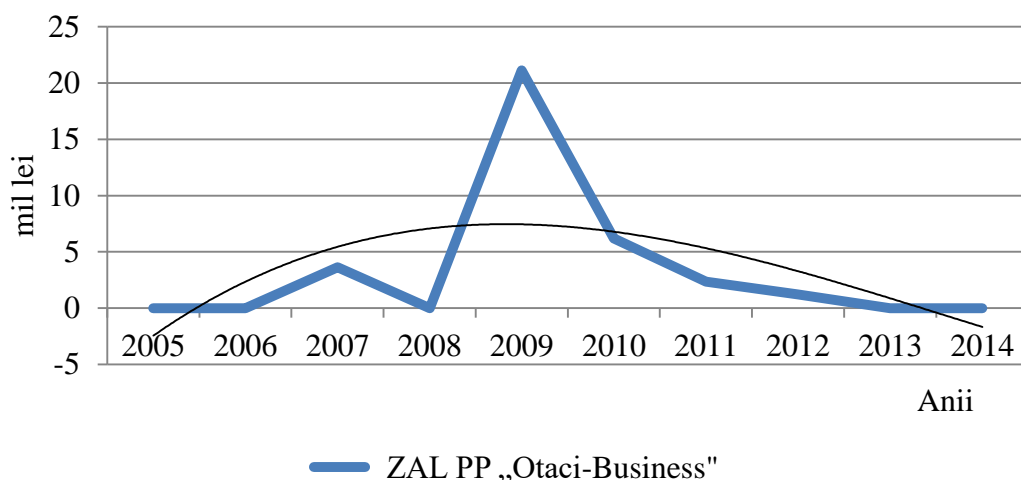

Fig. 2.8. Evoluția investițiilor anuale în activele materiale pe TL în ZAL PP „Otaci-Business”.

Din figura 2.8 se observă că pe parcursul perioadei 2005-2006, investiții în activele materiale practic nu s-au efectuat, aceasta s-a datorat modificării aprobate de către Parlamentul Republicii Moldova a *Legii Nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere*, ceea ce a restricționat unele activitățile efectuate în ZEL [85, 86].

Analizând tendința de dezvoltare conform trendului, se poate remarca faptul că zona economică dată se află într-un declin și perspectiva de a atrage investiții noi este foarte scăzută.

În figurile 2.9 și 2.10 sunt prezentate evoluția volumului investițiilor anuale în zona Centru și respectiv ZEL ce se află în această zonă, în cazul dat - ZEL „Ungheni-Business”.

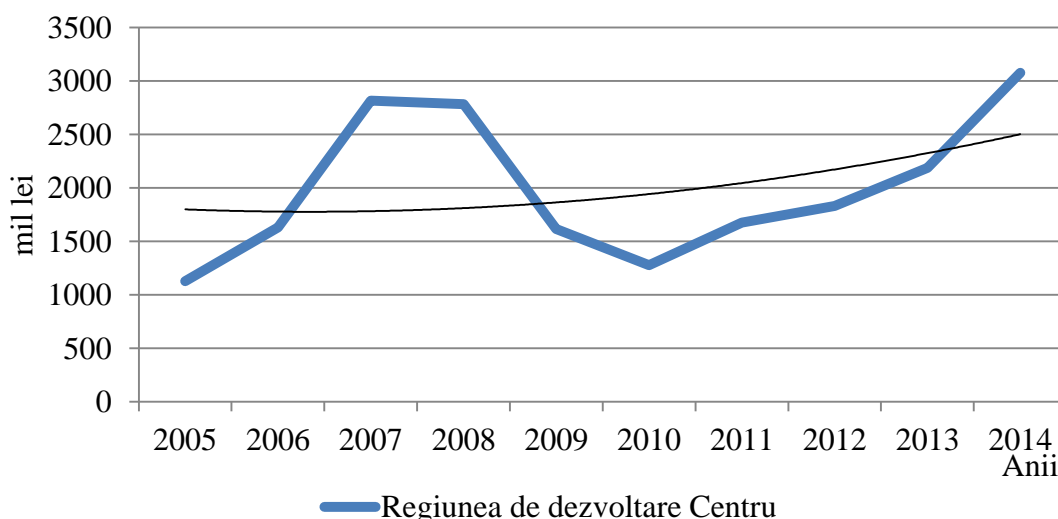

Fig. 2.9. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în regiunea Centru a Republicii Moldova, mil lei

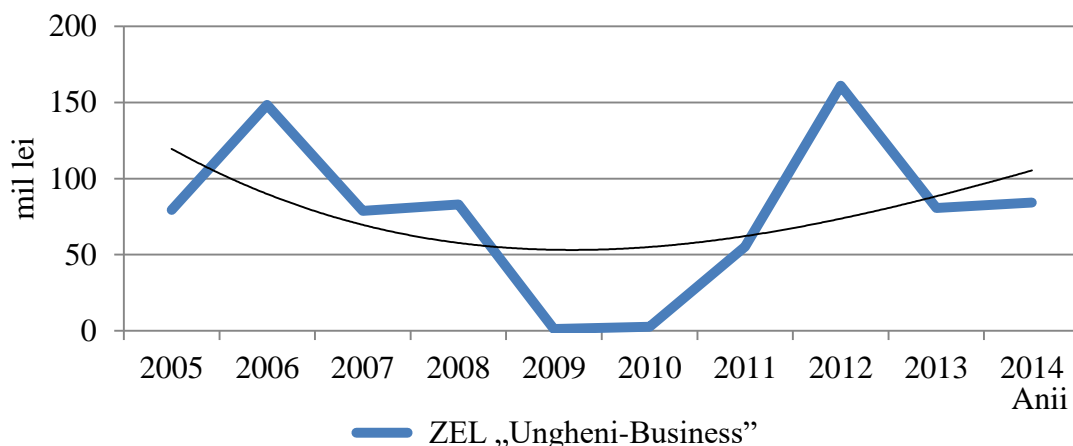

Fig. 2.10. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZEL „Ungheni-Business”, mil lei.

După cum se observă din figurile 2.9 și 2.10, tendințele modificării investițiilor în active materiale au fost în creștere. Dar pentru perioada 2010-2014, ritmul creșterii volumului anual de investiții a fost mai mare pentru ZEL. După analiza liniei trendului se vede că ZEL „Ungheni-Business” se afla la etapa de creștere-maturizare. În anul 2010 volumul anual al investițiilor a înregistrat valori negative, acest fapt a fost o consecință a retragerii investițiilor rezidenților cărora li s-a retras autorizațiile de activitate, chiar dacă această zonă economică liberă are o perspectivă înaltă în atragerea investițiilor.

În figurile 2.11 și 2.12, sunt prezentate evoluția investițiilor anuale în Municipiul Chișinău și respectiv ZEL ce se află în această zonă, în cazul dat - ZAL „Expo-Business-Chișinău”.

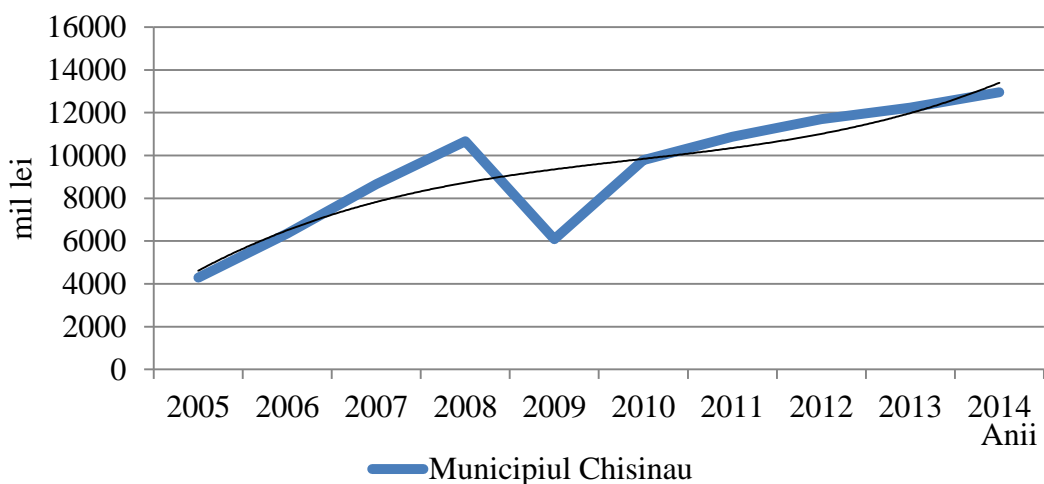

Fig. 2.11. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în Municipiul Chișinău, mil lei

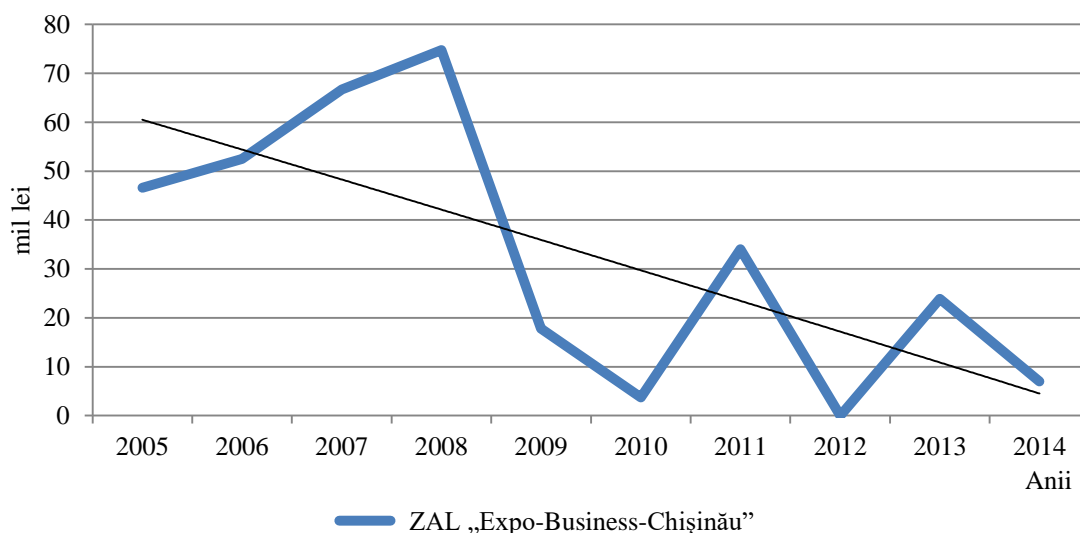

Fig. 2.12. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZAL „Expo-Business-Chișinău”, mil lei

În pofida faptului că, conform figurii 2.11, investițiile anuale în Municipiul Chișinău au crescut esențial, investițiile anuale în ZAL „Expo-Business-Chișinău” au scăzut de la an la an, și în acest caz linia trendului arată că zona economică dată este în declin și nu este atât de atractivă pentru investiții, cauza poate fi faptul că zona dată își va pierde statutul de zonă economică specială în anul 2025.

Se poate de efectuat o analiză asemănătoare și pentru Zona Sud (fig. 2.13) și zonele economice speciale aflate în această zonă - ZAL „Tvardița” (fig. 2.14), ZAL PP „Taraclia” (fig. 2.15) și ZAL PP „Valkaneș” (fig. 2.16).

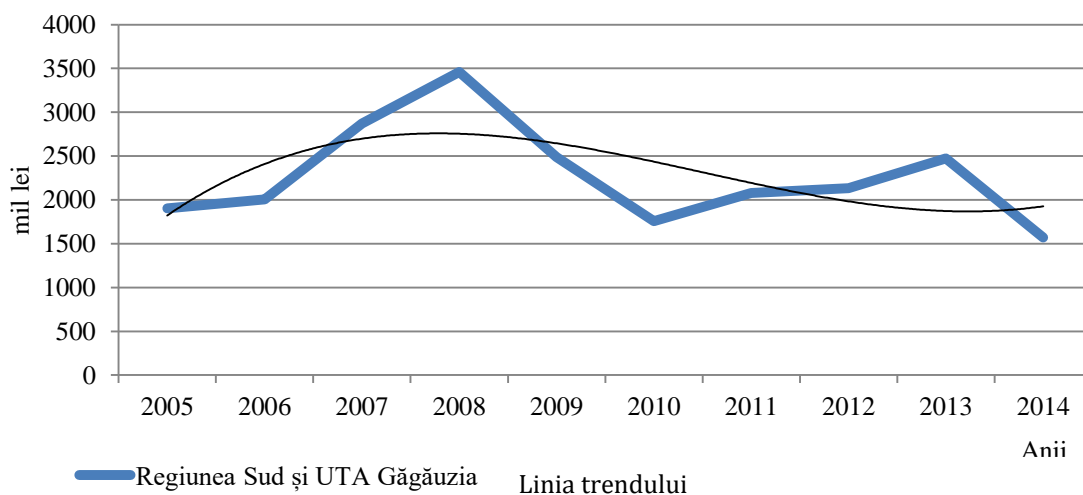

Fig. 2.13. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în regiunea Sud și UTA Găgăuzia, a Republicii Moldova, mil lei

După cum se observă, în perioada 2003-2008 ritmul de modificare a volumului anual al investițiilor a fost în creștere, iar în perioada 2009-2014, tendința de modificare a fost negativă. În mare parte, acest fenomen a fost datorat impunerii embargoului economic la producția vinicolă de către Federația Rusă, ceea ce denotă o dependență sporită de piața respectivei țări și faptul că activitatea de bază a acestei regiuni o constituie producția vinicolă și ramurile aferente acesteia [87].

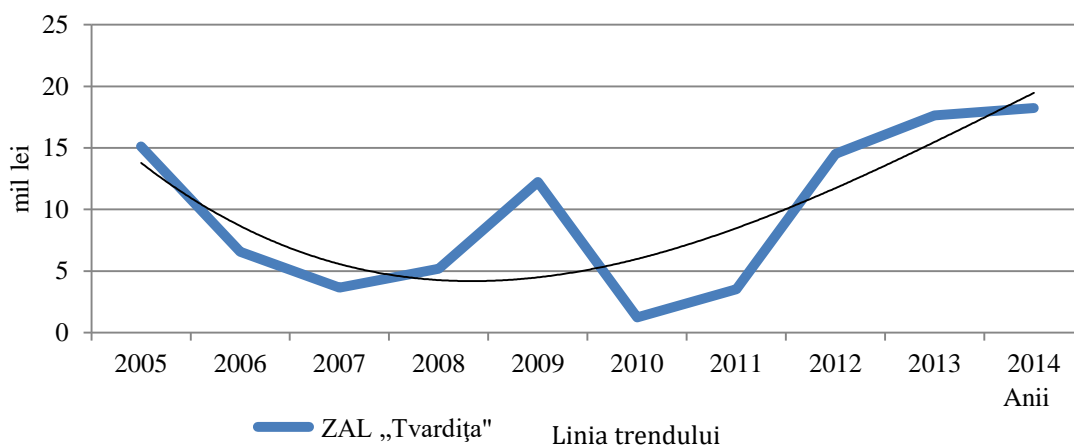

Fig. 2.14. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZAL „Tvardița”, mil lei

După cum se vede din tendința generală prezentată în figura 2.14, volumul anual de investiții în cadrul ZAL „Tvardița”, s-a diminuat în perioada 2005-2009 datorită crizei economice și ulterior introducerii embargoului la producției vinicole, iar în perioada 2010-2014 volumul anual al investițiilor a crescut și a atins cota anului 2005. După forma trendului se poate deduce concluzia că această zonă s-a aflat în situație de declin până în anul 2009, însă după această perioadă autoritățile zonei antreprenoriatului liber și APL au reușit să atragă investiții în această ZEL.

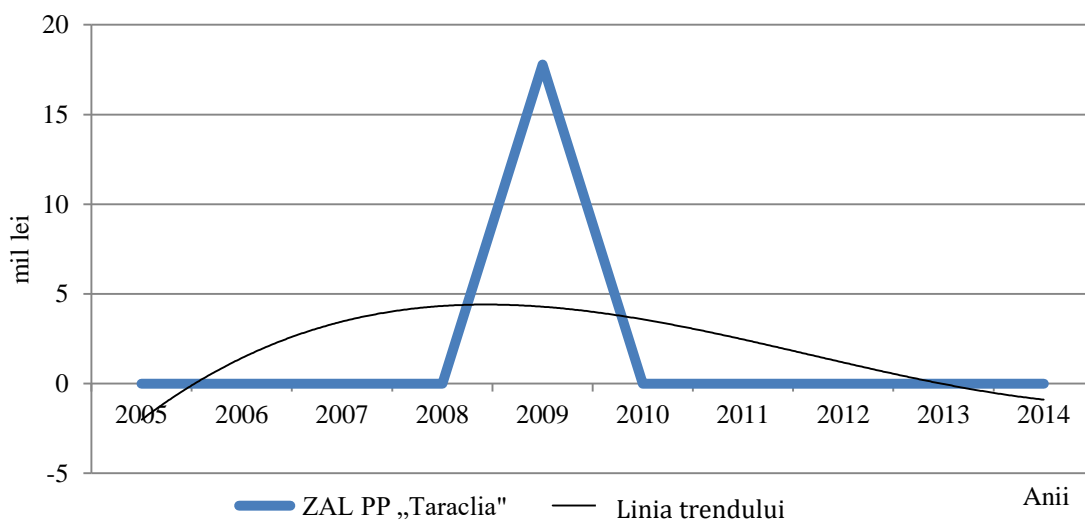

Fig. 2.15. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZAL PP „Taraclia”, mil lei

Din figura 2.15 se observă că activitatea investițională în ZAL PP „Taraclia” a înregistrat un declin pe parcursul perioadei 2005-2014, excepție fiind anul 2009 când au fost investite circa 18 mil. lei pentru înnoirea activelor materiale ale rezidenților. Pentru această zonă linia trendului descrie o descreștere a activității investiționale, adică zona dată nu mai prezintă interes pentru investitori noi și se află la etapa declinului în activitatea sa.

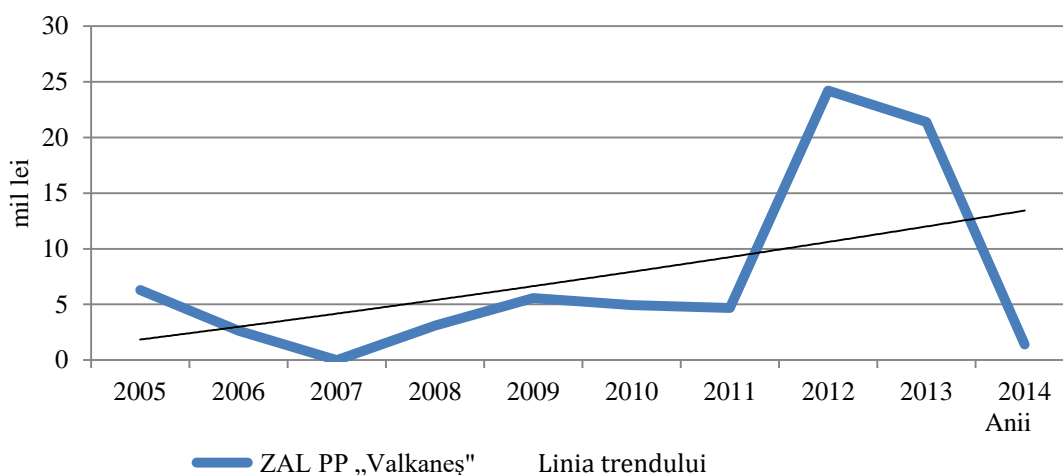

Fig. 2.16. Evoluția volumului investițiilor anuale în active materiale pe TL în ZAL PP „Valkaneș”, mil lei

O situație mai favorabilă a fost pentru ZAL PP „Valkaneș” (fig. 2.16). Pentru această zonă, linia trendului ce caracterizează investițiile anuale în active, a înregistrat un caracter de creștere, doar în ultimul an a realizat o activitate investițională redusă, ceea ce este caracteristic activității ZEL de pe tot teritoriul țării. Conform liniei trendului, rezultă că zona economică dată se află la etapa de maturitate, adică creșterea volumului investițiilor este redusă și tinde spre a fi negativă. Chiar dacă funcționarea a acestei zone este permisă prin legislație doar până în anul 2023, aceasta nu este un obstacol pentru rezidenții zonei economice de a investi în active pe TL. Așa dar, activitatea investițională în cadrul zonelor economice libere este mai intensivă decât în economia națională. Dar, pe lângă scopul atragerii investițiilor, zonele economice libere sunt create pentru a spori volumul producției fabricate și livrate, precum și creșterea bunăstării regiunii în care sunt amplasate. Prin urmare, este necesar de determinat o serie de indicatori ce caracterizează activitatea de producție. Ceea ce va fi efectuat în subcapitolul următor.

2.3. Analiza indicatorilor de producere

După cum s-a menționat în subcapitolul 2.1, este necesar de a caracteriza evoluția volumului producției fabricate livrate, a salariului, a productivității muncii precum și a numărului de locuri

create. O altă analiză comparativă a fost efectuată în baza numărului persoanelor implicate în activitatea industrială în regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova și din cadrul ZEL. Datele inițiale privind evoluția volumului producție fabricate sunt prezentate în tabelul 2.9.

Tabelul 2.9. Evoluția volumului producției anuale fabricate în Republica Moldova și ZEL (2005-2014), mil. lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe ind. prelucrătoare	26291,4	27281,3	34438,8	28540,4	22643,9	28140,1	34194,4	36362,2	39024,3	40538,7
Total pe ZEL	1075,2	1035	1238,9	1288,5	1065	1450,7	2068,5	2452,3	2955,2	3742,3

Sursa: Elaborat în baza <http://statbank.statistica.md> din 11.07.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL al Republicii Moldova pe anii 2005-2014

Evoluția volumului producției fabricate pe industria prelucrătoare și în cadrul ZEL sunt prezentate în figura 2.17.

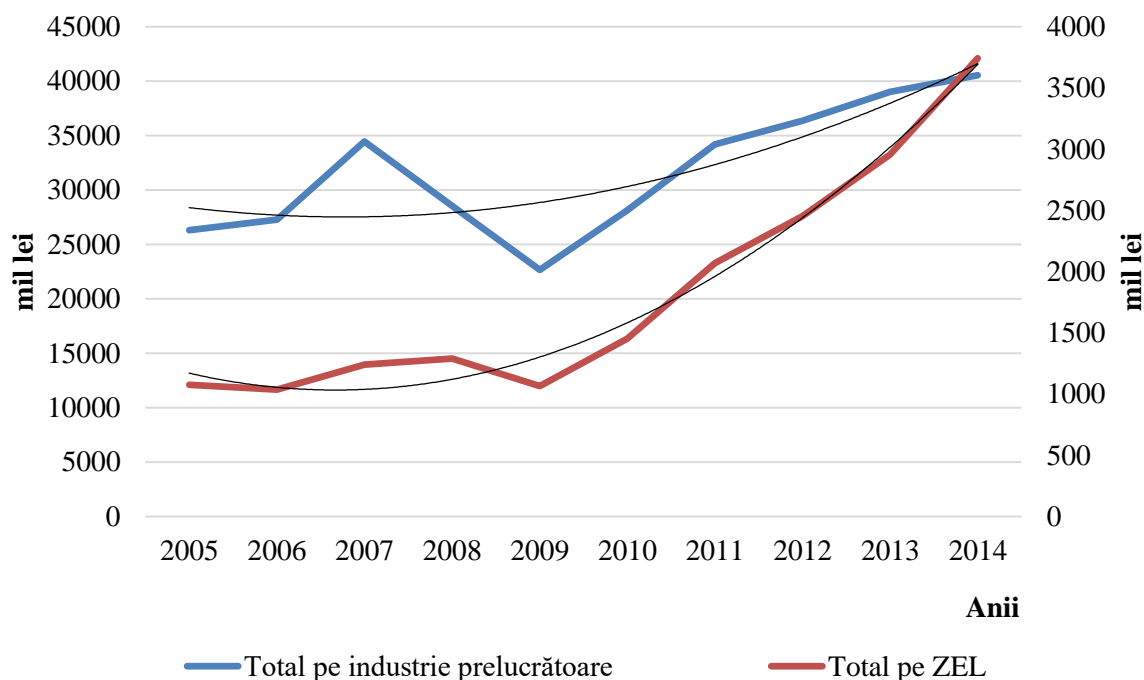

Fig. 2.17. Evoluția volumului producție fabricate în industria prelucrătoare în Republica Moldova și în ZEL, mil. lei.

Din analiza figurii 2.17 este evidentă o creștere mai pronunțată a volumului producție fabricate în cadrul ZEL, ceea ce denotă o activitate industrială mai intensivă în cadrul acestor formațiuni economice.

Conform datelor expuse în subcapitolul 2.1, activitatea de producere nu este proporțional repartizată pe zone economice libere, prin urmare este relevantă analiza indicatorilor volumului de producție livrată din industria prelucrătoare și din ZEL.

În continuare se va folosi metoda de comparație a valorii vânzării producției industriale livrate de pe teritoriul Republicii Moldova și valorii producției livrate din ZEL. Acești indicatori sunt sistematizați în anexa 6.

Pentru analiza ulterioară, la fel se va utiliza metoda grafică cu descrierea trendului prin metoda polinomului de gradul trei. Compararea evoluțiilor producției livrate pe teritoriul țării și de pe teritoriul ZEL sunt prezentate în figura 2.18.

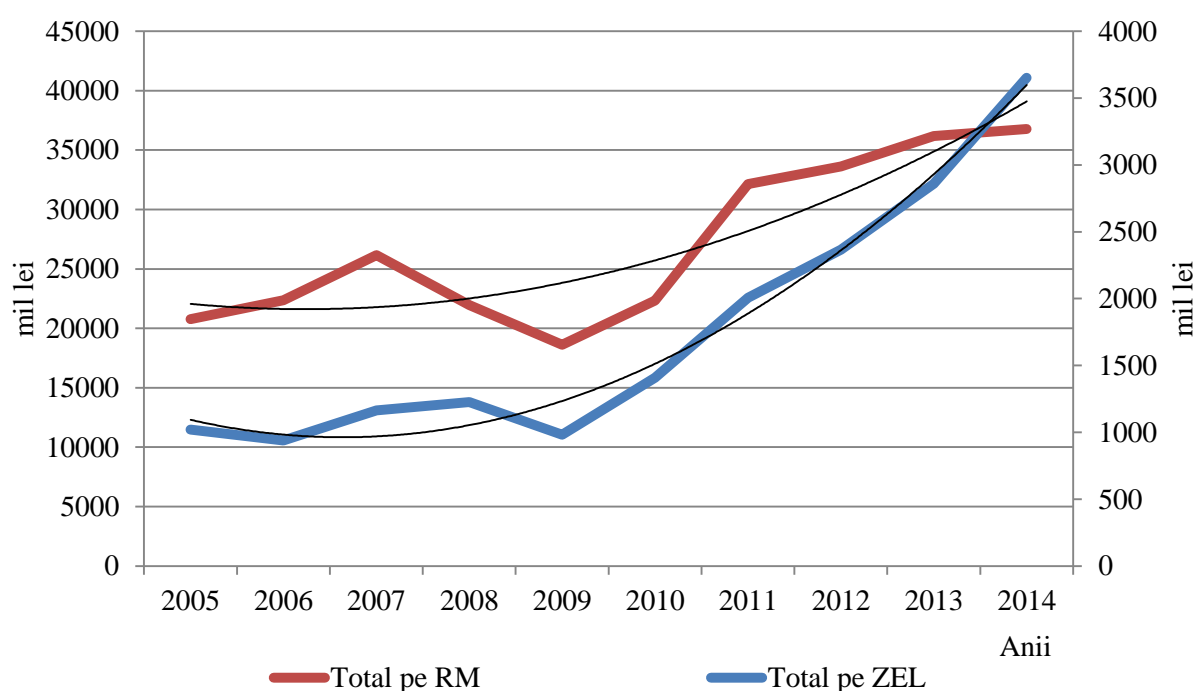

Fig. 2.18. Evoluția volumului producției industriale livrate Republica Moldova și în ZEL, mil. lei

Din figura 2.18 se observă creșterea continuă a volumului producției industriale livrate pe Republica Moldova în perioada analizată, cu excepția anilor 2008 și 2009, în care s-a înregistrat o micșorare esențială a volumului producției industriale, cauza fiind introducerea embargoului economic din partea Federației Ruse. Dar în următoare perioadă volumul producției industriale livrate crește în continuu, cauza fiind reorientarea producătorilor către piața internă a UE și a Republicii Belarus.

În cadrul ZEL (fig. 2.18) ritmul creșterii volumului producției industriale livrate este mult mai înalt decât în ramura industriei prelucrătoare, ceea ce demonstrează faptul ca ZEL prezintă un factor important în creșterea comerțului exterior. În pofida faptului că anul 2009 considerat un an

de criză, diminuarea volumului producției industriale nu a înregistrat modificări esențiale, ceea ce demonstrează că ZEL era orientate mai mult spre alte piețe decât cea a Federației Ruse, excepția este doar ZAL PP „Tvardița”. O creștere esențială a volumului producției industriale livrate s-a înregistrat în anul 2011, cauza a fost deschiderea ZEL „Bălți” și creșterea capacităților de producție pentru ZEL „Ungheni-Business”.

Pentru a evidenția gradul de dezvoltare a fiecărei zone se va prezenta diagrama Pareto [88], elaborată în baza indicatorului volumului producției industriale livrate pe ZEL pentru anii 2004, 2010 și 2014 respectiv [89], figurile 2.19, 2.20 și 2.21 respectiv.

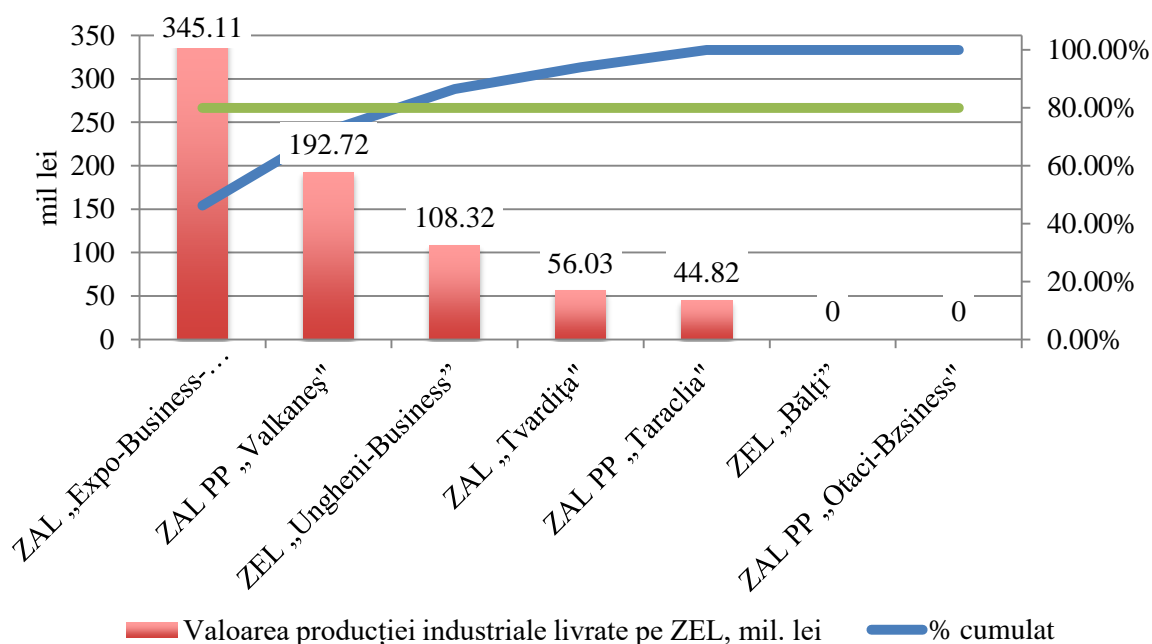

Fig. 2.19. Diagrama Pareto după volumul producției ind. livrate pe ZEL anul 2004, mil. lei

Conform figurii 2.19, în anul 2004 ponderea cea mai mare în volumul producției livrate din ZEL - cca 40%, îi revine ZAL „Expo-Business Chișinău”. În această perioadă, ZEL „Expo-Business Chișinău” deținea și poziția de lider în atragerea investițiilor. Pe poziția 2 se situa ZAL PP „Valkaneș”. Conform diagramei, aceste 2 ZEL-uri livrau cca 75-80% din totalul producției livrate ce reveneau zonelor economice libere. Acesta denotă faptul că, în condiții concurențiale egale, cea mai preferată ZEL pentru investitori era cea situată în municipiul Chișinău. Pentru că anume această ZEL excludea o mare parte a factorilor ce nu stimulează activitatea investițională.

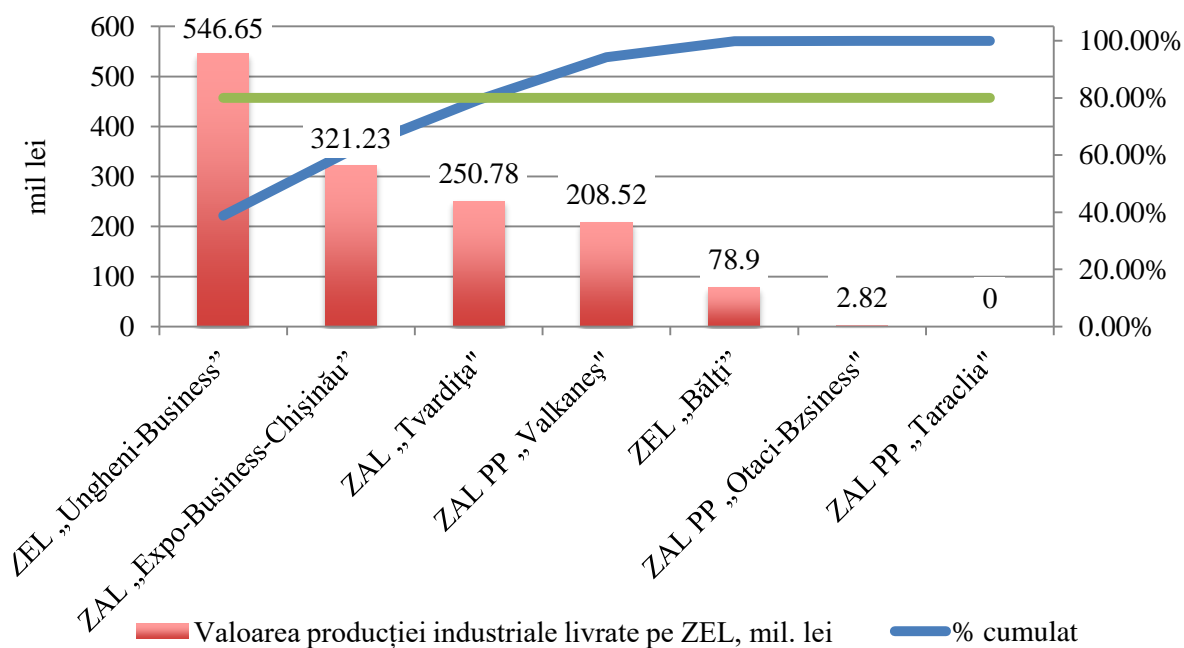

Fig. 2.20. Diagrama Pareto după volumul producției ind. livrate pe ZEL anul 2010, mil. lei

În perioada 2004-2010 situația se schimbă cardinal (fig. 2.20), primul loc în volumul producției livrate, revine ZEL „Ungheni-Business” cu cca 40% din volumul producției livrate, locul 2 revine ZAL „Expo-Business Chișinău”, iar celelalte ZEL-uri dețineau o pondere mai mică de 25%. Acesta denotă faptul că ZEL din orașul Ungheni devine mai atrăgătoare pentru investitori și avantajul principal al acestei formațiuni economice este existența unei infrastructuri industriale în regiunea amplasării ZEL.

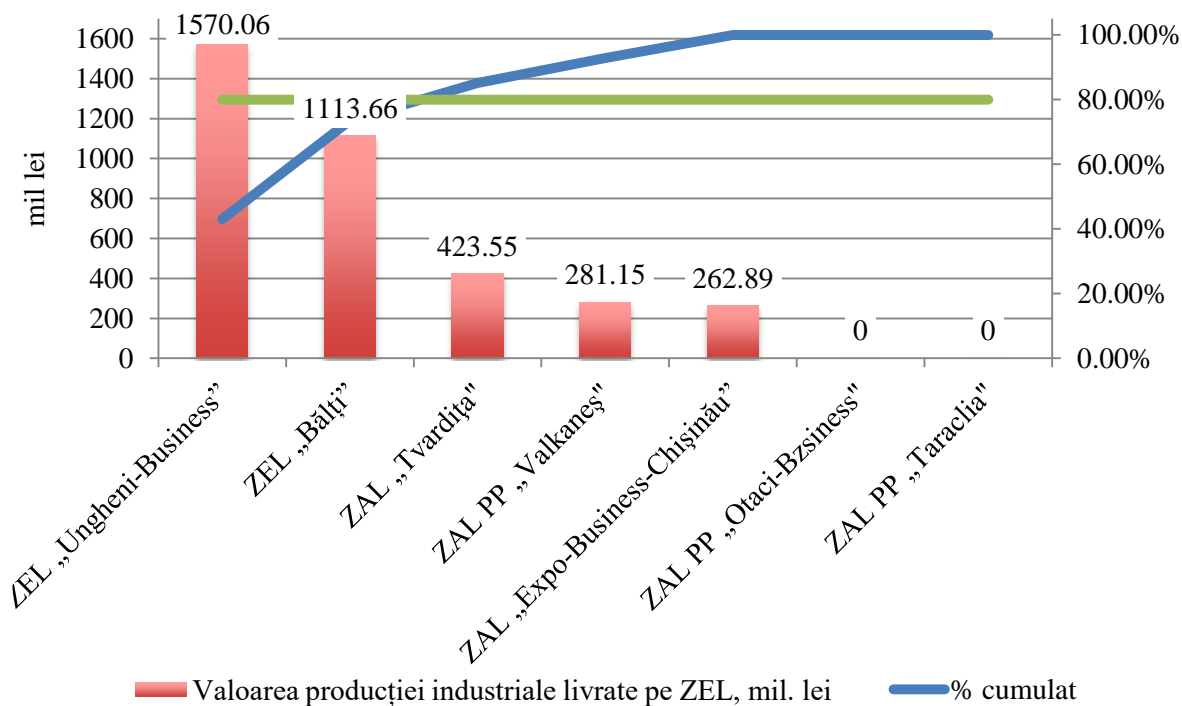

Fig. 2.21. Diagrama Pareto după volumul producției ind. livrate pe ZEL anul 2014, mil. lei

În perioada 2010-2014 (fig. 2.21), se înregistrează următoarea situație: ZAL „Expo-Business-Chișinău” cedează poziția a doua pe care o deținea în favoarea ZEL „Bălți”. Adică în anul 2014 volumul total al producției industriale livrate de către ZEL „Ungheni-Business” și ZEL „Bălți” constituia cca 2683,72 mil lei sau 75% din totalul producției industriale livrate din ZEL.

În perioada analizată, crește atractivitatea acelor ZEL care aveau o serie de avantaje așa ca: căi de acces diverse (drumuri auto, cale ferată și căi fluviale de acces), o infrastructură industrială dezvoltată, o densitate a populației ridicată, etc.

Aspectul negativ îl constituia faptul că celelalte ZEL-uri (ZAL „Tvardița”, ZAL „Valkaneș”, ZAL PP „Otaci-Business” și ZAL PP „Taraclia”) nu și-au dezvoltat activitatea, iar ultimele două practic și-au sistat activitatea. Aceasta denotă faptul că cele menționate mai sus, și anume faptul că APC și APL nu au întreprins măsuri pentru intensificarea activității economice a acestor formațiuni, adică nu a fost creat un mediu concurențial echitabil între toate ZEL-urile.

O analiză mai detaliată ar consta în compararea evoluției volumului producției industriale livrate din regiunile de dezvoltare (Sud, Centru, mun. Chișinău, Sud și UTA Găgăuzia) cu evoluția aceluiași indicator din cadrul ZEL.

Prima comparație se va referi la regiunea de dezvoltare Nord, dintre ZEL „Bălți” și ZAL PP „Otaci-Business”, figurile 2.22, 2.23 și 2.24 respectiv.

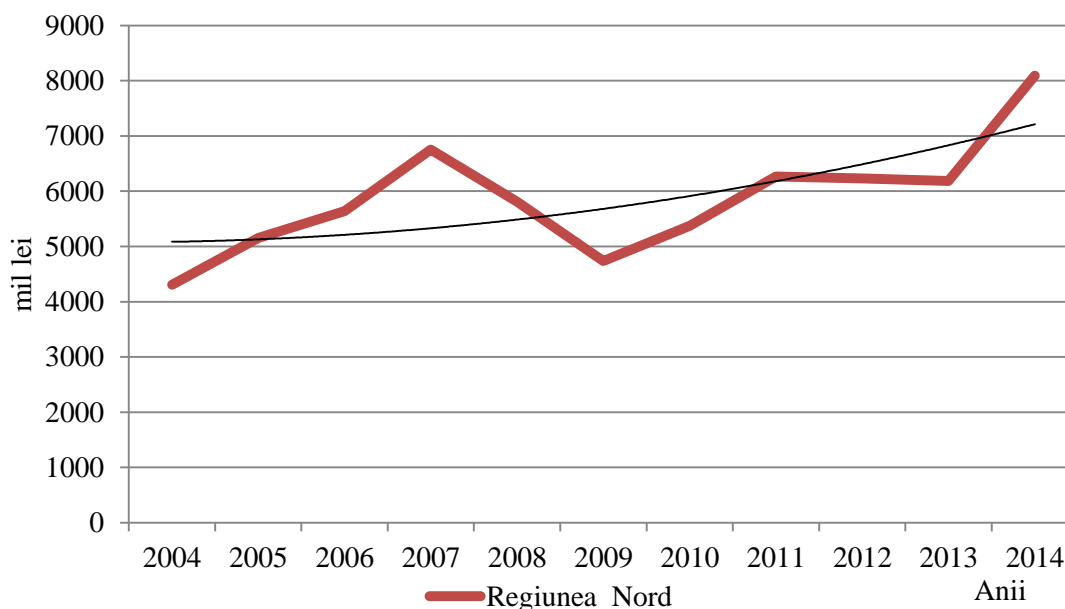

Fig. 2.22. Evoluția volumului producției industriale livrate pe Regiunea Nord, mil. lei

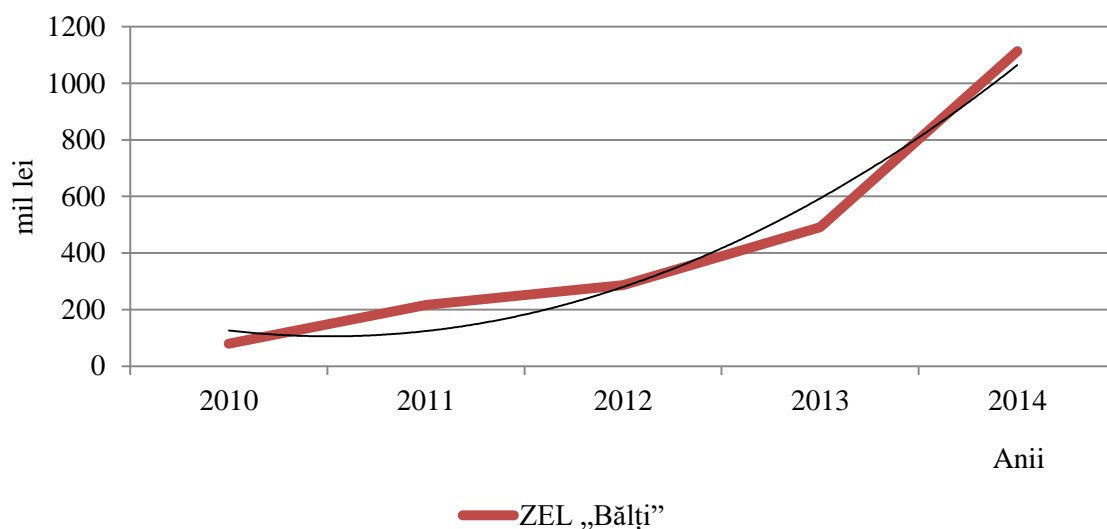

Fig. 2.23. Evoluția volumului producției industriale livrate pe ZEL „Bălți”, mil. lei

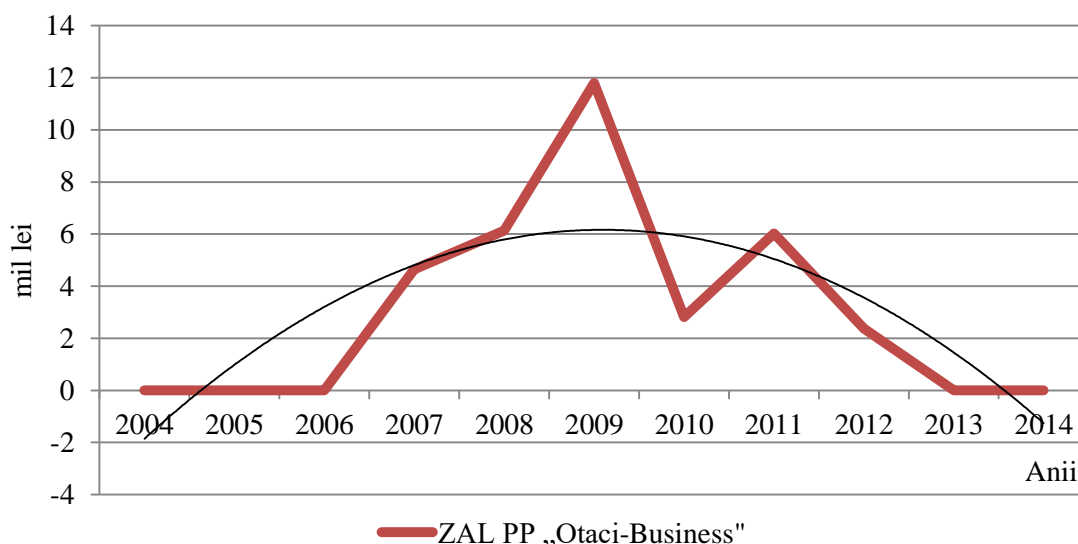

Fig. 2.24. Evoluția volumului producției industriale livrate pe ZAL PP „Otaci-Business”, mil. lei

După cum se observă din figura 2.22, volumul producției industriale livrate din regiunea Nord s-a aflat într-o creștere lentă și chiar spre sfârșitul perioadei a înregistrat o creștere mai pronunțată. O situație absolut diferită se înregistrează în cadrul ZEL „Bălți” unde acest indicator a înregistrat creșteri din ce în ce mai mari (fig. 2.23). Însă, în cazul ZAL PP „Otaci-Business” (fig. 2.24), situația înregistrată este mult mai proastă decât în cazul regiunii Nord, ceea ce denotă faptul că zona economică dată nu stimulează dezvoltarea economică a regiunii în care se află și perspectiva ei de funcționare nu prezintă un interes pentru investitori. Cu toate că volumul producției industriale în ZAL PP „Otaci-Business”, începând cu anul 2009, se află într-o continuă descreștere, iar în anul 2013 atinge valoarea zero, ritmul de creștere al acestui indicator pentru ZEL din regiunea Nord nu este afectat (fig. 2.25).

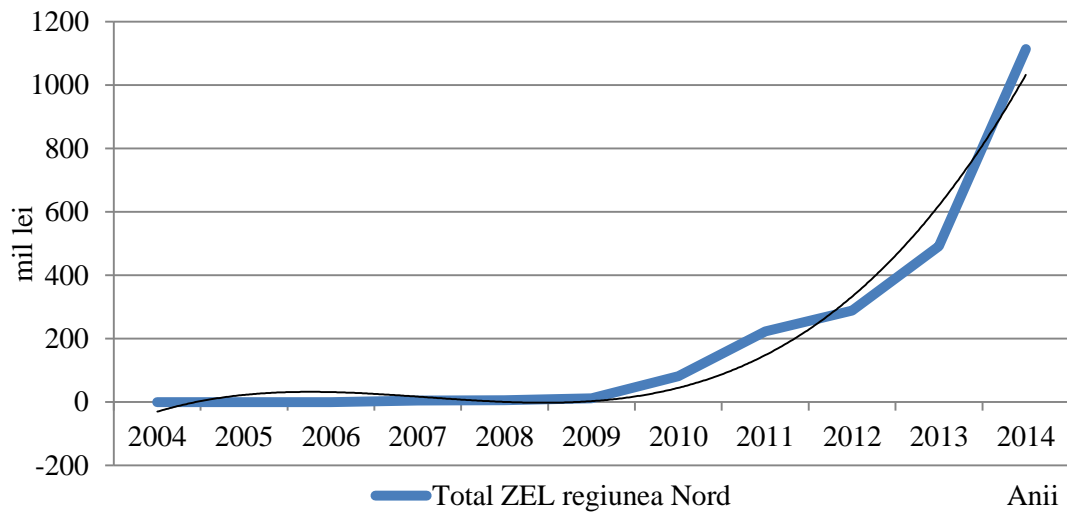

Fig. 2.25. Evoluția volumului producției industriale livrate pe ZEL regiunea Nord, mil. lei
 O analiză similară se efectuează pentru municipiul Chișinău, în cadrul căruia funcționează doar o singură zonă economică liberă - ZEL „Expo-Business-Chișinău”. Situația este reprezentată grafic în figurile 2.26 și 2.27 respectiv.

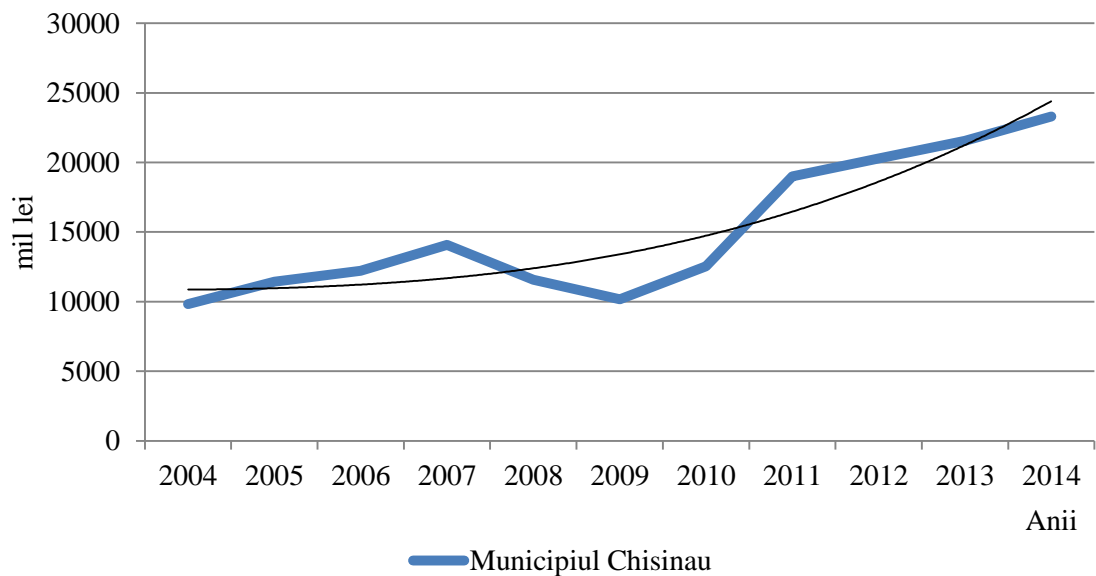

Fig. 2.26. Evoluția volumului producției industriale livrate din municipiul Chișinău, mil lei

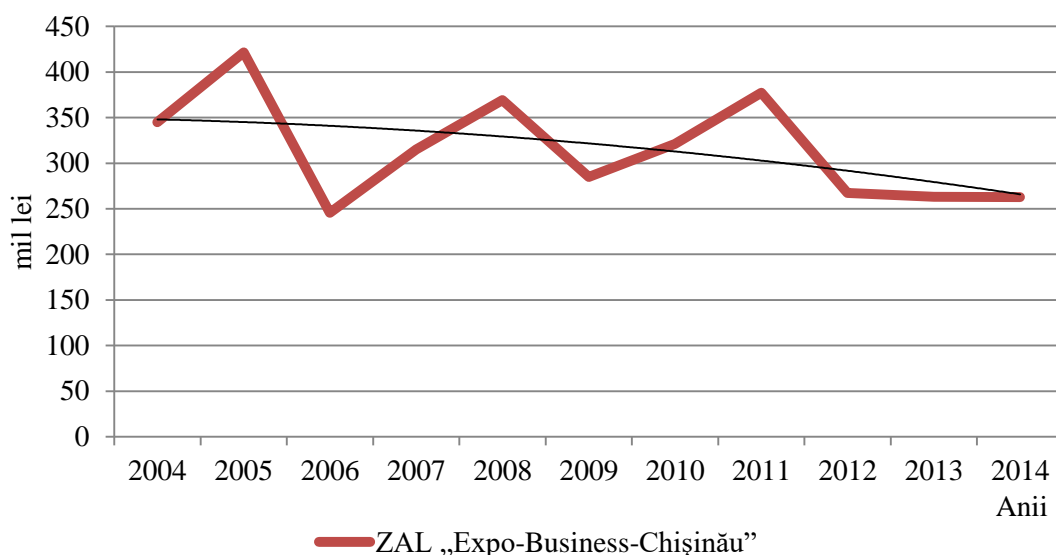

Fig. 2.27. Evoluția volumului producției industriale livrate pe ZEL „Expo-Business-Chișinău”, mil. lei

În urma analizei diagramelor din figurile 2.26 și 2.27 este evident faptul că această zonă economică își micșorează încontinuu volumul producției industriale livrate, ceea ce nu corespunde tendinței generale de creștere a volumului producției industriale livrate din municipiul Chișinău. Ca urmare, concluzia este că această zonă economică nu sporește creșterea volumului producției industriale din regiune, ba chiar din contra o diminuează.

O altă regiune analizată este regiunea de dezvoltare Centru. În această regiune se află doar ZEL „Ungheni-Business”. Se va analiza valoarea producției industriale livrate din regiunea Centru și din cadrul ZEL „Ungheni-Business”, figurile 2.28 și 2.29 respectiv.

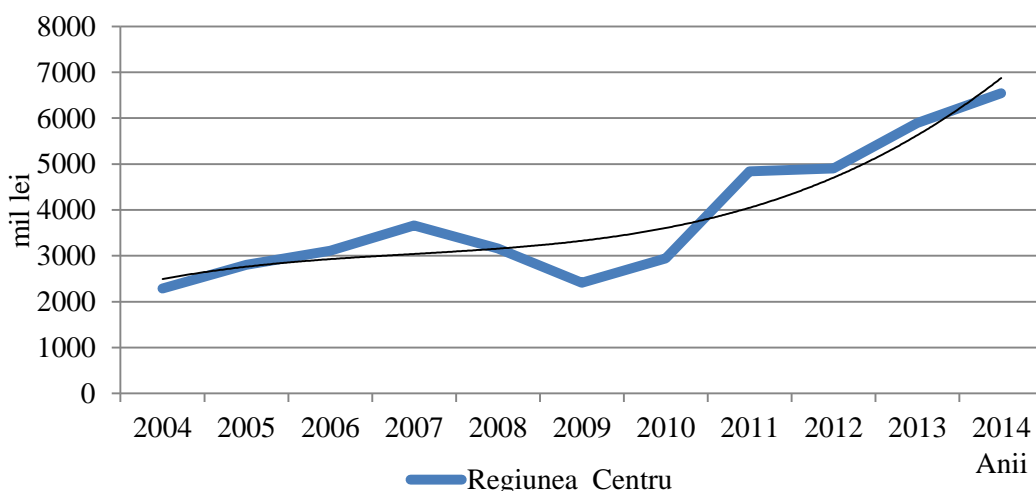

Fig. 2.28. Evoluția volumului producției industriale livrate din regiunea Centru, mil. lei

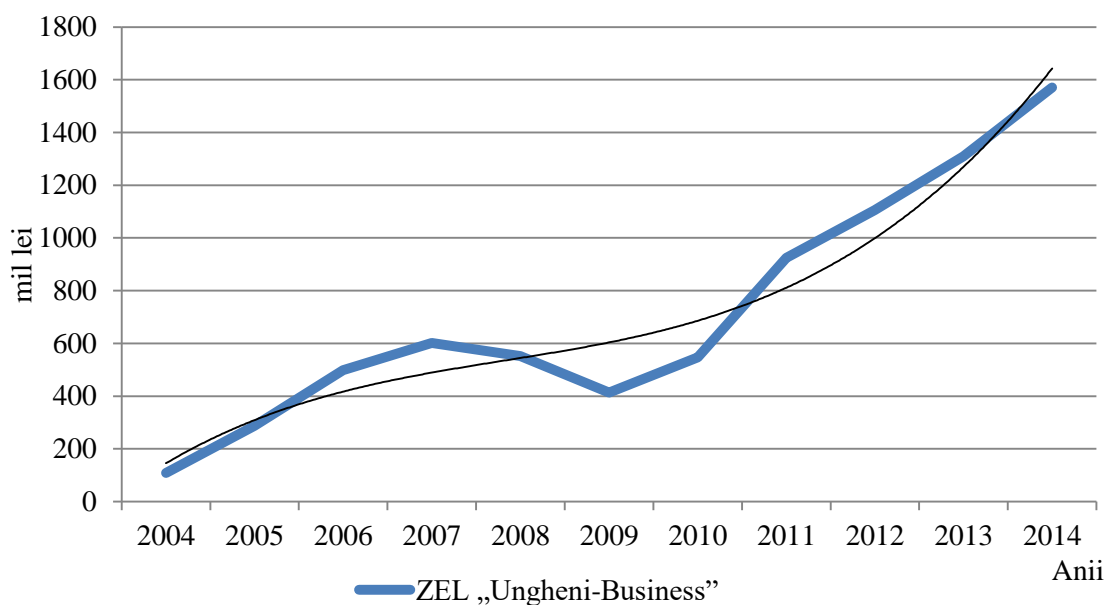

Fig. 2.29. Evoluția volumului producției industriale livrate din ZEL „Ungheni-Business”, mil. lei

Din figurile de mai sus este evident că în zona respectivă are loc o creștere esențială a volumului producției industriale realizate, precum și ritmul este în continuă creștere. Astfel, pe parcursul perioadei analizate, volumul producției industriale realizate în regiunea Centru a crescut de cca. 2 ori, pe când acest indicator în ZEL a crescut de cca. 14 ori, ceea ce înseamnă ca zona respectivă contribuie din ce în ce mai mult la dezvoltarea regiunii respective.

O ultimă analiză se referă la descrierea evoluției indicatorului volumului producției industriale livrate din regiunea Sud (fig. 2.30) și ZEL ce funcționează în această regiune: ZAL „Tvardița”, ZAL PP „Taraclia” și ZAL PP „Valkaneș”, figurile 2.31 , 2.32 și 2.33 respectiv.

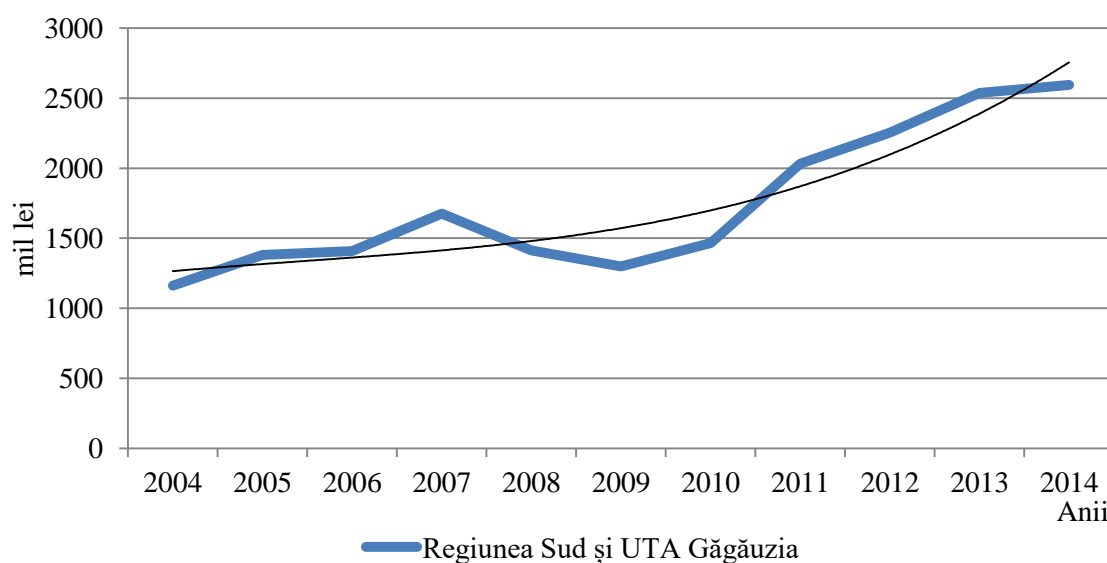

Fig. 2.30. Evoluția volumului producției industriale livrate din regiunea Sud, mil lei.

După cum se observă din figura 2.30, volumul producției industriale livrate din regiunea Sud se află într-o continuă creștere, în pofida faptului că în perioada 2009-2010 regiunea a fost afectată de introducerea embargoului din partea Federației Ruse. Odată cu ridicarea parțială a embargoului, a crescut și volumul producției industriale livrate, ceea ce confirmă încă odată faptul că exporturile regiunii date în mare parte sunt constituite din producția vinicolă și a băuturilor tari.

O altă situație se observă în cadrul ZEL din regiunea Sud. Astfel, în ZAL „Tvardița” (fig. 2.31), volumul producției industriale livrate crește cu un ritm mai mare decât în cadrul regiunii Sud. Chiar dacă marea parte a producției în zona respectivă o constituie producția alcoolică, se observă că în perioada 2009-2011, volumul producției livrate a crescut, ceea ce denotă faptul că rezidenții ZEL au reorientat exporturile spre alte piețe, cum ar fi cea belorusă. Chiar dacă în anul 2014 volumul producției s-a diminuat cu circa 100 mil. lei, trendul arată o tendință continuă de creștere.

O situație inversă se observă în cazul celorlalte zone, figurile 2.32 și 2.33.

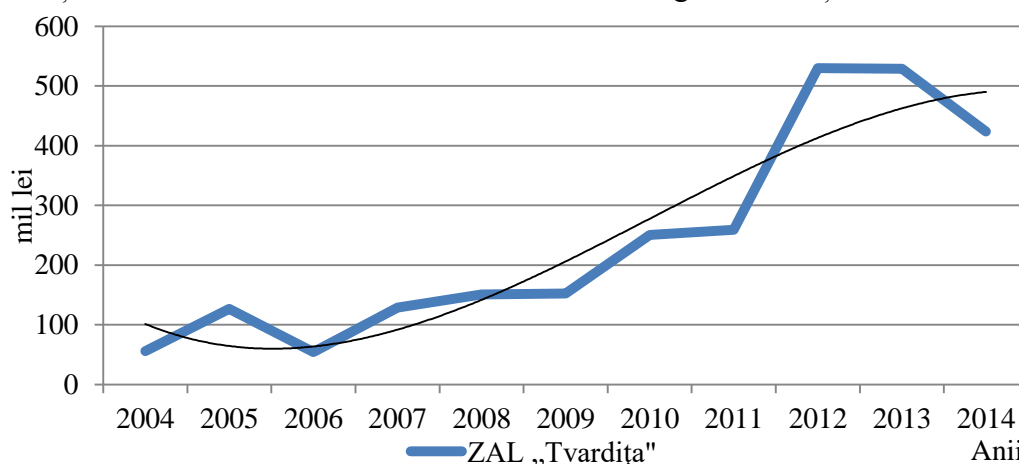

Fig. 2.31. Evoluția volumului producției industriale livrate din ZAL „Tvardița”, mil. lei

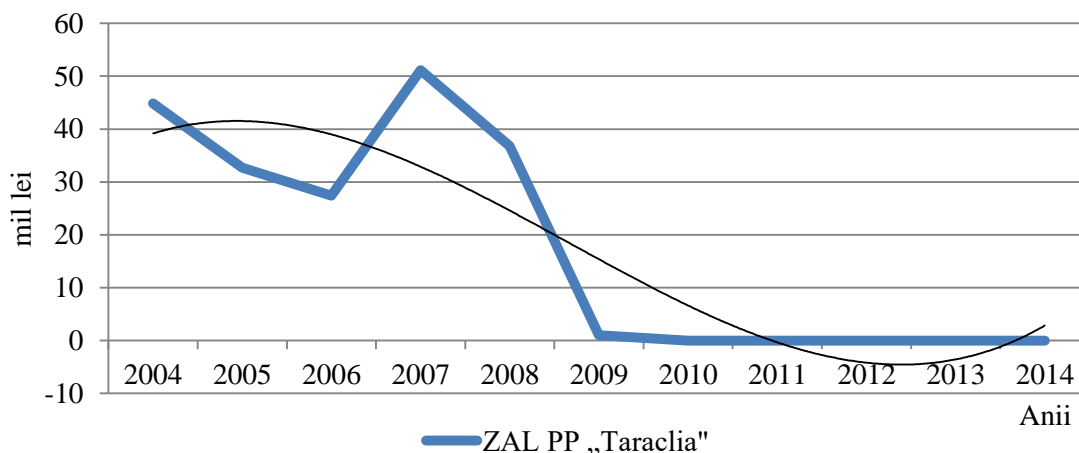

Fig. 2.32. Evoluția volumului producției industriale livrate din ZAL PP „Taraclia”, mil. lei.

Conform figurii 2.32, volumul producției industriale din ZAL PP „Taraclia” a scăzut în continuu, astfel încât, începând cu anul 2010 volumul producției livrate din această zonă să fie egal cu zero. Aceasta denotă faptul că zona respectivă se află într-un declin și nu mai este interesantă pentru noi investitori.

În cadrul ZAL PP „Valkaneș” (fig. 2.33), s-a înregistrat următoarea situație: volumul producției industriale livrate a crescut, chiar dacă în perioada 2004-2008 volumul producției înregistra diminuări de la an la an. Acest fenomen se datorează apariției noilor rezidenți în cadrul ZEL care au reorientat zona de la producția alcoolică la alte tipuri de producție industrială.

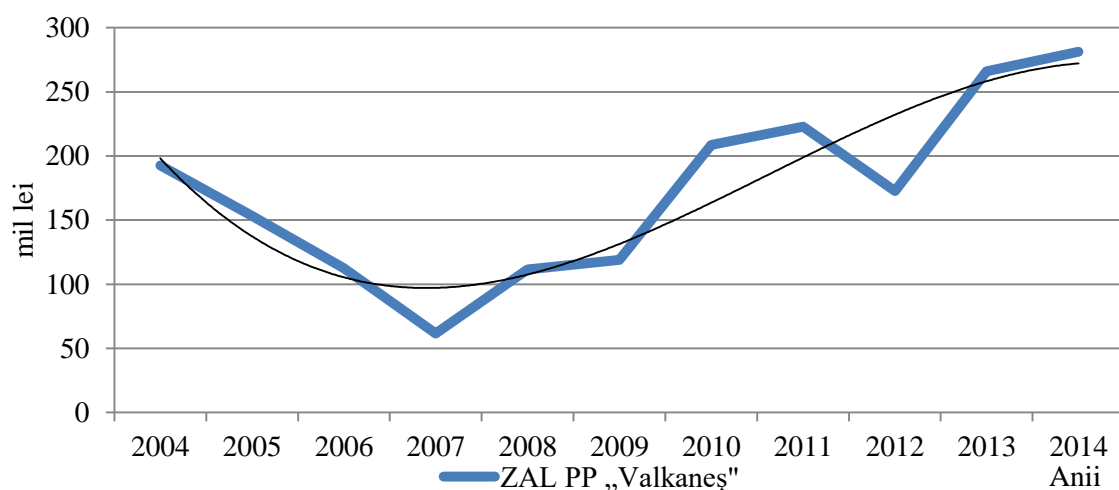

Fig. 2.33. Evoluția volumului producției industriale livrate din ZAL PP „Valkaneș”, mil. lei

Nu în ultimul rând trebuie de analizat evoluția volumului producției industriale livrate de pe teritoriul ZEL din regiunea Sud, figura 2.34.

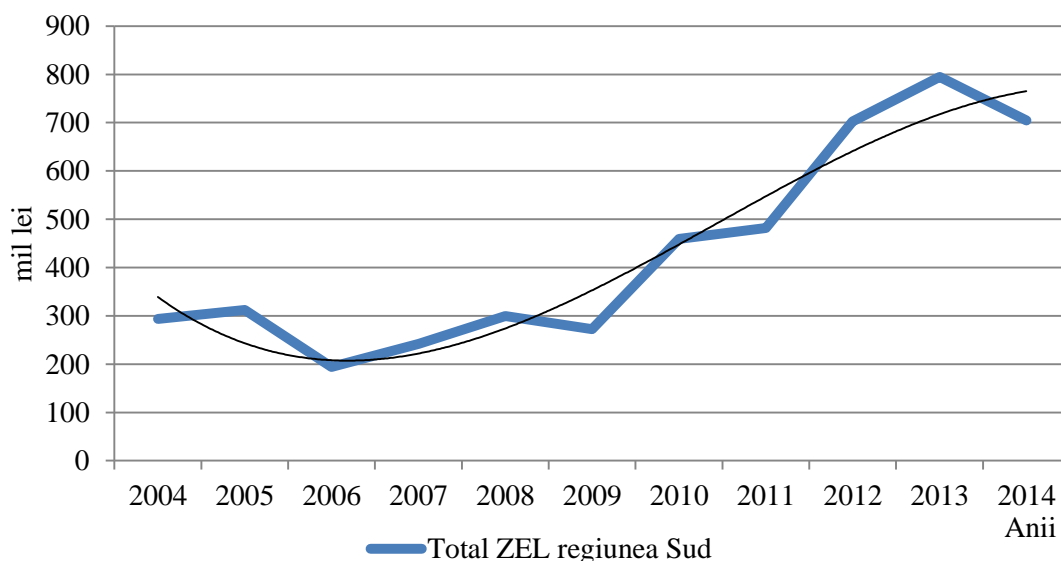

Fig. 2.34. Evoluția volumului producției industriale livrate din ZEL regiunea Sud, mil. lei

În pofida faptului că pe parcursul perioadei analizate volumul producției industriale livrate pe fiecare zonă înregistra modificări esențiale, în ansamblu se observă că ritmul creșterii volumului producției industriale livrate în cadrul ZEL din regiunea Sud, este mai înalt de cât ritmul de creștere al acestui indicator în regiunea Sud.

Deci, conform analizelor efectuate, cele mai de perspectivă ZEL sunt ZEL „Bălți” și ZEL „Ungheni-Business”. Anume aceste formațiuni economice se află într-o dezvoltare continuă.

Următorul indicator folosit pentru analiza activității de producție este numărul personalului implicat în activitatea industrială atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în cazul ZEL. Datele despre evoluția acestui indicator sunt prezentate în tabelul 2.10

Tabelul 2.10. Evoluția numărul salariaților implicați în activitate industrială în Republica Moldova și ZEL, (pe anii 2005-2014)

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total în activitate industrială, mii persoane	159,3	161,3	158,1	163,4	155,4	145,8	153,2	150,9	142,4	145,6
Total pe ZEL, persoane	3452	3638	3874	3586	3018	5177	5875	6512	6896	6620

Sursa: Elaborat în baza <http://statbank.statistica.md> din 21.06.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL al Republicii Moldova pe anii 2005-2014

Pentru analiza evoluției populației implicate în activitatea de producție industrială în Republica Moldova și ZEL se va folosi metoda determinării trendului. Rezultatul este prezentat în figura 2.35 pentru teritoriul Republicii Moldova și pentru ZEL.

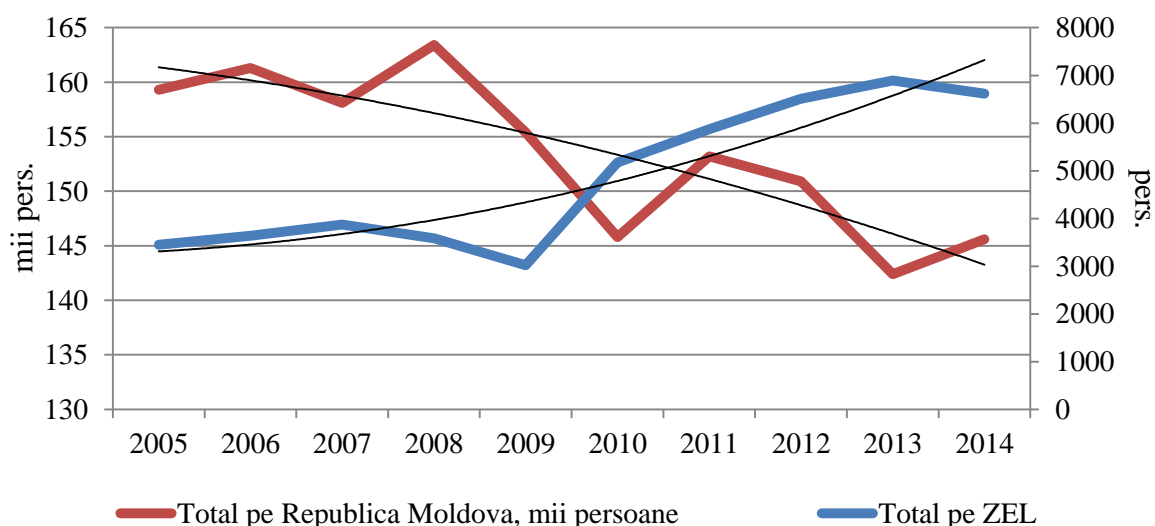

Fig. 2.35. Evoluția salariaților în industrie.

Din tendința centrală, figura 2.35, este evident faptul că numărul salariaților încadrați în ramura industrială în Republica Moldova scade de la an la an, ceea ce demonstrează faptul că ramura industrială nu este atractivă din punct de vedere motivațional și că persoanele calificate din ramura industrială preferă să găsească un loc de muncă peste hotarele țării.

O situație inversă este caracteristică ZEL. Din prezentarea grafică (fig. 2.36) rezultă că numărul angajaților în aceste formațiuni economice este în continuă creștere, ceea ce denotă o atractivitate mai mare pentru forța de muncă, atât din punct de vedere al motivației salariale, cât și din punct de vedere a condițiilor de lucru.

În baza indicatorilor din tabelele 2.9 și 2.10 a fost determinat un alt indicator ce caracterizează activitatea de producție – productivitatea muncii. Acest indicator sintetic va fi calculat după formula (productivitatea medie anuală pentru un angajat) [90]:

$$W_1 = \frac{Q_{\text{fabr}}}{N_{\text{angaj}}} \quad (1)$$

unde: Q_{fabr} – volumul producției fabricate, lei;

N_{angaj} – numărul personalului, persoane.

Rezultatele calculelor sunt prezentate în tabelul 2.11.

Tabelul 2.11. Evoluția productivității muncii, mii lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe industrie prelucrătoare	130,3	138,6	165,5	134,4	119,7	153,1	209,7	222,7	254,1	252,6
Total pe ZEL	311,4	284,5	319,8	359,3	352,8	280,2	352,0	376,5	428,5	565,3

Sursa: Elaborat de autor

Din tabelul 2.11 se observă că productivitatea anuală în ZEL depășește de 2 ori productivitatea anuală în industria prelucrătoare din teritoriul Republicii Moldova și această diferență are tendința să crească.

Grafic evoluția productivității anuale a muncii în ramura industriei prelucrătoare și în cadrul ZEL este prezentată în figura 2.36, în care este indicat și trendul acestui indicator. Conform figurii 2.36, ritmurile de creștere a productivității muncii în cadrul ZEL sunt mai înalte decât în restul teritoriului țării în special începând cu anul 2010, an când a fost creată ZEL „Ungheni-Business”. Prin urmare, potențialul economic a ZEL din punct de vedere a acestui indicator este foarte mare.

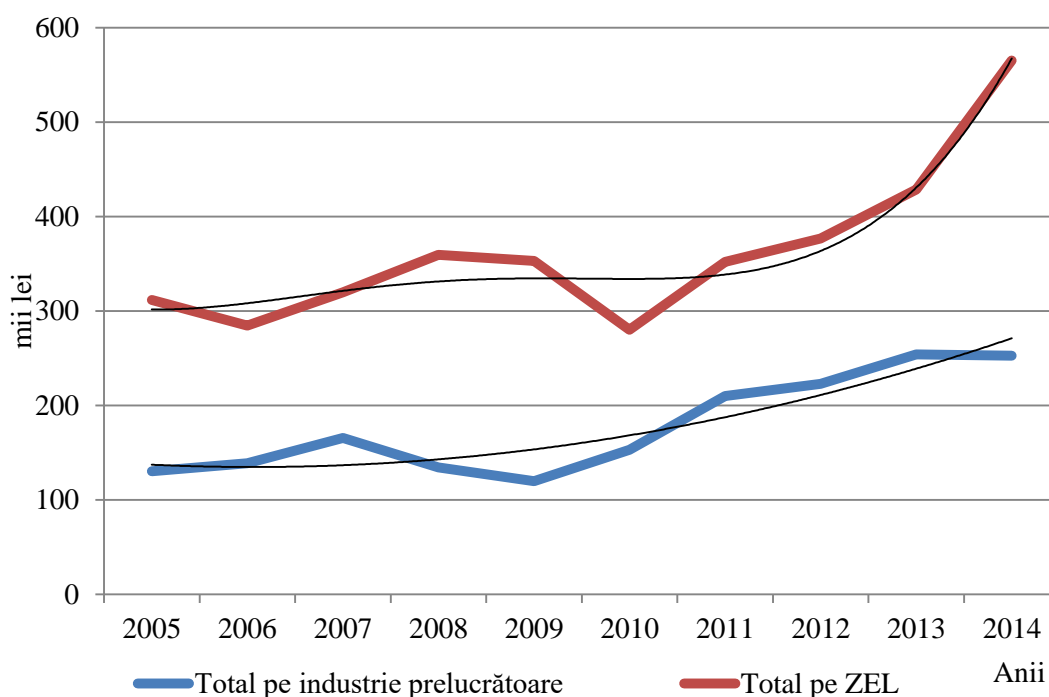

Fig. 2.36. Evoluția productivității anuale pe industria prelucrătoare în Republica Moldova și în cadrul ZEL, mii lei

După cum s-a menționat la începutul capitolului, un criteriu de analiză atât a activității de producție cât și al nivelului bunăstării populației reprezintă nivelul salariului mediu brut pe industrie pe teritoriului Republicii Moldova și salariul mediu brut din cadrul ZEL. Datele ce reprezintă valorile acestui indicator sunt prezentate în tabelul 2.12.

Tabelul 2.12. Evoluția salariului mediu lunar brut, lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe ind. prelucrătoare	1319	1697	2065	2530	2748	2972	3042	3386	3674	4039
Total pe ZEL	1651	1914	2314	2693	3017	3073	3534	4100	4283	5012

Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.06.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL al Republica Moldova

Din tabelul 2.12 este evident faptul că salariul mediu brut în industrie și în cadrul ZEL crește în continuu, dar valoare lui în ZEL este mai mare cu cca 25%. Pentru o analiză mai amplă se poate face analiza prin trend a dinamicii salariului mediu brut (fig. 2.37).

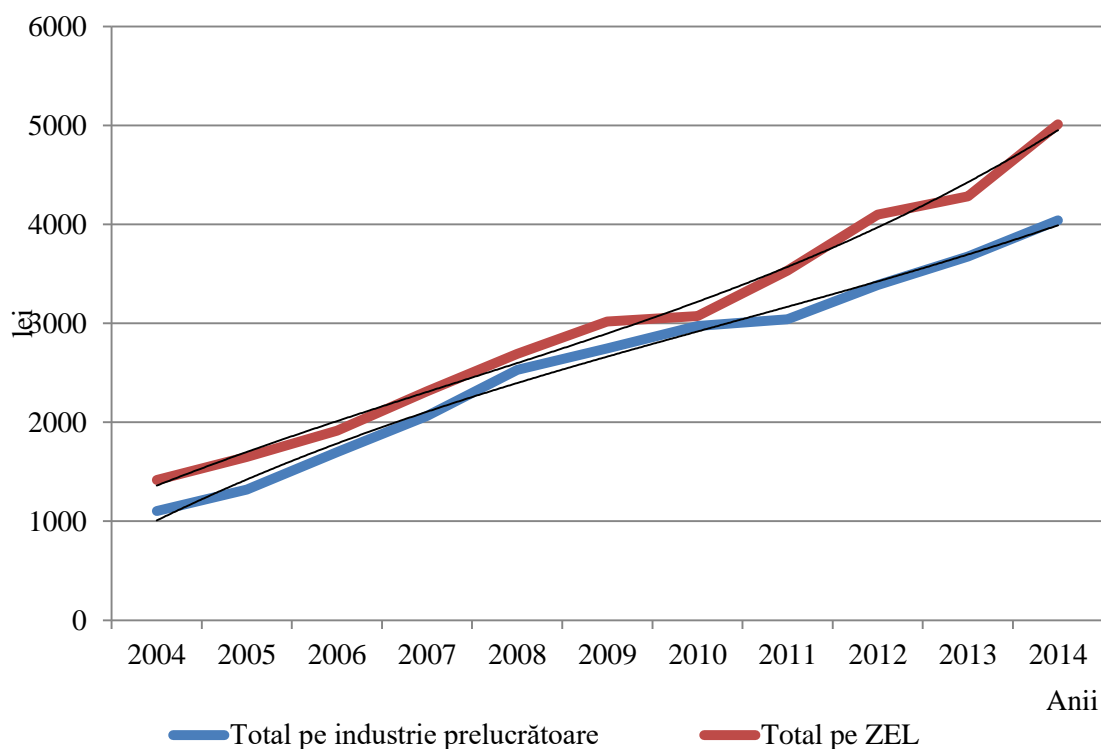

Fig. 2.37. Evoluția salariului mediu lunar brut pe industrie în Republica Moldova și în cadrul ZEL, lei

Din figura 2.37, este evident faptul că ritmul de creștere al salariului brut pe industrie, în perioada 2004-2010, era egal cu ritmul de creștere al salariului în ZEL, însă începând cu anul 2010, odată cu deschiderea ZEL „Bălți”, salariul mediu pe ZEL a crescut cu un ritm mai mare decât salariul mediu pe industrie.

O creștere a salariului brut generează o sporire a bunăstării populației la nivel microeconomic. La nivel macroeconomic este corect de analizat atât ritmul modificării salariului cât și ritmul modificării productivității muncii. Astfel se asigură creșterea bunăstării regiunii. Conform acestei analize ritmul modificării salariului este depășit de ritmul modificării productivității muncii în cadrul ZEL [91], ceea ce corespunde unei tendințe economice de dezvoltare corecte, pe când în ramura industrială, ritmurile modificării sunt egale și pe alocuri ritmul modificării salariului depășește ritmul modificării productivității muncii ceea ce caracterizează o dezvoltare economică incorectă.

Din analizele efectuate a rezultat că dezvoltarea ZEL-urilor în Republica Moldova depinde de un șir de factori cum ar fi: economici, geografici, sociali, legali și politici și anume acești factori provoacă p diferențiere a dezvoltării ZEL

Factorii care sunt cauza acestor diferențieri în dezvoltarea ZEL pot fi clasificați, în:

1. Factorii economici:

a) RM este divizată în 3 regiuni economice de bază: regiunea Nord, regiunea Centru și regiunea Sud. Nivelul de dezvoltare al acestor regiuni este diferit [61].

b) Regiunea Centru și regiunea Nord au fost puternic industrializate și astfel, potențialul economic al acestor regiuni este mult mai înalt decât în regiunea Sud conform datelor din Anuarul Statistic 2015 [62].

c) Acces la infrastructuri: apă, canalizare, aprovizionare cu resurse energetice, etc.

2. Factorii geografici:

a) Accesul la infrastructura drumurilor auto, căilor ferate, porturilor navale și aeronavale. Adică, cu cât sunt mai diversificate rețelele de transport, cu atât nivelul de dezvoltare a zonelor este mai înalt și invers. Astfel, ZEL „Bălți” (cu acces la cale ferată, aeroport) precum și subzona „Strășeni” (cu acces la cale ferată, acces la traseul auto Chișinău-Ungheni-Iași) și ZEL „Ungheni-Business” (cu acces la cale ferată, acces la căi de transportare fluviale) posedă avantaje, iar cele mai dezavantajate sunt ZEL din regiunea Sud, deoarece aceste formațiuni economice au acces doar la drumuri auto.

b) Amplasarea în zone transfrontaliere, ca exemple pot servi ZEL „Ungheni-Business” și ZAL PP „Tvardița”. Avantajul principal fiind amplasarea lângă frontiera Republicii Moldova, ceea ce reduce costurile de transport.

c) Accesul la resurse umane. De acest avantaj profită regiunea Nord și regiunea Centru, deoarece resursele umane în aceste regiuni sunt mai mari.

3. Factorii sociali:

a) nivelul de instruire al populației;

b) motivarea resurselor umane;

c) speranța de viață, etc.

4. Factorii politici:

a) stabilitatea legislativă;

b) vectorul dezvoltării țării;

c) corupția la nivel de stat;

d) interesele de partid, etc.

5. Factorii legali:

a) durata de funcționare a ZEL;

b) preferințele legale obținute, etc.

Toți factorii menționați mai sus se înglobează perfect în analiza PEST [63]. Analiza PEST, spre deosebire de analiza SWOT [64], este o analiză a mediului extern. În cazul ZEL mediul extern

include factorii politici, economici, sociali și tehnologici care ar putea influența activitatea și dezvoltarea durabilă a activității ZEL pe teritoriul Republicii Moldova.

Luând în considerație specificul situației economice și politice pe teritoriul R. Moldova, autorul a identificat o serie de factori care au impact direct asupra activității acestor formațiuni economice. Astfel, analiza efectuată de autor se încadrează în matricea prezentată în figura 2.38.

Factorii politici	Factorii economici
Tipul guvernării Stabilitatea legislativă Respectarea legii, birocrația, corupția Tendințele de implicare a statului Legislația muncii Instabilitatea politică Politica de cooperare cu organizații străine și cu țările vecine	Situația curentă în economie Inflația, rata de refinanțare și ratele dobânzilor Globalizarea Rata șomajului, cererea la muncă, costul forței de muncă Venitul disponibil
Factorii socio-culturali	Factorii tehnologici
Situația demografică Modelele de angajare, atitudinea față de muncă Asigurarea sănătății și a educației Mobilitatea populației Stilul de viață ales Probabilitatea schimbărilor socio-culturale Amplasarea geografică	Politica statului în domeniul tehnologic Impactul tehnologiilor noi Impactul internetului și reducerea costului de comunicare Activitatea de cercetare-dezvoltare Impactul transferului tehnologic Probabilitatea schimbărilor tehnologice pe perioada medie de timp 3-5 ani

Fig. 2.38. Matricea analizei PEST [67]

Factorii politici

Aceștia au un impact major asupra atragerii investitorilor în zonele economice libere. Descrierea detaliată a acestor factori este prezentată în continuare.

O economie deschisă spre o cooperare și guvernare democratică influențează pozitiv atragerea noilor investitori și respectiv dezvoltarea ZEL. De la apariția legislației care reglementează funcționarea zonelor economice libere, aceasta a suferit un număr esențial de modificări, în total 21 la număr (Anexa 3). Aspectul negativ al instabilității legislației nu atrage investitorii, dar dimpotrivă face ca investitorii să caute alte zone de interes.

Birocrația excesivă influențează negativ activitatea ZEL, sursa apariției acestei este instabilității legislației. Pentru reducerea numărului de acte ce reglementează activitatea agenților economici pe teritoriul Republicii Moldova a fost inițiat un proces de reforme numit Ghilotina I

[65] în anul 2004 și Ghilotina II [66] în anul 2007. Astfel, au fost abrogate peste 300 de acte normative ce favorizau fenomenul birocrăției și al corupției.

O problemă majoră în activitatea zonelor economice libere pe teritoriul Republicii Moldova o constituie implicarea statului în activitatea acestor formațiuni economice. Un exemplu negativ este conflictul între rezidenții ZEL „Bălți” și Inspectoratul Fiscal de Stat. Acest conflict este datorat mecanismului existent de acordare a facilităților, deoarece există conflict de interese între Ministerul Economiei al Republicii Moldova și Ministerul Finanțelor. Astfel, interesul Ministerului Economiei este de a atrage investițiile prin oferirea unor facilități de ordin fiscal, iar pe de altă parte, Ministerul Finanțelor este cointerestat în colectarea unui volum cât mai mare de impozite pentru suplinirea bugetului de stat.

Un impact negativ asupra activității ZEL îl poate avea instabilitatea politică. Această problemă în prezent este foarte actuală pentru Republica Moldova, deoarece vectorul politic încă nu este bine determinat.

Sunt foarte importante aspectele ce țin de cooperarea internațională și politica de vecinătate cu UE, a căror promovare implică apariția de noi strategii și instrumente financiare.

În această ordine de idei, este primordial ca politica de stat în domeniul zonelor economice libere să fie axată pe optimizarea legislației, delegarea responsabilităților, înlăturarea deficiențelor, perfecționarea infrastructurii și alinierea ei la cele mai avansate practici internaționale.

Factorii economici

Ciclul economic în perioada analizată este caracterizat de creșterea volumului producției industriale. Situația respectivă are un aspect benefic asupra activității ZEL, adică generează o creștere și mai mare a volumului producției. Un aspect pozitiv în activitatea zonelor economice libere este creșterea ponderii exporturilor acestora în exportul total pe țară. În anul 2014 această pondere a ajuns la cca 9,7% [68], pe când în anul 2004 această valoare a constituit 4,7% [69].

Inflația, rata de refinanțare și rata dobânzii influențează indirect activitatea ZEL, în primul rând prin prețul la resursele economice folosite. Cu cât rata inflației este mai mare cu atât prețul la resurse economice crește, mai ales în cazul resurselor ce provin din import. În acest caz, avantajul rezidenților acestor formațiuni economice constituie orientarea spre export. Astfel, creșterea prețului la resursele energetice nu este resimțită ca în restul teritoriului țării. Rata de refinanțare și rata dobânzii la credite influențează mai mult investitorii autohtoni și într-o mai mică măsură - pe cei străini.

Odată cu semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană la data de 27 august 2014, a fost deschis accesul agenților economici pe piața Uniunii Europene. Acest fapt favorizează și mai mult activitatea zonelor economice libere în Republica Moldova.

Dacă rata șomajului este scăzută, aceasta denotă o cerere ridicată la factorul muncă, și respectiv duce la creșterea costurilor de atragere a forței de muncă.

Factorii social-culturali

O parte din acești factori au un impact direct asupra activității ZEL și unul din acești factori este factorul demografic. Cu toate că influența acestui factor este de lungă durată, oricum ea este esențială. Conform Anuarului Statistic [62], dinamica creșterii populației pe parcursul ultimilor 15 ani este negativă, aceasta înseamnă că în curând se va micșora oferta de forță de muncă, sau se poate ajunge chiar la un deficit de forță de muncă. Ca urmare, situația demografică nefavorabilă influențează negativ activitatea zonelor economice libere, precum și a situației economice în țară.

O influență importantă asupra activității ZEL o poate avea și structura populației după mediul de trai (urban, rural). În Republica Moldova structura populației după mediul de trai este de 42,2% în mediul urban și 57,8% în mediul rural [62]. Astfel, concentrația de forță de muncă este mai mare în mediul rural. Deoarece în Republica Moldova distanțele dintre centrele raionale și localitățile rurale nu sunt mari, deschiderea ZEL în centrele raionale va antrena în activitatea rezidenților o parte considerabilă a populației rurale. În așa fel, va avea loc și dezvoltarea infrastructurii (drumuri, transporturi, etc.). Iar o infrastructură dezvoltată la rândul său este un factor ce va intensifica atragerea investițiilor străine și autohtone.

Apropierea din punct de vedere socio-cultural a populației din Republica Moldova de cea din statele europene prezintă un avantaj pentru mediul investițional în zonele economice libere.

Un aspect forte al acestor formațiuni economice în Republica Moldova este salariul mediu lunar mai mare de cât salariul mediu pe țară. De exemplu, în anul 2014 salariul mediu pe industria prelucrătoare a constituit 4039 lei [62], pe când salariul mediu în zonele economice libere a înregistrat un nivel de 5012 lei [68].

Odată cu atragerea noilor investiții în zonele economice libere cresc și cerințele față de calificarea personalului angajat de către rezidenții acestor formațiuni economice. În acest caz, investitorii preferă să-și pregătească forța de muncă, conform cerințelor proprii. Cu acest scop se planifică deschiderea Academiei de Meserii a Moldovei din ZEL „Bălți” [70].

Un aspect negativ, pentru activitatea ZEL, este migrarea intensivă a populației în afara țării, favorizată în urma Ratificării Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Astfel, există riscul ca persoanele instruite să părăsească țara, și să se creeze o lipsă a forței de muncă calificate. Însă această problemă are și o latură pozitivă și anume faptul că persoanele acumulează experiență, capital și revin ulterior în Republica Moldova cu scopul reinvestirii mijloacelor bănești. În acest scop Guvernul Republicii Moldova a lansat un șir de programe pentru atragerea capitalurilor provenite din străinătate. Un exemplu este programul „Pare „1+1”„,

Un alt aspect social este influența ZEL nu doar asupra economia țării, prin atragerea investițiilor și creșterii exportului, dar și asupra economiei regionale. Astfel, crește bunăstarea populației în regiune și încep să se dezvolte ramurile aferente, precum prestarea serviciilor (transport de pasageri, puncte de alimentație publică, centre de distracție, etc.) și industria prelucrătoare a produselor agricole, care la rândul său antrenează forță de muncă suplimentară.

După cum s-a menționat, amplasarea geografică a ZEL are o influență decisivă asupra activității acestor formațiuni economice, adică cu cât sunt mai accesibile resursele, inclusiv accesul la diverse căi de transport și infrastructură, cu atât probabilitatea realizării cu succes a proiectelor legate de crearea zonelor economice libere va fi mai mare.

Factorii tehnologici

În prezent resursele tradiționale implicate în afaceri - omul, utilajele, materiile, mijloacele bănești, se completează cu cea de a cincea resursă - tehnologiile informaționale.

Un aspect important îl are efectul globalizării, care impune creșterea vitezei de transfer a cunoștințelor. Astfel, în 2013 apare Strategia de dezvoltare „Moldova Digitală 2020” [71] care prevede asigurarea cu internet de viteză înaltă a tuturor localităților din țară. În prezent, Republica Moldova se află pe locul 6 după viteza de acces la resursele internet [72], ceea ce prezintă un avantaj în dezvoltarea și atragerea tehnologiilor noi.

Un alt aspect favorabil reprezintă existența Agenției pentru Inovare și Transfer Tehnologic prin intermediul căreia se elaborează și se reglementează activitatea în domeniul inovației și a transferului tehnologic. Pentru securizarea proprietății intelectuale pe teritoriul țării activează Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală a Republicii Moldova.

Pentru dezvoltarea activității de cercetare-dezvoltare este elaborată Strategia de Cercetare-Dezvoltare 2020 [73]. În cadrul acestui document sunt vizate atât aspectele organizatorice ale lucrărilor de cercetare-dezvoltare, cât și sursele de finanțare.

Concluzii la capitolul 2

1. Activitatea rezidenților ZEL „Bălți”, ZEL „Ungheni-Business”, ZAL „Tvardița” și ZAL PP „Valkaneș”, pe parcursul perioadei de funcționare a înregistrat o creștere continuă a indicatorilor economici analizați, ce caracterizează activitatea economică a ZEL. Volumul investițiilor a crescut în perioada 2003-2014 de 2,5 ori, volumul producției fabricate – de 30 ori, volumul producției livrate – de 30 ori, valoarea salariului mediu – de 3 ori și numărul angajaților de 1,5 ori. Aceasta denotă faptul că activitatea zonelor economice libere este favorabilă atât pentru economia regiunilor, cât și pentru economia națională. Prin urmare, scopul creării zonelor economice libere a fost atins.

2. Activitatea zonelor economice libere în Republica Moldova este foarte sensibilă la schimbările economice la nivel mondial, de exemplu în cazul crizelor economice și, embargourilor impuse.

3. O problemă în dezvoltarea zonelor economice libere o constituie neuniformitatea dezvoltării lor, cauzate de dezvoltarea neuniformă a regiunilor [91].

4. Crearea condițiilor egale pentru ZEL din diverse regiuni a țării creează un mediu concurențial nefavorabil pentru dezvoltarea acestor formațiuni economice. Această situație poate fi explicată prin influența mai multor factori, principalii fiind:

- accesul limitat la resurse economice;
- amplasare periferică a regiunilor, aceasta mărește cheltuielile de transportare;
- infrastructură industrială învechită sau chiar inexistentă;
- diferențierea evoluției demografice a populației, sub aglomerarea, gradul de urbanizare;
- gradul de autonomie locală;
- factorii socio-culturali, cum ar fi: nivelul de școlarizare, existența centrelor culturale, de cercetare științifică, etc.

5. În afară de funcția de stimulare a exportului, atragerea investițiilor, intensificarea integrării a proceselor economice, ZEL-urile soluționează și alte probleme precum ocuparea forței de muncă și utilizarea eficientă a resurselor economice din regiunile respective [67].

3. DEZVOLTAREA REGIONALĂ PRIN ZONE ECONOMICE

3.1. Optimizarea amplasării zonelor economice libere în aspect regional

O metodă de optimizare a activității ZEL ar fi funcționarea și dezvoltarea ZEL prin prisma politicilor de dezvoltare regională [92].

Conform datelor prezentate în tabelul 1.1, în perioada 2023-2025 își vor suspenda activitatea 5 ZEL din cele 7 existente la momentul actual pe teritoriul Republicii Moldova. Respectiv, în Strategia de dezvoltare regională se regăsesc aceste formațiuni economice [93-95]. Conform acestor strategii, se preconizează deschiderea a 10 formațiuni economice de acest tip, dar informația se referă doar la amplasarea lor, dar nu se regăsește strategia de creare și funcționare ulterioară a acestor formațiuni economice, în special metodologia atragerii investițiilor.

După cum a fost menționat anterior, crearea ZEL stimulează nu doar activitatea economică în cadrul acestora, dar și în întreaga regiune. Altfel spus, crearea zonelor economice libere dezvoltă un mediu economic favorabil în regiunile în care au fost create. Prin urmare, APL trebuie să ia atitudine, inclusiv față de politica creării și dezvoltării ZEL-urilor, ca componentă a politicii de dezvoltare regională.

Pentru a evalua perspectivele creării și dezvoltării ulterioare a ZEL se va efectua o analiză pentru fiecare regiune. La baza acesteia va sta analiza PEST (fig. 2.38), care ține cont de factorii externi care influențează activitatea economică a regiunilor. Prin urmare, se va efectua o estimare a factorilor externi precum: accesibilitatea la căile de transport, potențialul industrial, evoluția situației demografice, a forței de muncă, a activității investiționale și a activității de producție industrială. Această analiză se va face în baza următorilor indicatori: evoluția modificării populației cu vârsta de 15-60 ani, evoluția numărului de salariați și a salariaților implicați în activitatea industrială, a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat și a volumului producției industriale pe salariat.

În Regiunea Nord (fig. 3.1) este planificată deschiderea a 5 zone economice libere în Drochia, Edineț, Fălești, Florești și Sângerei și păstrarea ZEL din raionul Ocnîța.

Conform figurii 3.1, accesibilitatea la diverse căi de transport este asigurată în raioanele Drochia, Edineț, Fălești și Florești, iar raionul Sângerei este lipsit de acces la calea ferată. Raionul Edineț are acces la calea ferată, dar această cale de transport nu are caracter tranzitoriu precum tronsonul de cale ferată Fălești-Bălți-Drochia, adică este o ramură a coridorului feroviar Odessa-Chișinău-Ivano-Frankovsc. O zonă de perspectivă pentru crearea ZEL ar fi or. Soroca, cu condiția construirii tronsonului de cale ferată Mărculești-Soroca (fig. 3.1) [93, p. 19]. În acest caz, această

regiune se încadrează perfect în conceptul dezvoltării regionale prin crearea ZEL din punct de vedere al accesului la căile de transport: drum auto, cale ferată și regiune frontalieră.

Fig. 3.1. Amplasare a sectoarelor economice, rețelei de drumuri auto și de căi ferate existente și proiectate în regiunea NORD, [93]

Un avantaj net superior îl poate prezenta raionul Florești, deoarece pe teritoriul acestui raion există deja o zonă economică liberă cu statut special AILM „Mărculești”.

Prin urmare, după accesul la infrastructura transporturilor, raioanele se poziționează astfel: pe primul loc - Drochia, pe locul doi - Florești, pe locul trei - Edineț, pe locul patru – Fălești și pe locul cinci - Sângerei.

În urma evaluării potențialul industrial, se înregistrează următoarele situații:

- În raionul Drochia sunt concentrate industria prelucrării sfeclei de zahăr, industria chimică, prelucrarea și depozitarea cerealelor, fabricarea produselor lactate, prelucrarea tutunului și lemnului și a producerii de mobilier. Din toate aceste tipuri de activități, cele mai de perspectivă care pot fi concentrate în ZEL sunt: industria chimică, prelucrarea lemnului și a producerii de mobilier. Prin urmare, potențialul industrial al acestui raion este la un nivel scăzut.

- În raionul Edineț, sunt concentrate următoarele ramuri industriale: industria fabricării de mașini și materialelor de construcție, prelucrarea și depozitarea cerealelor, fabricarea produselor lactate, zahărului, conservelor, a sucurilor și a băuturilor nealcoolice, producerea asfaltului. Activitățile ce s-ar încadra în ZEL sunt: construcția mașinilor, fabricarea materialelor de construcție și fabricarea conservelor, a sucurilor și a băuturilor nealcoolice. Prin urmare, potențialul industrial al acestui raion este mai înalt.

- Activitățile industriale principale în raionul Fălești sunt: producere zahărului, vinurilor, spumantelor și a băuturilor spirtoase, fabricarea de mașini și materialelor de construcție. În perspectivă, industriile ce pot activa în ZEL sunt: fabricarea de mașini și materialelor de construcție. Deci, nivelul infrastructurii industriale este unul mediu.

- În raionul Florești principalele tipuri de activitate economică cu caracter industrial sunt: fabricarea conservelor, a sucurilor și a băuturilor nealcoolice, confecțiilor, sticlei, materialelor de construcție, fabricarea zahărului, producției lactate, prelucrarea și păstrarea cerealelor. Activitățile ce pot fi plasate în ZEL sunt: fabricarea confecțiilor, sticlei, conservelor, a sucurilor și a băuturilor nealcoolice și materialelor de construcție. Un avantaj al acestei regiuni prezintă existența industriei de fabricare a sticlei prin existenței fabricii de producere a sticlei precum și prin amplasarea foarte avantajoasă a materiei prime pentru producție. Prin urmare, în raionul respectiv există deja o infrastructură industrială.

- În raionul Sângerei principalele activități industriale sunt: fabricarea conservelor, a sucurilor și a băuturilor nealcoolice, vinurilor, spumantelor și a băuturilor spirtoase. Perspectiva creării ZEL pentru aceste tipuri de activități este foarte redusă, iar producerea băuturilor alcoolice este exclusă din activitatea ZEL. Prin urmare, infrastructura industrială în acest raion este foarte scăzută.

Pentru a analiza evoluția situației demografice în Regiunea Nord se va utiliza evoluția numărului persoanelor de 15-60 ani (Anexa 7) și a indicelui de dinamică a populației cu vârsta de 15-60 ani (tab. 3.1).

Tabelul 3.1. Indicele de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	-0,14	-0,34	-0,35	-0,40	-0,70	-1,19	-1,56	-1,41	-1,21
Edineț	-0,28	-0,37	-0,44	-0,53	-0,89	-1,19	-1,46	-1,35	-0,97
Fălești	-0,21	-0,25	-0,16	-0,15	-0,48	-0,89	-1,03	-1,02	-0,98
Florești	-0,11	-0,15	-0,19	-0,29	-0,93	-1,53	-1,68	-1,23	-1,14
Sângerei	-0,11	-0,08	-0,13	0,13	-0,25	-0,73	-0,75	-1,27	-1,47

Sursa: Elaborat de autor

În perioada analizată s-a înregistrat o descreștere continuă a numărului populației, cu vârstele cuprinse între 15-60 ani, în medie cu 1% în fiecare an (tab. 3.1). Prin urmare, potențialul uman înregistrează o scădere continuă, în special datorită raportului dintre natalitate și mortalitate.

Dinamica numărului total al salariaților în industrie este prezentată în Anexa 8. Pentru a caracteriza dinamica numărului salariaților în industrie s-a determinat indicele de dinamică a numărului angajaților în industrie, prezentat în tabelul 3.2.

Tabelul 3.2. Indicele de dinamică a numărului salariaților în industrie,%

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	-12,10	-8,93	-6,80	-7,27	-5,47	12,06	-1,69	-5,10	3,79
Edineț	-3,39	-3,26	-7,54	-7,15	-1,98	28,51	-3,66	-4,43	-1,74
Fălești	-4,60	-7,75	-7,88	-3,86	-8,66	18,55	-1,02	-1,84	3,37
Florești	-6,65	-4,77	-1,56	2,31	-2,65	6,50	-3,01	-1,56	-3,37
Sângerei	-9,32	-5,22	-6,59	-9,42	-2,59	20,29	-2,97	-5,15	-2,62

Sursa: Elaborat de autor

Din analiza datelor indicate în tabelul 3.2, rezultă că în perioada 2006-2010 s-a înregistrat o descreștere continuă a numărului personalului implicat în activitatea industrială. În anul 2011 s-a înregistrat o creștere a numărului personalului, dar această creștere nu a acoperit diminuările din perioada precedentă. Este necesar de menționat că începând cu anul 2012 acest indicator a

continuat să descrească, dar această diminuare nu a fost atât de semnificativă precum în anii 2005-2010, pentru că în 2014, indicele de dinamică a personalului implicat în activitatea industrială a înregistrat valori pozitive în raioanele Sângerei și Fălești și valori negative în raioanele Edineț, Florești și Sângerei.

Un alt indicator utilizat în alegerea amplasării ZEL, a fost investițiile în activele materiale pe TL. Evoluția acestui indicator este prezentată în anexa 9. În baza dinamicii investițiilor în active materiale pe TL, s-a determinat indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pentru perioada 2005-2014, prezentat în tabelul 3.3.

Tabelul 3.3. Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	92,53	-11,63	32,16	-4,08	58,00	87,46	-24,10	2,02	-3,81
Edineț	72,76	65,47	20,63	-38,50	-39,11	139,79	-13,59	-23,20	46,48
Fălești	17,44	-3,32	12,60	-11,36	-20,55	40,07	-1,98	-12,45	40,14
Florești	89,69	16,82	1,43	-15,46	-10,50	35,14	-34,83	87,77	6,28
Sângerei	20,84	42,79	25,61	-17,29	-38,19	34,05	15,54	52,27	38,67

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor prezentate în tabelul 3.3, acest indicator a înregistrat o dinamică pozitivă a activității investiționale pentru această perioadă, dar această dinamică nu înregistrează o omogenitate a distribuției pe raioane. Dacă până în anul 2011 se înregistra o dinamică pozitivă a activității industriale în toate raioanele, după anul 2012 situația diferă, deoarece în raionul Drochia și Edineț dinamica activității investiționale a înregistrat creșteri ne semnificative. În raioanele Fălești, Florești și Sângerei, dinamica activității investiționale a înregistrat valori pozitive, chiar dacă lider la volumul investițiilor rămâne raionul Drochia și Edineț. Aceasta denotă faptul că potențialul investițional al acestor două raioane scade și APL trebuie să găsească metode de intensificare a acestei activități.

Evoluția volumului producției industriale fabricate este prezentată în anexa 9. Utilizând datele din această anexă au fost determinați indicii de dinamică a volumului producției industriale fabricate (tab. 3.4), care caracterizează activitatea industrială din aceste raioane.

Din datele prezentate în tabelul 3.4 este evidentă o intensificare, în perioada 2011-2014, a activității industriale în toate raioanele. Dar creșterea volumului producției industriale nu este omogenă.

Tabelul 3.4. Indicele de dinamica a volumului producției industriale fabricate,%

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	-9,07	-7,54	-18,85	-44,83	95,87	71,46	-11,79	61,34	14,42
Edineț	1,78	0,11	-3,85	-40,29	31,08	-36,84	34,69	61,61	25,54
Fălești	-1,31	-6,34	-6,24	-58,13	160,62	-76,63	54,04	14,62	24,02
Florești	-3,30	-2,91	2,31	-3,67	14,43	-20,32	-19,45	4,55	22,93
Sângerei	-8,24	-1,88	-3,96	-9,98	-4,94	-1,46	16,36	29,15	6,15

Sursa: Elaborat de autor

Astfel, în raioanele Drochia și Edineț creșterea volumului producției în medie a constituit 30-40% pe an, în restul raioanelor această creștere este mai redusă - 10-15% pe an. Prin urmare, activitatea de producție este strâns legată de activitatea investițională.

Pentru ca analiza să fie mai reprezentativă, s-a utilizat metoda repartizării volumului investițiilor și volumul producției industriale pe un salariat. Acești indicatori sintetici sunt: investițiile în active materiale pe TL pentru un salariat și productivitatea pe un salariat din industrie, care s-au determinat în baza indicatorilor din anexele 7, 8 și 9.

Dinamica și indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat sunt prezentate în tabelele 3.5 și 3.6 și indicele mediu de dinamică este prezentat în tabelul 3.9

Tabelul 3.5. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	4766,6	10440,7	10131,2	14366,2	14859,2	24837,2	41549,2	32075,5	34482,5	31957,6
Edineț	4576,3	8183,6	13997,5	18261,5	12095,6	7514,0	14020,3	12576,0	10106,8	15066,0
Fălești	7293,6	8978,7	9410,1	11502,1	10605,3	9224,1	10898,9	10793,7	9627,1	13051,2
Florești	6969,3	14161,8	17373,0	17902,4	14793,0	13599,3	17256,7	11595,9	22119,7	24328,4
Sângerei	6057,2	8071,9	12160,7	16353,1	14932,4	9475,5	10558,9	12573,7	20185,4	28743,3

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 3.6. Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat , %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	119,04	-2,96	41,80	3,43	67,15	67,29	-22,80	7,50	-7,32
Edineț	78,83	71,04	30,46	-33,76	-37,88	86,59	-10,30	-19,63	49,07
Fălești	23,10	4,80	22,23	-7,80	-13,02	18,16	-0,97	-10,81	35,57
Florești	103,20	22,68	3,05	-17,37	-8,07	26,89	-32,80	90,75	9,99
Sângerei	33,26	50,65	34,48	-8,69	-36,54	11,43	19,08	60,54	42,40

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelele 3.5 și 3.6, indicatorii analizați au înregistrat creșteri considerabile. Dacă în perioada 2006-2011 lideri la creșterea investițiilor pe salariat erau raioanele Drochia și Edineț, în perioada 2012-2014 lider devine raionul Sângerei. Prin urmare, activitatea investițională în raioanele Drochia și Edineț a atins apogeul și pentru a continua creșterea activității acesteia sunt necesare investiții în infrastructura industrială pentru a atrage în continuare investiții și invers, în raioanele Sângerei și Florești există rezerve de creștere a activității investiționale, deoarece infrastructura industrială nu necesită investiții esențiale.

Dinamica și indicele de dinamică ale productivității muncii în industrie sunt prezentate în tabelele 3.7 și 3.8.

Tabelul 3.7. Dinamica productivității muncii în industrie, mii. lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	158,9	159,9	161,5	163,6	97,4	201,7	308,6	276,9	470,8	519,1
Edineț	197,6	208,2	215,4	224,1	144,1	192,7	94,7	132,4	223,9	286,1
Fălești	178,9	185,1	187,9	191,3	83,3	237,7	46,8	72,9	85,1	102,2
Florești	208,9	216,4	220,6	229,3	215,9	253,8	189,9	157,7	167,5	213,1
Sângerei	53,8	54,5	56,4	58,1	57,7	56,3	46,1	55,3	75,3	82,1

Sursa: Elaborat de autor

Datele prezentate în tabelul 3.8 confirmă faptul că efectul activității investiționale se face resimțit după o anumită perioadă de timp.

Tabelul 3.8. Indicele de dinamică a productivității muncii în industrie, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	0,64	0,98	1,31	-40,51	107,21	53,00	-10,28	70,01	10,25
Edineț	5,35	3,48	3,99	-35,69	33,72	-50,86	39,81	69,11	27,76
Fălești	3,44	1,53	1,79	-56,45	185,32	-80,29	55,63	16,77	19,98
Florești	3,59	1,95	3,93	-5,84	17,54	-25,18	-16,95	6,21	27,22
Sângerei	1,19	3,52	2,81	-0,62	-2,40	-18,08	19,92	36,16	9,00

Sursa: Elaborat de autor

Dacă în perioada anilor 2006-2010 productivitatea muncii creștea cu valori nesemnificative, în următoarea perioadă - 2011-2014 acest indicator a crescut brusc, în special în raioanele Drochia și Edineț în care în perioada 2006-2010 se înregistra o activitate investițională intensă. Pentru restul raioanelor, în perioada respectivă nu se atestă o creștere intensivă a activității investiționale, dar situația s-a schimbat esențial începând cu anul 2013. Această perioadă este caracterizată printr-o creștere a productivității muncii ca rezultat al intensificării activității industriale în perioada 2011-2013.

Pentru a pune în evidență evoluția economică a raioanelor respective a fost calculat indicele mediu de dinamică a acestor indicatori (tab. 3.9)

Tabelul 3.9. Indicii medii de dinamică (2005-2014)

Indicii	Modificarea	Raionul Drochia	Raionul Edineț	Raionul Fălești	Raionul Florești	Raionul Sângerei
Indicele mediu de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani	%	-7,08	-7,26	-5,07	-7,04	-4,58
	abs., pers.	-3351	-3187	-2633	-3557	-2410
Indicele mediu de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL	%	375,76	201,03	51,68	198,9	262,4
	abs., mil lei	307	116,6	47,7	181,4	198,9
Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat	%	570,4	229,7	78,9	249,1	374,53
	abs. ,mii lei.	27,2	10,5	5,8	17,4	22,7
Indicele de dinamică a productivității muncii în industrie	%	226,5	44,7	-42,9	2,0	52,3
	abs., mii lei.	360,1	88,4	-76,8	4,1	28,2

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelului 3.9, în perioada 2005-2014, s-a înregistrat o scădere a numărului populației, în mediu cu 6% pe fiecare raion. În pofida acestui fapt, evoluția celorlalți indicatori analizați a înregistrat creșteri esențiale. Astfel, volumul investițiilor pe angajat a crescut de 2-5 ori, ceea ce a stimulat creșterea productivității muncii în mediu cu 70%.

O situație inversă se înregistrează în raionul Sângerei, unde productivitatea muncii s-a redus cu 42%. Prin urmare, activitatea economică a fost mai pronunțată în raioanele Drochia, Sângerei, Edineț, Florești și Fălești. Conform acestor indicatori, la etapa inițială, este oportun de a înființa ZEL în raioanele Drochia și Sângerei, cu perspectiva extinderii în raioanele Edineț și Florești, dar, după cum s-a menționat mai sus, raionul Sângerei dispune de o infrastructură a căilor de acces și industrială slab dezvoltată. Prin urmare, consecutivitatea creării ZEL ar fi următoarea: raionul Drochia, Florești și Edineț, paralel dezvoltarea infrastructurii industriale în Fălești și Sângerei cu perspectiva atragerii investițiilor pentru dezvoltare și reorientare a procesului de producere de la industria producției alcoolice și a prelucrării tutunului, care sunt excluse conform legislației din activitatea permisă în ZEL, la alte genuri de activitate.

În regiunea Centru (fig. 3.2), se planifică păstrarea ZEL „Ungheni-Business, precum și crearea ZEL în Strășeni o subzonă a ZEL „Bălți”, Orhei și raionul Hâncești (Leușeni).

Perspectiva înființării ZEL în Orhei depinde foarte mult de construirea tronsonului de cale ferată Chișinău-Orhei-Florești-Soroca, deoarece conform analizelor anterioare, cu cât accesul la căile de transport sunt mai variate, cu atât este mai eficientă funcționarea ZEL, și pe de altă parte, acest tronson va asigura o legătură cu ZEL din Florești, astfel devenind o zonă mai atractivă pentru investitorii atât străini cât și autohtoni. Din figura 3.2, se poate observa că construirea acestui tronson de cale ferată este planificată [94].

Din punct de vedere al accesului la căile de transport, regiunea Centru este mult mai dezvoltată datorită accesului la două magistrale internaționale (fig. 3.2): Coridorul Pan European (prezintă un avantaj pentru ZEL din Leușeni) și Budapesta-Odessa (avantaj pentru ZEL din Strășeni). Un dezavantaj reprezintă accesul la cale ferată limitat, deoarece există doar în 3 zone industrializate: Ungheni, Strășeni și Chișinău.

Pentru a evalua avantajele raioanelor Hâncești, Strășeni și Orhei, în perspectiva creării ZEL, se va folosi aceeași metodă ca și în cazul regiunii nord: analiza evoluției demografice a activității investiționale și a activității industriale.

În activitatea industrială din aceste raioane, conform figurii 3.2, s-a înregistrat următoarea situație: în raionul Hâncești activitatea industrială de bază este compusă din: industria ușoară (fabricarea încălțăminte), fabricarea materialelor de construcție, prelucrarea lemnului, producția

de mobilă, fabricarea conservelor, sucurilor, a băuturilor nealcoolice, vinurilor, spumantelor și a băuturilor spirtoase.

Fig. 3.2. Amplasare a sectoarelor economice, rețelei de drumuri auto și de căi ferate existente și proiectate în regiunea CENTRU [94]

Prin urmare, toate aceste activități dețin o infrastructură industrială și pot fi realizate în ZEL, cu excepția băuturilor alcoolice. Dar în localitatea Leușeni, unde se prevede deschiderea ZEL,

activitatea industrială de bază reprezintă fabricarea conservelor, sucurilor și a băuturilor nealcoolice. Acest fapt constituie un dezavantaj, dar datorită faptului că distanța dintre Hâncești și Leușeni constituie 40 km, se exclude dezavantajul inexistenței unei infrastructuri industriale. Amplasarea localității Leușeni la hotarele Republicii Moldova cu România reprezintă un avantaj pentru atragerea investitorilor străini și autohtoni. Respectiv, APL trebuie să întreprindă un șir de măsuri care ar genera intensificarea activității industriale în localitatea Leușeni.

Principalele tipuri de activități industriale în raionul Strășeni sunt: fabricarea mașinilor, confecțiilor, vinurilor, spumantelor și a băuturilor spirtoase. Astfel, activitățile industriale, cu excepția ultimei, se încadrează perfect în activitatea ZEL. În acest raion există o infrastructură industrială foarte dezvoltată în baza uzinelor existente, ceea ce prezintă un avantaj considerabil în crearea ZEL.

Pentru a analiza evoluția situației demografice în aceste trei raioane s-au utilizat datele din Anexa 7. Conform acesteia, modificarea indicelui de dinamică a populației a înregistrat valorile indicate în tabelul 3.10.

Tabelul 3.10. Indicele de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	-0,13	-0,15	-0,23	-0,29	-0,67	-1,02	-1,00	-0,61	-0,60
Strășeni	-0,24	-0,28	-0,28	-0,53	-0,85	-1,01	-1,10	-0,83	-0,62
Orhei	-0,30	-0,41	-0,56	-0,14	-0,24	-0,45	-0,99	-1,03	-1,23

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.10, s-a înregistrat o descreștere continuă a numărului populației, valoarea medie a acestei descreșteri fiind de 0,5% anual. În comparație cu raioanele din regiunea nord (tab. 3.1) valoarea acestui indicator este mai mică ceea ce denotă faptul că în raioanele respective (Hâncești, Strășeni și Orhei) există un potențial mai înalt al forței de muncă.

Această situație se răsfrânge nemijlocit asupra indicatorului dinamicii numărului salariaților total și pe industrie (Anexa 8). Pentru a caracteriza evoluția salariaților în industrie s-a utilizat indicatorul de dinamică a salariaților în industrie (tab. 3.11).

Tabelul 3.11. Indicele de dinamică a numărului salariaților în industrie, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	-5,58	-6,70	-7,61	-7,63	-6,20	18,71	-2,17	3,35	-2,48
Strășeni	-4,21	-0,83	1,74	-4,12	2,40	25,09	-2,12	4,29	-4,63
Orhei	-4,82	1,49	-1,78	-5,18	0,37	20,27	-4,16	4,98	-3,70

Sursa: Elaborat de autor

Conform dinamicii prezentate în tabelul 3.11, pe parcursul perioadei 2005-2010, indicele de dinamică a numărului salariaților a înregistrat valori negative, ceea ce e specific situației demografice din Republica Moldova. În anul 2011 s-a înregistrat o creștere esențială a personalului implicat în activitatea industrială, ca mai apoi, în perioada anilor 2012-2014, ritmurile de modificare să înregistreze valori negative, cu excepția anului 2013. Acest fenomen poate fi explicat prin intensificarea activităților economice în raioanele respective. Astfel, conform Anexei 9, în anul 2011 și 2013 a crescut brusc volumul investițiilor în active materiale pe TL, ceea a generat o creștere a numărului salariaților. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL este prezentată în tabelul 3.12.

Tabelul 3.12. Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL (2005-2014), %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	60,58	77,77	-23,80	-34,23	-3,08	46,61	-6,33	36,87	42,84
Strășeni	36,17	76,80	-12,66	-45,77	-34,25	62,89	4,86	23,61	61,09
Orhei	23,11	66,69	39,09	-64,99	6,74	14,05	8,78	22,34	66,57

Sursa: Elaborat de autor

După cum se vede din tabelul 3.12, pe parcursul perioadei analizate volumul investițiilor a crescut de la an la an, cu excepția anilor 2008-2010, care au fost caracterizați de criza economică mondială și introducerea restricțiilor pe piața Federației Ruse.

Această situație s-a reflectat nemijlocit și asupra volumului producției industriale fabricate (Anexa 9). Dinamica volumului producției industriale fabricate în regiunea nord este prezentată în tabelul 3.13.

Tabelul 3.13. Indicele de dinamică a volumului producției industriale fabricate, mil. lei

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	-5,37	-3,31	-3,27	-30,88	54,35	62,65	-2,39	34,77	16,12
Strășeni	-0,26	5,80	4,40	-29,92	14,97	18,12	5,51	15,56	15,69
Orhei	1,04	5,27	6,39	-24,65	34,00	-13,86	10,59	13,00	-3,52

Sursa: Elaborat de autor

Din analiza datelor din tabelul 3.13 se observă o tendință de creștere a volumului producției industriale fabricate. Cele mai considerabile creșteri s-au înregistrat în raioanele Hâncești și Orhei.

În baza indicatorilor de mai sus se propune de calculat o serie de indicatori sintetici, precum: investițiile în active materiale pe TL pentru un salariat (tab. 3.14) și volumul producției industriale pe un salariat din industrie (tab. 3.16).

Tabelul 3.14. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	7543,6	12829,5	24444,0	20160,0	14354,8	14832,6	18319,7	17540,7	23230,0	34026,6
Strășeni	13526,4	19227,7	34277,2	29427,6	16645,2	10688,2	13917,6	14909,9	17672,3	29850,7
Orhei	9369,3	12119,1	19904,4	28188,6	10408,4	11068,7	10496,4	11914,3	13884,4	24015,8

Sursa: Elaborat de autor

Din datele prezentate în tabelul 3.14 se evidențiază o creștere continuă a volumului investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, însă creșterea acestui indicator diferă de la an la an și de la raion la raion, prin urmare, s-a calculat și indicele de dinamică a investițiilor pe TL pe salariat, pentru a caracteriza scara acestui fenomen (tab. 3.15).

Tabelul 3.15. Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, %

Raionul	Anii									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Hâncești	70,07	90,53	-17,53	-28,80	3,33	23,51	-4,25	32,43	46,48	
Strășeni	42,15	78,27	-14,15	-43,44	-35,79	30,21	7,13	18,53	68,91	
Orhei	29,35	64,24	41,62	-63,08	6,34	-5,17	13,51	16,54	72,97	

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.15, în perioada analizată s-a înregistrat o intensificare a activității investiționale în toate raioanele, dar această creștere nu este omogenă, ceea ce denotă faptul că nu toate raioanele enumerate prezintă un interes egal pentru investitori. Lider la intensitatea activității investiționale în această perioadă a fost raionul Hâncești, urmat de raionul Strășeni și Orhei. Această neomogenitate poate fi explicată din mai multe motive, principalele fiind: existența unei infrastructuri industriale adecvate, accesul la rețele de transport precum și evoluția potențialului forței de muncă. Evoluția pozitivă a acestui indicator influențează direct și activitatea industrială, care este caracterizată de modificarea productivității muncii în industrie (tab. 3.16).

Tabelul 3.16. Dinamica productivității muncii în industrie, mii lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	40,5	40,6	42,1	44,1	33,0	54,3	74,4	74,2	96,8	115,3
Strășeni	168,9	175,8	187,61	192,5	140,7	158,0	149,2	160,8	178,2	216,2
Orhei	150,3	159,6	165,5	179,3	142,5	190,2	136,2	157,2	169,2	169,5

Sursa: Elaborat de autor

Evoluția acestui indicator (tab. 3.16) este strâns legată de intensitatea activității industriale. Pentru a evidenția această legătură se va determina indicele de dinamică a productivității muncii în industrie (tab. 3.17).

Tabelul 3.17. Indicele de dinamică a productivității muncii în industrie, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hâncești	0,22	3,63	4,69	-25,17	64,54	37,02	-0,23	30,40	19,08
Strășeni	4,12	6,68	2,62	-26,91	12,28	-5,57	7,80	10,81	21,30
Orhei	6,16	3,72	8,32	-20,54	33,51	-28,38	15,39	7,64	0,19

Sursa: Elaborat de autor

Cel mai înalt ritm de creștere a productivității muncii s-a înregistrat în raionul Hâncești (tab. 3.17), dar nivelul acestui indicator este situat sub nivelul aceluiași indicator pe întreaga ramură industrială. Prin urmare, există potențial esențial de creștere a acestui indicator în urma intensificării activității investiționale. Lider la mărimea productivității muncii este raionul Strășeni, acest fapt este demonstrat de apropierea valorii acestui indicator de indicatorul mediu pe industrie din țară. Pentru a stimula creșterea ulterioară a acestui indicator, este necesar ca activitatea investițională să se axeze asupra dezvoltării infrastructurii industriale. În linii generale, în aceste trei raioane există potențial de creștere atât al activității industriale cât și a activității investiționale. Pentru a generaliza indicatorii economici analizați s-a determinat indicele mediu de dinamică (tab. 3.18).

Tabelul 3.18. Indicii medii de dinamică (2006-2014)

Indicii	Modificarea	Raionul Hâncești	Raionul Strășeni	Raionul Orhei
Indicele mediu de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani	%	-4.62	-5.06	-5.23
	abs., pers.	-3330	-3048	-3841
Indicele mediu de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL	%	272,34	155,01	169,67
	abs., mil lei	321,9	193,3	244,5
Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat	%	351,07	120,7	156,3
	abs., mii lei.	26,5	16,3	14,6
Indicele de dinamică productivității muncii în industrie	%	184,18	27,99	12,78
	abs., mii lei.	74,8	47,3	19,2

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.18, evoluția indicatorilor analizați, cu excepția numărului persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15-60 ani, a înregistrat valori pozitive, altfel spus s-au înregistrat creșteri în evoluția volumului de investiții pe angajat și ca rezultat a crescut și productivitatea muncii. Prin urmare crearea ZEL în aceste raioane este oportună.

În regiunea Sud, conform figurii 3.3, se planifică deschiderea a două ZEL-uri noi la Cahul și pe lângă portul de la Giurgiulești. În pofida faptului că portul de la Giurgiulești are statut de port liber - subcategorie a zonelor economice speciale, crearea acestei zone are un aspect pozitiv pentru dezvoltarea regiunii. În primul rând va oferi un statut special, cu preferințe mai largite pentru Portul „Giurgiulești”. În plus, acordarea unui statut preferențial al acestei zone ar asigura premise de creare a unei zone economice transfrontaliere (Giurgiulești-Galați-Reni). Crearea unei ZEL la Cahul, ar putea valorifica tronsonul planificat de cale ferată Giurgiulești-Cahul-Cantemir-Basarabeasca-Chișinău (fig. 3.3), precum și tronsonul de drum auto Giurgiulești-Cahul-Cantemir-Cimișlia-Chișinău.

Fig. 3.3. Amplasare sectoarelor economice, rețelelor de drumuri auto și de căi ferate existente și proiectate, regiunea SUD [95, 94]

Activitatea industrială specifică acestui raion se compune din: fabricarea confecțiilor, materialelor de construcție, prelucrarea cărnii, precum și fabricarea vinurilor, spumantelor și băuturilor alcoolice. Prin urmare, toate aceste activități pot fi încadrate în activitatea ZEL, în afară de industria producției alcoolice. Aceasta denotă faptul că în raionul Cahul există o infrastructură industrială, ceea ce avantajează crearea ZEL. Un aspect important constituie existența în portul Giurgiulești a industriei prelucrării producției petroliere.

Pentru a evalua situația raionului în care se planifică crearea ZEL (raionul Cahul) se va folosi metodologia utilizată anterior: analiza evoluției demografice, a activității investiționale și a activității de producție. Dinamica numărului populației cu vârsta de 15-60 ani este prezentată în anexa 7, iar indicele de dinamică - în tabelul 3.19.

Tabelul 3.19. Indicele de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani, persoane

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	-0,14	-0,12	-0,13	0,19	-0,15	-0,51	-0,79	-0,88	-0,82

Sursa: Elaborat de autor

Este evident că numărul populației în raionul Cahul scade continuu (tab. 3.19), ceea ce este caracteristic pentru întreg teritoriul Republicii Moldova, dar după numărul populației și indicele de dinamică, raionul Cahul se află în situație mai favorabilă decât restul raioanelor analizate. Prin urmare, potențialul uman este mai ridicat în acest raion, ceea ce ar prezenta un interes pentru investitori. Micșorarea acestui indicator s-a reflectat și asupra evoluției numărului salariaților din industrie. Dinamica numărului salariaților total și în industrie este prezentată în anexa 8, iar indicele de dinamică a personalului din industrie este prezentat în tabelul 3.20.

Tabelul 3.20. Indicele de dinamică numărului salariaților din industrie, %

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	-4,47	-1,58	-2,65	-4,07	-3,03	25,01	-0,07	-5,73	-0,46

Sursa: Elaborat de autor

Din analiza datelor tabelului 3.20 rezultă că numărul salariaților în industrie se diminuează mult mai repede decât numărul populației cu vârsta cuprinsă între 15-60 ani, ceea ce denotă faptul că forța de muncă preferă să părăsească ramura industrială în favoarea altor activități. Excepție o constituie perioada 2012-2014, când indicele de dinamică a numărului populației este mai mic decât indicele de dinamică a numărului salariaților.

Un alt indicator ce ar caracteriza situația economică a raionului este volumul investițiilor. Acesta este caracterizat de investițiile în activele materiale pe TL. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL este prezentată în Anexa 9. Pentru a caracteriza modificarea acestui indicator s-a folosit indicatorul de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL (tab. 3.21).

Tabelul 3.21. Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL, %.

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	33,65	63,14	57,45	-47,89	-30,44	-11,15	-15,51	32,31	20,81

Sursa: Elaborat de autor

În pofida faptului că numărul personalului implicat în activitatea industrială a scăzut încontinuu, volumul investițiilor în active materiale pe TL a crescut în perioada anilor 2006-2014. Chiar dacă în perioada 2009-2011 volumul investițiilor s-a micșorat, acesta nu a modificat tendința generală de creștere a acestui indicator. Indicatorul mediu de dinamică s-a majorat în perioada anilor 2005-2014 cu cca 50% (tab. 3.27). Prin urmare, această regiune prezintă interes pentru investitori.

Efectul din aceste investiții se reflectă în dinamica volumului producției industriale fabricate (Anexa 9). Indicele de dinamică a acestui indicator se prezintă în tabelul 3.22.

Tabelul 3.22. Indicele de dinamica a volumului producției industriale fabricate %.

Raionul	Anii								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	1,85	1,05	7,03	-19,29	4,80	1,68	1,46	14,77	1,90

Sursa: Elaborat de autor

În pofida faptului că indicele dinamicii volumului producției a înregistrat o creștere, aceasta a avut un caracter neesențial în comparație cu creșterea indicelui de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL, ceea ce demonstrează eficiența scăzută a activității investiționale. Prin urmare, politica investițională ar trebui să fie revăzută de către APL.

Pentru a pune în evidență aceste creșteri, este oportun de analizat raportul acestor indicatori (Anexele 8 și 9) la numărul salariaților total și din industrie (Anexa 8). În urma acestor raportări s-au determinat o serie de indicatori sintetici precum: investiții în active materiale pe TL pentru un salariat și volumul producției industriale fabricate pe un salariat din industrie.

Dinamica și indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat pentru perioada anilor 2005-2014 a acestor indicatori sunt prezentate în tabelele 3.23 și 3.24.

Tabelul 3.23. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	10535,1	14739,3	24433,5	39518,5	21466,3	15397,3	10943,7	9252,8	12986,2	15761,6

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 3.24. Indicele de dinamica a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat, %

Raionul	Anii									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Cahul	39,91	65,77	61,74%	-45,68	-28,27	-28,92	-15,45	40,35	21,37	

Sursa: Elaborat de autor

Pe parcursul perioadei 2006-2014, volumul investițiilor pe salariat a înregistrat o creștere continuă, chiar dacă în perioada anilor 2009-2012 a înregistrat micșorări esențiale, în mare parte datorită embargoului din partea Federației Ruse la importul producției alcoolice (anii 2009-2010) și creșterii bruște a numărului salariaților în perioada anilor 2011-2012 (tab. 3.20). Indicele mediu de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat a înregistrat o creștere de cca 50% (tab. 3.27).

Intensificării activității investiționale are un efect direct asupra productivității muncii. Rezultatele analizei au fost prezentate în următoarea ordine: dinamica productivității muncii în industrie (tab. 3.25) și indicele de dinamică a productivității muncii în industrie (tab. 3.26).

Tabelul 3.25. Dinamica productivității muncii în industrie, mii lei

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cahul	140,5	149,8	153,8	169,1	142,3	153,8	125,1	127,0	154,6	158,3

Sursa: Elaborat de autor

Tabelul 3.26. Indicele de dinamică productivității muncii în industrie, %

Raionul	Anii									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Cahul	6,62	2,68	9,94	-15,87	8,08	-18,66	1,53	21,74	2,37	

Sursa: Elaborat de autor

Este evidentă o creștere a productivității muncii cu cca 20% (tab. 3.26) datorită intensificării activității investiționale, iar creșterea mai puțin intensă a productivității muncii în ramura industrială se explică prin faptul că nu toate investițiile au fost efectuate în ramura industriei

prelucrătoare. Prin urmare, este evident faptul că intensificarea activității investiționale generează iminent creșteri a productivității muncii.

Conform datelor tabelului 3.27, în raionul respectiv indicatorii economici utilizați în analiză a înregistrat valori pozitive, astfel, crearea ZEL ar duce la o creștere esențială a activității investiționale și de producere.

Tabelul 3.27. Indicii medii de dinamică (2006-2014)

Indicii	Modificarea	Raionul Cahul
Indicele mediu de dinamică a numărului populație cu vârsta de 15-60 ani	%	-3,30
	abs., pers.	-2440
Indicele mediu de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL	%	49,31
	abs., mil lei	99,5
Indicele de dinamică a investițiilor în active materiale pe TL pe salariat	%	49,61
	abs. ,mii lei.	5,2
Indicele de dinamică a productivității muncii în industrie	%	12,63
	abs., mii lei.	17,8

Sursa: Elaborat de autor

Din analiza efectuată rezultă că nivelul de dezvoltare economică și nivelul de asigurare a regiunilor cu resurse materiale și resurse umane, în care se preconizează crearea ZEL, este diferit. Cauzele variază de la regiune la regiune și de la zonă la zonă.

Un alt aspect ce lipsește în cadrul strategiei de dezvoltare a Republicii Moldova este lipsa propunerilor de creare a ZEL și pe lângă trecerile de frontieră, cu excepția orașului Cahul, Portului „Giurgiulești” și a localității Leușeni. În mare măsură, anume aceste formațiuni de pe lângă frontierele de stat creează premise de formare a unor centre de dezvoltare economică regională, precum și de formare a regiunilor transfrontaliere cu caracter complex. Astfel, în aceste strategii nu se regăsesc așa localități precum Leova, Cantemir, Lipcani și Costești. Interesul scăzut față de aceste regiuni este evident - cauza lipsei unei infrastructuri industriale. Prin urmare, APC trebuie să inițieze proiecte investiționale pe cont propriu ce ar dezvolta infrastructura localităților și ar genera o intensificare a activității investiționale în acest raion.

3.2. Zonele economice libere – impuls în dezvoltare a economiei regionale

După cum s-a menționat în capitolul 2 al tezei, activitatea ZEL influențează nu doar activitatea de producție industrială în regiune, dar se reflectă și asupra altor domenii ale economiei naționale, prin creșterea venitului național precum: ramura construcțiilor industriale și civile, serviciile acordate populației ș.a. Pentru a caracteriza această influență se propune efectuarea unei analize ale domeniilor diferite de ramura producției industriale.

Pentru a caracteriza evoluția ramurilor din economia regională prin prisma impactului ZEL se v-a analiza evoluția volumului vânzărilor. Din analizele efectuate în lucrare, ZEL care au înregistrat cele mai mari performanțe în activitatea lor sunt: ZEL „Ungheni-Business” și ZEL „Bălți”. Anume aceste zone vor fi acceptate ca etalon. Prin urmare, este oportun de a analiza evoluția economică anume în aceste regiuni - or. Ungheni și mun. Bălți. Această analiză permite de a înțelege cum influențează activitatea zonelor economice libere activitatea de producție și de prestare a serviciilor în aceste regiuni.

Pentru a evidenția impactul activității ZEL în mun. Bălți se v-a utiliza indicatorul venitului din vânzări:

- a activității de producție, pe regiunea Nord: mun. Bălți și ZEL „Bălți”;
- a activității de construcții;
- a sferei serviciilor prestate (servicii hoteliere și restaurante);
- a activității financiare;
- a sferei tranzacțiilor imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor.

Valorile acestor indicatori sunt prezentate în Anexa 10. Pentru a caracteriza evoluția acestor indicatori se va utiliza indicele de dinamică, rezultatul calculelor se prezintă în tabelul 3.28.

Tabelul 3.28. Indicele de dinamică a venitului din vânzări pe domenii de activitate, în perioada 2005-2016

Indicatorii	Indicele de dinamică, %								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Producția industrială livrată pe mun. Bălți	6,0	11,4	-11,2	-26,3	16,7	11,4	4,6	-13,9	34,9
Producția industrială livrată pe regiunea Nord	9,4	19,7	-13,9	-18,5	13,5	16,6	-0,5	-0,7	30,8
Producția industrială livrată din ZEL „Bălți”	-	-	-	-	-	175	32,1	71,7	126
Ramura construcțiilor	21,8	28,3	22,4	-41,1	39,1	85,4	-26,0	20,9	-8,6
Activitatea hotelieră și restaurante	24,4	37,6	36,7	-15,7	6,1	20,9	11,3	13,2	6,6
Activitatea financiară	274,0	-30,1	96,0	-32,3	-37,0	45,0	30,9	13,5	21,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	15,9	42,0	27,8	-16,1	13,0	34,8	19,2	-8,8	19,6

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.28, s-au înregistrat creșteri esențiale în activitățile înregistrate, dar valoarea acestor modificări este diferită. Astfel, după deschiderea ZEL în anul 2011, s-au înregistrat creșteri esențiale în activitățile economice. De exemplu, în ramura construcțiilor

creșterea venitului din vânzări a constituit 85% (de la 295 mil. lei în anul 2010 la 548 mil. lei în anul 2011). În activitatea financiară creșterea a constituit 45% (de la 8,5 mil. lei în anul 2010 la 11,2 mil. lei – 2011). În activitatea hotelieră și a restaurantelor, creșterea a constituit 20% (de la 57 mil lei în anul 2010, la 70 mil lei – 2011). Aceste majorări demonstrează influența benefică a activității ZEL asupra genurilor de activitate adiacente activității de producție. Această intensificare a activității este generată în special de creșterea veniturilor populației. În următoarea perioadă - 2012-2014, s-a înregistrat o diminuare a indicilor de creștere a venitului din vânzări atât pe ZEL cât și în cadrul ramurilor adiacente.

Pentru mun. Bălți nu s-a analizat domeniul de aprovizionare cu energie electrică, alimentare cu gaze apă și căldură, deoarece activitatea de bază în ZEL „Bălți” constituie asamblarea cablajelor electrice pentru autoturisme și acest gen de activitate nu solicită consumuri esențiale de resurse energetice.

Pentru a descrie evoluția generală a modificării indicatorilor economici este oportun de a determina creșterile medii anuale pe activități până și după deschiderea ZEL. Indicele mediu de dinamică a venitului din vânzări pe domenii este prezentat în tabelul 3.29.

Tabelul 3.29. Indicele mediu de dinamică a venitului din vânzări pe domenii de activitate, în perioada 2005-2014

Indicatorii	Indicele mediu de dinamică, %	
	2005-2010	2010-2014
Producția industrială livrată din mun. Bălți	-4,5%	7,8
Producția industrială livrată din regiunea Nord	-1,62%	10,1%
Producția industrială livrată din ZEL „Bălți”	0	262%
Ramura construcțiilor	2,5	10,28
Activitatea hotelieră și restaurante	19,51	12,58
Activitatea financiară	49,32	32,7
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	15,33	15,06

Sursa: Elaborat de autor

Per ansamblu, în perioada anilor 2010-2014, activitatea ZEL „Bălți” nu a îmbunătățit situația esențial, dar tendințele de accelerare a activității economice sunt evidente, în special în domeniul construcțiilor, deoarece anume la etapa de creare a ZEL cea mai mare pondere o au cheltuielile ce țin de amenajarea teritoriului și construirea spațiilor de producție.

Pentru a evidenția influența ZEL asupra economiei regionale, pe o perioadă lungă de timp, este oportun de analizat activitatea ZEL „Ungheni-Business” (anul creării 2002), care a trecut de perioada de constituire și se află în perioada de „maturizare”.

Pentru analiză se va folosi același indicator ca și pentru ZEL „Bălți” - venitul din vânzări pe domenii de activitate. Dinamica acestui indicator este prezentată în Anexa 10. În baza datelor din Anexa 10 s-a determinat indicele de dinamică a veniturii din vânzări pe domenii de activitate (tab. 3.30).

Tabelul 3.30. Indicele de dinamică a veniturii din vânzări pe domenii de activitate, în perioada 2005-2014

Indicatorii	Indicele de dinamică, %								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Producția industrială livrată din raionul Ungheni	2,5	1,4	1,7	-8,1	45,2	53,7	18,7	17,2	18,9
Producția industrială livrată din regiunea Centru	10,9	17,8	-13,7	-23,7	22,2	64,3	1,2	20,2	11,0
Producția industrială livrată din ZEL „Ungheni-Business”	73,5	20,7	-8,2	-25,0	32,1	69,2	19,4	18,5	19,8
Domeniul aprovizionării cu energie electrică, termică, gaze și apă	64,5	28,9	22,9	17,8	21,0	20,5	5,5	-6,0	0,1
Ramura construcțiilor	90,6	41,7	35,1	-36,4	28,1	58,0	10,0	-21,4	79,9
Activitatea hotelieră și restaurante	13,7	84,3	-1,3	-28,3	8,7	62,4	47,3	39,9	-0,5
Activitatea financiară	21,2	9,9	46,1	-18,6	1,0	2,7	14,4	21,9	13,4
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	15,3	6,7	128,2	-20,5	29,2	-14,5	52,5	12,8	68,8

Sursa: Elaborat de autor

În perioada anilor 2005-2014, s-a înregistrat o evoluție pozitivă a activităților economice pe diverse domenii, excepție îl constituie anul 2009, când pentru activitățile analizate a avut loc o descreștere a veniturii din vânzări. Se observă că o intensificare a activității industriale în ZEL „Ungheni-Business” generează creșterea veniturii din activitatea industrială pe raionul Ungheni care este mai intensă decât creșterea veniturii din vânzări a activității industriale din regiunea Centru. De asemenea sunt înregistrate și creșteri esențiale ale ramurilor conexe.

În cazul raionului Ungheni este oportun de analizat și domeniul aprovizionării cu energie electrică, termică, gaze și apă, în comparație cu ZEL „Bălți”, deoarece în ZEL „Ungheni – Business” există întreprinderi (S.A. „Covoare Ungheni”, IM „Euro-Yaris”, SRL „Unucarpet”) a

căror procese de producție și prelucrare solicită consumuri sporite de resurse energetice. Astfel, indicele de creștere a veniturilor vânzărilor din această ramură este mai înalt decât ritmul intensificării activității industriale în regiunea Centru, în special în perioada anilor 2006-2009. Astfel, indicii de dinamică pentru respectivii indicatori înregistrau valori de 64% și 11 % în perioada 2005-2006, 30% și 18% în perioada 2006-2007, 23% și 13,7% în perioada 2007-2008 și 18% și 23,7% în perioada 2008-2009. Aceeași situație se înregistrează practic pentru toate ramurile analizate (tab. 3.30).

Pentru a estima evoluția indicatorului venitului din vânzări pe domenii de activitate s-a calculat indicele mediu de dinamică în perioada anilor 2006-2014, ceea ce a permis să se dea o măsură valorică a acestui fenomen. Rezultatele calculelor sunt prezentate în tabelul 3.31.

Tabelul 3.31. Indicele mediu de dinamică a venitului din vânzări pe domenii de activitate în perioada anilor 2005-2014

Indicatorii	Indicele mediu de dinamică, %
	2005-2014
Producția industrială livrată din raionul Ungheni	26
Producția industrială livrată din regiunea Centru	13,34
Producția industrială livrată din ZEL „Ungheni-Business”	44,73
Domeniul aprovizionării cu energie electrică, termică, gaze și apă	34,5
Ramura construcțiilor	63,1
Activitatea hotelieră și restaurante	42,7
Activitatea financiară	16,0
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	61,6

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.31, creșterea medie anuală a venitului din vânzări a producție industriale pe regiunea Centru constituia 13% sau cu 364 mil. lei, pe când pentru raionul Ungheni această creștere a constituit 26% sau cu 134 mil. lei. În mare parte efectul dat este rezultatul activității ZEL, pentru care venitul din vânzarea producției industriale a constituit 46% sau 132 mil lei. La rândul său, această creștere a stimulat activitățile aferente ramurii industriale. De exemplu, veniturile din vânzări în activitatea aprovizionării cu energie electrică, termică, gaze și apă a crescut în medie cu 34% pe an (de la 38 mil lei în anul 2005 la 172 mil. lei – 2014), din ramura construcțiilor cu 63% pe an (de la 309 mil lei în anul 2005 la 659 mil lei- 2014) și din

domeniul tranzacțiilor imobiliare a crescut cu 61% pe an (de la 8 mil. lei în anul 2005 la 61 mil. lei – 2014).

Prin urmare, se poate afirma că o intensificare continuă a activității ZEL generează creșteri ale veniturilor, ceea ce stimulează consumurile în regiunile de amplasare a lor.

Cu toate că activitatea ZEL „Bălți” nu are o influență intensă asupra dezvoltării economice a regiunii în care este creată, în comparație cu ZEL „Ungheni-Business”, potențialul economic al mun. Bălți, estimat în „Strategia de Dezvoltare Durabilă a Municipiului Bălți 2014-2019” [96], este mult mai ridicat decât potențialul economic al raionului Ungheni, estimat în „Strategia dezvoltării social-economice a orașului Ungheni 2014-2020” [97].

3.3. Rolul parteneriatului dintre autoritățile publice locale și autoritățile publice centrale în contextul dezvoltării regionale

Politica de dezvoltare regională reprezintă o activitate coordonată a autorităților administrației publice centrale și locale, a colectivităților locale și a organizațiilor neguvernamentale, orientată spre planificarea și realizarea unei dezvoltări social-economice teritoriale echilibrate, spre sprijinirea nemijlocită a dezvoltării social-economice a zonelor defavorizate [98].

În procesul de elaborare a unei strategii de dezvoltare regională este necesar de răspuns la următoarele întrebări:

- care este gradul de neuniformitate a dezvoltării social-economice a regiunilor;
- care este delimitarea optimală a regiunilor;
- care este gradul de asigurare cu resurse;
- care este situația demografică a regiunii;
- care este specializarea economică a regiunii;
- care este principiul de interacționare a APC cu APL în domeniul politicii fiscale;
- care este rolul APC în reglementarea relațiilor între regiuni.

La etapa următoare se stabilesc obiectivele principale ale politicii de dezvoltare regionale. În Republica Moldova, conform Strategiei naționale de dezvoltare regională 2013-2015 [97], aceste obiective sunt:

- sporirea competitivității economice a regiunilor;
- asigurarea unei relații de colaborare între populație, agenții economici cu APL și APC;
- asigurarea colaborării teritoriale.

În prezent, gradul de dezvoltare a regiunilor are un caracter neuniform, astfel în anul 2014 circa 60% din întreprinderile țării au activat în municipiul Chișinău. Aceste întreprinderi au raportat circa 70% din venitul total [62]. Iată de ce a apărut această dezvoltare neuniformă,

deoarece existența veniturilor stimulează creșterea acumulărilor, ceea ce nemijlocit crește valoarea capitalurilor investite. În acest context, este important ca APC împreună cu APL să creeze un mecanism de redistribuire a investițiilor astfel încât să se asigure investirea uniformă a capitalului. Un pas important în soluționarea acestor probleme este crearea programelor de susținere a antreprenorilor rurali precum și programul „Pare”1+1”„. Un exemplu remarcabil este deschiderea, în colaborare APC cu APL, a unui incubator de afaceri în nemijlocita apropiere de ZEL „Bălți”, aceasta denota faptul ca anume ZEL creează un mediu economic favorabil în regiunile amplasării lor, altfel spus pot deveni nuclee de dezvoltare economică a regiunii.

Crearea unei relații de colaborare între APL și APC reprezintă una din condițiile de bază ale integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. În acest caz, ZEL ar fi un catalizator în aprofundarea acestor relații, în special în domeniul dezvoltării economice și a resurselor umane, deoarece, după cum s-a menționat în capitolul 1, unul din scopurile creării ZEL, reprezintă integrarea economică a regiunilor și a țărilor în economia mondială. Din cercetările efectuate se observă că ZEL se dezvoltă în regiunile unde există această colaborare. În pofida faptului că în Republica Moldova există aceste tendințe de colaborare, acestea nu au un caracter sistematic.

Una din cauzele acestor întreruperi de colaborări reprezintă interesul diferit al APL și APC. Aceste interese diferite se întâlnesc în toate domeniile: economic, social, politic și administrativ. De exemplu, APL sunt cointeresate în creșterea numărului locurilor de muncă, a gradului de calificare a forței de muncă și atragerea investițiilor, iar APC sunt cointeresate în creșterea încasărilor în bugetul de stat. Însă creșterea acumulărilor la bugetul de stat nu este unica condiție pentru asigurarea creșterii economice, deoarece încasările la bugetul de stat cresc numai în condițiile creșterii volumului de produse realizate și a serviciilor prestate.

Prin urmare, relațiile dintre APL și APC în domeniul atragerii investițiilor trebuie să fie bazate pe o colaborare intensă, pentru a forma o imagine a unui climat favorabil pentru investitori.

Aprofundarea colaborării în acest domeniu poate fi obținută prin delegarea unor responsabilități de la autoritățile centrale la cele locale, pentru a exclude durata luării deciziilor care este generată de comunicarea ierarhizată dintre APC și APL. Delegarea unor responsabilități va stimula activitatea investițională, aceasta fiind scopul principal al creării ZEL.

ZEL pot servi ca bază în crearea relațiilor de cooperare între APC cu APL permițând realizarea unei comunicări mai puțin formale, deoarece politicile de reglementare a ZEL ar permite testarea diferitor mecanisme de stimulare fiscală, funciară, financiară, socială, etc., care pot fi aplicate și pe teritoriului întregii regiuni sau chiar țări.

Altfel spus, ZEL-urile pot deveni un poligon de încercări ale mecanismelor ce ar stimula dezvoltarea economică la nivel regional cu extrapolarea ulterioară pe teritoriul întregii țări. Un

exemplu bun ar putea servi practica utilizată anterior în cadrul ZEL „Bălți” unde, a fost creat un acord cu autoritățile fiscale locale și rezidenții ZEL, ce prevede includerea cheltuielilor cu alimentarea muncitorilor în costul de producție. Datorită acestui acord s-a redus efortul destinat alimentării și s-a creat un climat social favorabil. Ca rezultat, a avut loc o creștere esențială a productivității muncii. Însă autoritățile fiscale centrale au interzis utilizarea unei astfel de practici și prin urmare, nu s-a reușit studierea efectului utilizării unui astfel de mecanism, totodată a generat reducerea investițiilor în perioada respectivă. Acest exemplu demonstrează faptul că metoda de comunicare între APC și APL nu este bazată pe o relație de colaborare, chiar dacă în fiecare regiune activează câte un consiliu regional de dezvoltare, în continuare CRD, care, conform *Strategiei naționale de dezvoltare regională 2013-2015* [97], sunt responsabile de elaborarea, promovarea, implementarea și coordonare programelor de dezvoltare regională, dar în realitate aceste funcții revin doar APC.

Pe lângă colaborarea APC și APL este necesar de a intensifica cooperarea dintre APL a diferitor regiuni. Această colaborare poate fi stimulată prin crearea unei politici favorabile de colaborare între rezidenții ZEL. Acest tip de colaborare necesită o infrastructură a transporturilor dezvoltată, ca urmare, se pot iniția proiecte de parteneriat public privat de dezvoltare a infrastructurii drumurilor auto și căilor ferate. Prin inițierea unor astfel de proiecte se va contribui la facilitarea deplasării forței de muncă a mărfurilor și chiar dezvoltarea infrastructurii de servicii, cum ar fi servicii de alimentație publică, de deservire socială, turistice, agrement, etc.

Dacă se va crea o infrastructură a căilor de transport ce face legătură între ZEL se va stimula extinderea urbanizării teritoriului regiunilor, astfel obținând-se o serie de avantaje care ar stimula activitatea investițională.

Un aspect important al colaborării între APC și APL ar constitui sistemul de formare continuă a forței de muncă. Formarea continuă ar putea fi asigurată printr-un sistem educațional bazat pe un sistem de interacțiune de colaborare, dar nu pe un sistem autoritar. Acest tip de relație ar permite crearea unui sistem de instruire a forței de muncă la nivel local, care ar reduce esențial costurile (transport și infrastructură). Instruirea la locul de muncă ar permite asigurarea creșterii productivității muncii și a stării de siguranță a populației.

O oportunitate în acest sens ar fi crearea Școlilor (Academiilor) de Meserii la nivel local, după exemplul ZEL „Bălți”. Acest tip de instruire prevede efectuarea studiilor în 2 etape:

- în prima etapă are loc pregătirea teoretică petrecută în prima jumătate a zilei;
- în etapa a doua are loc instruirea practică, petrecută nemijlocit la locul de muncă.

Acest tip de instruire permite reducerea esențială a cheltuielilor necesare pentru crearea unei infrastructuri educaționale performante.

Un avantaj al creării acestor școli constituie faptul că aceste infrastructuri educaționale există în majoritatea centrelor raionale (clase de studii, laboratoare, planuri de studii). De exemplu, în or. Ungheni – Colegiul Agroindustrial; în or. Edineț - Colegiul de Zootehnie din Brătușeni; în s. Leușeni – Colegiul de Construcții Hâncești; în or. Cahul - Colegiul Industrial-Pedagogic. În restul regiunilor în care se prevede deschiderea ZEL nu există o infrastructură educațională în domeniul industriei prelucrătoare.

Prin urmare, APC și APL ar trebui să creeze un cadru legislativ ce ar favoriza investitorii să formeze instituții de instruire în regiunile care au perspectivă de creare a ZEL. Astfel, se creează o bază de formare continuă a forței de muncă și se realizează unul din scopurile creării ZEL, cel de sporire a nivelului de calificare a forței de muncă.

Un alt rezultat al creării unei structuri educaționale ar fi reducerea migrației interne a forței de muncă din regiunile mai puțin dezvoltate, reducând nivelul migrației interne ce asigură o creștere a veniturilor populației și o dezvoltare economică proporțională a regiunilor.

O problemă majoră, raportată în *Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2013-2015* [97], este calitatea apelor în Republica Moldova. La crearea în ZEL a întreprinderilor industriale, va apărea necesitatea prelucrării apelor reziduale. Astfel, APL și rezidenții ZEL, utilizând mijloacele financiare proprii și suportul legislativ al APC, ar construi stații de epurare a apelor care ar satisface nu doar necesitățile rezidenților ZEL, dar și a localităților alăturate. Rezultatul fiind îmbunătățirea situației ecologice la nivel local.

Dacă să ne referim la administrarea ZEL, există o reprezentativitate neproporțională între APC și APL, deoarece în cadrul fiecărei ZEL este doar un reprezentant al Guvernului Republicii Moldova, care este responsabil de eliberarea autorizațiilor și verificarea corespunderii genurilor de activitate în conformitate cu autorizația eliberată, iar un reprezentant al APL nu este prezent nici la un nivel al administrației ZEL. Astfel, se creează o verigă de comunicare în plus între APL și Administrația ZEL. Prin urmare, se reduce viteza de circulație a informației, dar poate fi afectată calitatea ei.

Unica metodă de a influența administrarea ZEL de către APL este organizarea de către președintele raionului a unor ședințe operative cu participarea APL și a reprezentantului Guvernului, însă aceste ședințe în majoritatea cazurilor se delimitează doar la luarea deciziilor ce țin de sesizarea organelor de control în privința demarării unor verificări.

O altă problemă ce necesită soluționarea prin colaborarea APC și APL este sistemul de impozitare a bunurilor imobile, inclusiv și cele amplasate în ZEL. În urma partajărilor cadastrale sau delimitat proprietățile astfel încât, în centrele industriale construcțiile, clădirile au fost distribuite APC, iar terenurile aferente acestor construcții au fost distribuite APL. Ca rezultat al

acestei repartizări apar neclarități la repartizarea impozitelor între bugetele locale și bugetul de stat, ceea ce creează incomodități pentru rezidenții ZEL la plata impozitelor pe bunuri imobile. Prin urmare, e recomandabil ca cotele parte de distribuire a impozitelor pe venit și funciar să fie repartizate proporțional cu gradul de proprietate asupra obiectelor de infrastructură.

Luând în considerație evoluția dezvoltării regiunilor în perioadele precedente, prin prisma influenței factorilor PEST, s-a elaborat un model de prognoză a modificării volumului vânzărilor în regiunile în care se preconizează amplasarea ZEL, prin luarea în considerație a propunerilor autorului. Efectul ZEL asupra dezvoltării regionale poate fi estimat prin extrapolarea datelor existente. Această metodă constă în prognozarea pentru viitor a evoluției constatate în perioadele precedente. Pentru a estima efectul, se vor compara cele mai reprezentative regiuni în care sunt create ZEL și regiunile cele mai reprezentative selectate pentru amplasarea ZEL în cadrul politicii de dezvoltare regională.

Dacă se vor respecta condițiile de colaborare între rezidenții ZEL, administrația ZEL, APL și APC, va fi posibil de prognozat care va fi evoluția volumului producției industriale livrate în zonele existente și în ZEL-urile ce urmează a fi create.

Pentru efectuarea prognozei s-au determinat ritmurile medii de dinamică și ponderile medii ale volumului vânzării producției industriale pentru fiecare regiune și ZEL-urile ce fac parte din respectivele regiuni.

Pentru regiunile economice în care activează ZEL, datele sunt prezentate în tabelul 3.32, pentru calcule s-au folosit datele din Anexa 10.

Tabelul 3.32. Ritmul mediu de dinamică și ponderea a venitului din vânzări din industria prelucrătoare, anii 2005-2014, %

Regiunea	Ritmul mediu de dinamică anual a venitului din vânzări a producției industriale	Ponderea medie
Regiunea Nord:	5,14	100
- Regiunea Nord cu excepția ZEL „Bălți”	3,34	93,2
- ZEL „Bălți”	69,80	6,8
Regiunea Centru:	9,88	100
- Regiunea Centru cu excepția ZEL „Ungheni-Business”	7,87	78,29
- ZEL „Ungheni-Business”	20,79	21,71
Regiunea Sud și UTA Găgăuzia:	7,26	100
- Regiunea Sud cu excepția ZEL	9,46	75,3
- ZAL „Tvardița” și ZAL „Valkaneș”	6,54	24,7

Sursa: Elaborat de autor

În baza datelor din tabelul 3.32 se poate elabora o prognoză a influenței ZEL în creșterea venitului din vânzarea producției industriale, utilizându-se indicatorii respectivi pentru fiecare regiune.

Pentru regiunea Nord s-a lua drept exemplu raionul Edineț. Astfel, pentru primii 4 ani de funcționare s-au utilizat indicatorii specifici ZEL „Bălți”, iar pentru următorii ani s-au folosit indicatorii specifici regiunii economice. Modelul de calcul este prezentat în continuare.

Tabelul 3.33. Venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Edineț în perioada anilor 2005-2014, mil lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Venitul din vânzări	214,57	270,38	261,04	324,65	174,71	150,7	113,94	183,52	290,91	534,48

Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015

Din datele din tabelul 3.33 s-a determinat ritmul mediu de dinamică, căruia îi corespunde valoarea de 10,67%. În baza ritmului mediu de dinamică, din tabelele 3.32 și 3.33, s-a prognozat evoluția venitului din vânzări a producției industriale pentru următorii 6 ani. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 3.34. Metodologia de prognozare este prezentată în Anexa 10.

Tabelul 3.34. Prognoza evoluției venitului din vânzare a producției industriale pe raionul Edineț în perioada anilor 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări fără ZEL (prognozat)	591,51	654,62	724,47	801,77	887,32	982
Venitul din vânzări din ZEL „Edineț” (prognozat)	40,25	68,35	116,05	197,06	238,03	287,51
Venitul total din vânzări (prognozat)	631,67	722,97	840,52	998,83	1125,3	1269,51

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.34 se prognozează o dublarea a venitului din vânzări în raionul Edineț la doar 5 ani de la deschiderea ZEL. Pentru a caracteriza intensitatea modificării se va determina ritmul mediu de dinamică a indicatorilor din tabelul 3.34. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 3.35.

Tabelul 3.35. Prognoza ritmului mediu de dinamică venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Edineț în perioada 2015-2020, %.

Indicatorul	Valoarea
Ritmul mediu de dinamică a venitulului din vânzări fără ZEL (prognozat)	10,67
Ritmul mediu de dinamică a venitulului din vânzări din ZEL „Edineț” (prognozat)	35,31
Ritmul mediu de dinamică a venitulului total din vânzări (prognozat)	14,19

Sursa: Elaborat de autor

În concluzie se poate de menționat că deschiderea ZEL în raionul Edineț va spori ritmul mediu de dinamică a venitulului din vânzarea producției industriale cu cca 50%.

Pentru a caracteriza influența ZEL în regiunea Centru s-a utiliza drept exemplu raionul Strășeni; metodologia de calcul a fost similară metodologiei utilizate pentru raionul Edineț. În tabelul 3.36 este prezentată evoluția venitulului din vânzări pentru respectivul raion.

Tabelul 3.36. Venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Strășeni în perioada 2005-2014, mil lei.

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Venitul din vânzări	214,57	270,38	261,04	324,65	174,71	150,7	113,94	183,52	290,91	534,48

Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015

Ritmul mediu de dinamică a venitulului din vânzări în raionul Strășeni constituie 7,21%. Acest ritm va fi folosit și în prognozarea veniturilor din vânzări în perioada 2015-2020. În baza indicatorului ritmului mediu de dinamică din tabelul 3.35 și celor din tabelul 3.32, s-a efectuat prognozarea venitulului din vânzări conform metodologiei prezentate în Anexa 10. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 3.37.

Conform datelor din tabelul 3.37, în cazul deschiderii a unei ZEL în raionul Strășeni, venitul din vânzarea producției industriale va crește de 2,15 ori față de anul 2014, luat ca an de fondare a ZEL.

Tabelul 3.37. Prognoza evoluției venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Strășeni în perioada 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări fără ZEL (prognozat)	440,61	472,38	506,44	542,95	582,1	624,07
Venitul din vânzări din ZEL „Strășeni” (prognozat)	29,983	50,911	86,447	146,79	177,3	214,17
Venitul total din vânzări (prognozat)	470,59	523,29	592,89	689,74	759,4	838,24

Sursa: Elaborat de autor

Pentru a caracteriza intensitatea evoluției indicatorului venituri din vânzări s-au determinat ritmurile medii de dinamică (tab. 3.38).

Tabelul 3.38. Prognoza ritmului mediu de dinamică venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Strășeni în perioada 2015-2020, %.

Indicatorul	Valoarea
Ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări fără ZEL (prognozat)	7,21
Ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzării din ZEL „Edineț” (prognozat)	35,31
Ritmul mediu de dinamică a venitului total din vânzări (prognozat)	11,76

Sursa: Elaborat de autor

Astfel, deschiderea ZEL în raionul Strășeni va crește ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări cu cca 4,5 pp sau cca 63%.

Pentru a prognoza evoluția venitului din vânzări pentru raionul Cahul și ZEL „Cahul” s-au folosit indicatorii specifici regiunii Sud din tabelele 3.32 (tab. 3.39).

Tabelul 3.39. Venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Cahul în perioada 2005-2014, mil lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Venitul din vânzări	425,02	328,43	305,87	412,89	341,36	320,6	322,37	346,51	410,45	392,02

Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015

Conform datelor din tabelul 3.39, ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări pentru raionul Cahul este negativ și constituie -0,89%, ceea ce demonstrează o micșorare continuă a volumului vânzărilor producției industriale. Prin urmare, pentru a prognoza venitul din vânzări s-a folosit această valoare. Utilizând metodologia de calcul din Anexa 10 rezultatele prognozei s-au prezentat în tabelul 3.40

Tabelul 3.40. Prognoza evoluției venitul din vânzarea producției industriale pe raionul Cahul în perioada 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări fără ZEL (prognozat)	388,1	384,22	380,38	376,57	372,81	369,08
Venitul din vânzări din ZEL „Cahul” (prognozat)	26,41	44,84	76,14	129,29	141,52	154,91
Venitul total din vânzări (prognozat)	414,51	429,06	456,52	505,87	514,52	523,99

Sursa: Elaborat de autor

Conform datelor din tabelul 3.40, se prognozează că ZEL „Cahul” v-a asigura o creștere a venitului din vânzări cu cca 34%, în pofida faptului ca în restul raionului venitul din vânzări se va diminua în continuare cu o valoare de 1% în fiecare an. Pentru a caracteriza intensitatea modificării s-a determinat ritmul mediu de dinamică a indicatorilor din tabelul 3.40. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 3.41.

Tabelul 3.41. Prognoza ritmului mediu de dinamică venitul din vânzare a producției industriale pe raionul Cahul în perioada 2015-2020, %

Indicatorul	Valoarea
Ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări fără ZEL (prognozat)	-1,00
Ritmul mediu de dinamică a venitului din vânzări din ZEL „Cahul” (prognozat)	26,71
Ritmul mediu de dinamică a venitului total din vânzări (prognozat)	3,74

Sursa: Elaborat de autor

Astfel, amplasare unei ZEL în raionul Cahul ar permite asigurarea unei creșteri a activității industriale (tab. 3.41), în pofida faptului că în restul raionului, conform prognozelor, ar înregistra o descreștere a rezultatelor din activitatea industrială.

Expunând exemplele de mai sus, au fost descrise trei scenarii posibile de evoluție a venitului din vânzări și anume: când veniturile din vânzările producției industriale cresc cu un ritm înalt, cu un ritm mediu precum și descresc.

Concluzii la capitolul 3

1. Crearea ZEL are un efect de stimulare a activității de antreprenoriat în regiune (dezvoltarea infrastructurii de transporturi, activității de deservire a populației, etc.).

2. Descrierea perspectivelor de creare a ZEL în Strategiile de dezvoltare regională au un caracter sporadic și în procesul de selectare a regiunilor de creare a lor nu se ține cont de factorii externi ce influențează funcționarea lor.

3. În Strategiile de dezvoltare regională nu sunt incluse ca zone de perspectivă pentru crearea ZEL localitățile frontaliere, cu excepția localității Leușeni și a or. Soroca. Anume regiunile transfrontaliere sunt considerate la nivel mondial zone de perspectivă pentru crearea ZEL.

4. Impactul economic asupra regiunii în care este creată ZEL are un caracter de lungă durată și efectul se face resimțit în 3-5 ani [100].

5. În pofida faptului că guvernul acordă diverse facilități importante pentru rezidenții ZEL, nu toate formațiunile de acest tip reușesc să atingă rezultatele scontate. Reușita proiectelor de

creare a zonelor economice libere depinde în mod direct de faptul dacă s-au cercetat factorii de influență și gradul de influență a acestor factori [89].

6. Accelerarea activității economice în ZEL și în regiunea creată în mare parte depinde și de factorii indirecti care influențează negativ activitatea ZEL. Aceștia au un caracter spontan și sunt caracteristici unor anumite zone, cum ar fi lipsa de comunicare sau conflictul de interese între APC și APL [100].

7. ZEL-urile nu sunt un remediu sigur pentru redresarea economiei regionale fără asigurarea unui program de dezvoltare a activității economice a regiunilor.

8. Crearea ZEL ar asigura o creștere a ritmului mediu de dinamică a venitului din vânzări a producției industriale în medie cu 4 pp.

9. Metodologia de prognoză a evoluției venitului din vânzări din activitatea industrială sub influența ZEL poate fi utilizată la alegerea regiunilor pentru amplasare a ZEL.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetările efectuate în domeniul activității ZEL în condițiile economiei naționale au permis să se deducă următoarele concluzii:

1. În strategiile de dezvoltare regională se regăsesc doar regiunile unde se propune deschiderea ZEL, fără efectuarea unei analize complexe de estimare a impactului acestora asupra regiunii, pentru a exclude activitatea inefficientă a acestor formațiuni economice[67].

2. Politica de facilități oferită în cadrul ZEL este unică și nu există o ajustare la situația economică din regiunile unde sunt create.

3. Nu există o poziție comună a APC și APL cu referire la crearea și funcționare ZEL. APC au interesul de a crește intrările la Bugetul de Stat, iar APL au interesul de a atrage investiții și de a dezvolta infrastructura regiunii.

4. Nu există facilități indirecte oferite rezidenților ZEL precum regim facilitat de obținere a licențelor și excluderea unor activități din lista activităților licențiate.

5. Se atestă o lipsă a informării agenților economici despre avantajele care pot fi oferite de ZEL.

6. Analiza unui șir de indicatori economici permite demonstrarea faptului că activitatea economică a ZEL este mult mai intensă decât în restul teritoriului Republicii Moldova de cca 2-3 ori, iar aceasta, la rândul său, duce la o dezvoltare intensă a activității industriale a regiunii precum și la dezvoltarea ramurilor economice conexe, așa ca: transportul, comerțul, sfera deservirii populației, etc [91].

Problema științifică importantă soluționată în teză constă în: demonstrarea importanței ZEL în dezvoltarea regională, ceea ce a condus la elaborarea unei metode complexe de evaluare a impactului ZEL în economia regională, bazată pe matricea PEST, evaluarea prin trend și prin comparație, ceea ce permite utilizarea ulterioară a acestei metode la alegerea zonei optime de amplasare a ZEL și la evaluarea impactului acestor formațiuni economice în economia regională.

Cercetările efectuate permit formularea următoarelor **recomandări** referitoare la dezvoltarea în continuare a ZEL pe teritoriu Republicii Moldova:

1. Crearea unei politici de dezvoltare a ZEL, cu atragerea specialiștilor din domeniu din Republica Moldova și din alte țări, pentru cel puțin 10 ani, cu un grad de fiabilitate foarte înalt la modificările ce pot apărea. Această strategie trebuie să includă o dezvoltare treptată a ZEL, de la cea mai simplă formă organizatorică până la o structură de zonă complexă. Astfel, pentru investitori apar mai multe posibilități de a selecta canalele de intrare pe piața țării rezident, în funcție de prioritățile lor. Prin urmare, ZEL-urile au rol de centru de atragere a capitalurilor.

2. Stabilirea unor scopuri bine determinate de creare a ZEL (stimularea producției, exportului și a tehnologiilor high-tech) și diferențierea condițiilor de plasare a investițiilor, care devin din ce în ce mai favorabile, în funcție de gradul de satisfacere a intereselor țării rezident. Prin urmare, cele mai mari facilități trebuie acordate activităților de producție scientointensive care asigură un grad înalt de implicare a populației regiunii.

3. Elaborarea politicilor de dezvoltare a ZEL trebuie să fie strâns legată de politicile de creștere economică regională și a ramurilor prioritare din regiunea respectivă, scopul principal fiind dezvoltarea ramurilor prioritare, cum ar fi: industria conservelor, ușoară, construcțiilor de mașini, electronică, etc. Pentru aceasta sunt necesare analize ce ar determina care este rolul regiunii în economia națională.

4. Crearea unei politici clare de reglementare a condițiilor de plasare a investițiilor în ZEL, cu oferirea garanțiilor de stat, în funcție de tipul zonei sau chiar în interiorul acestor formațiuni economice (mărirea facilităților fiscale, în domeniul resurselor umane, naturale și funciare, etc.).

5. Diversificarea facilităților în funcție de regiunile în care se plasează ZEL. Astfel, regiunile slab dezvoltate să ofere un spectru mai larg de facilități în comparație cu regiunile dezvoltate. Prin urmare, o astfel de politică creează un mediu concurențial favorabil între raioanele țării.

6. Asumarea de către APC și APL a lucrărilor de proiectare și pregătire a infrastructurii în regiunile destinate creării ZEL. Nu donațiile ar trebui să constituie sursele de finanțare, ci împrumuturile preferențiale din partea structurilor financiare, precum și atragerea capitalurilor persoanelor care muncesc peste hotare, iar rambursarea împrumuturilor să fie incluse în taxa de deservire a ZEL. Prin astfel de metode investitorul va fi scutit de cheltuielile ce țin de inițierea afacerii.

7. Sistemul de gestionare eficientă a ZEL trebuie să fie organizat atât la nivel macroeconomic cât și la nivel de administrare a zonei economice libere. Administrarea ZEL trebuie să fie organizată în așa fel, încât să servească în primul rând intereselor investitorului, adică să fie un instrument de soluționare a tuturor întrebărilor organizatorice.

8. Este necesară crearea pe lângă administrația ZEL a centrelor de informare ce țin de politica investițională, pentru a exclude o serie de bariere birocratice în procesul de atragere a investițiilor. Crearea acestor centre va permite investitorului să găsească informația necesară într-un singur loc, la un „ghișeu unic”.

9. Crearea unui centru de analiză în competența căruia ar intra nu doar analiza activității ZEL dar și a impactului acestora asupra dezvoltării socio-economice a regiunilor în care au fost create, inclusiv prin prognozarea efectelor acestor formațiuni economice. Ca urmare, se vor cunoaște nu doar indicatorii de performanță a ZEL, dar și impactul activității lor asupra dezvoltării

regionale. Ulterior, această informație poate servi APL pentru a reacționa la timp în cazul modificării situației socio-economice.

10. Asigurarea unei publicități largi în sursele mass-media și în alte surse informaționale, cu scopul promovării importanței și rolului dezvoltării regionale prin susținerea ZEL. Dezvoltarea regiunilor prin deschiderea de noi ZEL și dezvoltarea celor existente va provoca creșterea în lanț a economiei: - materie primă – producere - export. Toate aceste elemente expuse vor contribui la creșterea PIB-ului, venitului național și a venitului disponibil, care la rândul lor vor duce la creșterea cererii agregate.

11. Prerogativa creării și monitorizării activității ZEL-urilor trebuie să fie transmisă APL, deoarece anume acestea cunosc situația nemijlocit pe teren. Totodată, este necesar de a revizui sistemul național de impozitare, pentru a oferi APL mai multe posibilități de dezvoltare prin atragerea investițiilor străine, dezvoltarea forței de muncă, asigurarea unei culturi de producere.

12. Crearea unui parteneriat public-privat între APL și rezidenții ZEL, ca exemplu ZEL „Bălți” rezidentul căreia planifică deschiderea Academia de Meserii din Moldova. Acest fapt ar stimula autoritățile locale de a căuta noi investitori cu ajutorul cărora se poate de soluționat un șir de probleme sociale (de exemplu gradul de școlarizare a populației).

BIBLIOGRAFIE

1. Tiefenbrun S. *Tax Free Trade Zones of the World and in the United States*. Williston: Edward Elgar Publishing, 2012. 848 p.
2. Jin Wang. *The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities*. London: School of Economics, 2009.
3. Носков И. «Настоящие» российские свободные экономические зоны (Калининград, Находка, Калмыкия). Москва: Наука, 2000.
4. Devadas V., Vaibhav G. *Planning for Special Economic Zone: A Regional Perspective*. In: India Journal, 2011, nr. 8-2. Delhi: Institute of Town Planners, pp. 53-58.
5. Андрианов В., Кузнецов А. *Специальные экономические зоны в мировой экономике*, Москва: МГУ им. В. И. Ломоносова, 1998. 59 с.
6. R. Vernon. *International Investment and International Trade in the Product Cycle*, In: Quarterly Journal of Economics, 1966, Vol. LXXX, pp. 190-207.
7. Боброва В. Мартынюк Е. *Свободные экономические зоны – динамичные «островки» мирового хозяйства: их сущность и классификация*. В: Вестник оренбургского государственного университета, 2011, nr 13 (132), с. 49-54.
8. Sahling L. *China's Special Economic Zones and National Industrial Parks — Door Openers to Economic Reform*. In: ProLogis Research Bulletin, 2008.
9. Фразье М. Рэй Р. *Возможности создания зоны свободного предпринимательства в Болгарии*. В: Вопросы экономики, 1991, № 10. с. 115.
10. Андрианов В. *Специальные экономические зоны в мировой экономике*, Москва: ЭКО №3, 1997 с. 130-143.
11. Akinci G. Crittle J. *Special economic zones performance, lessons learned, and implications for zone development*. Washington: The World Bank Group, 2008. 83 p.
12. *Информационно-маркетинговый центр инвестиций*. investments.com.ua (Accesat pe 14.08.2009)
13. *Protocol of amendment to the international convention on the simplification and harmonization of customs procedures*. <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I273EN.pdf> (Accesat pe 19.11.2015).
14. Семенов К. *Развитие свободных и офшорных зон*. В: Российский экономический журнал, 1995, nr. 11, с. 34-44.
15. Авдокушин Е. *Свободные (специальные) экономические зоны*. http://polbu.ru/avdokushin_economy/ch26_all.html (vizitat pe 20.11.2015).
16. Herbert G. *Free Economic Zones: Good or Bad?* In: Außenwirtschaft, 1984, vol. 39, p. 43-56.
17. Игнатов В. *Свободные экономические зоны*, Москва: Ось-89, 1997, с. 192.
18. Данько Т., Окрут З. *Свободные экономические зоны*. Москва: Инфра-М, 1998, с. 328.

19. Азимов К., Арутюнян Г. и др. *Большая экономическая энциклопедия. Более 7000 экономических терминов и понятий*, Москва: Эксмоб, 2007. 816 с.
20. Ashok V. *Development of Entrepreneurship through Special Economic Zone A Literature Review*. In: *Journal of Management & Commerce*, Ahilya Altius Shodh, 2006, p. 1-15.
21. Semil S., Walkenhorst P. *Special economic zones in South Asia*. Harvard University, 2009. 150 p.
22. UN. ESCWA. Sectoral Issues and Policies Division. *Development of Free Zones in the ESCWA Region*. UN, 1995. 48 p.
23. Андрианов В., Кузнецов А. *Специальные экономические зоны в мировой экономике*. Московский Государственный Университет им. В. И. Ломоносова, 1998. 130 с.
24. Черненко Н. *Свободные экономические зоны в мировой экономике*, Минск: Вестник БГЭУ № 3., 1998. с. 47-50.
25. Frazier M., Rahn R. *The Bulgarian free enterprise zone opportunity: a „Hong Kong” for East Europe*. In: *Journal of economic growth*, Washington, 1990, p. 109-135.
26. <http://www.cbp.gov/border-security/ports-entry/cargo-security/cargo-control/foreign-trade-zones/about>. (Accesat pe 08. 12. 2015).
27. *Cambridge Dictionaries Online*. <http://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/free-trade-zone>. (Accesat 24.05. 2013).
28. Kusago T., Tzannatos Z. *Export Processing Zones: A Review in Need of Update*. Washington, DC: Social Protection Group Human Development Network The World Bank, 1998. 47 p.
29. About Foreign-Trade Zones and Contact Info. <http://www.shannonproperty.ie/shannon-region/shannon-free-zone-sfz/>. (Accesat pe 26.11.15).
30. Callanan B. *Ireland's Shannon Story: A Case Study of Local and Regional Development*. In: Irish Academic Press, 2000, pp. 60-80.
31. Engman M., Onodera O. *Export processing zones: past and future role in trade and development*. *Organisation for Economic Cooperation and Development*, 2007, p. 5-46.
32. Almeida M. *Export Processing Zones and the Law of the World Trade Organization* <http://www.sielnet.org/Resources/Documents/Export%20Processing%20Zones%20and%200.docx>. (Accesat pe 27.11.2015).
33. Васильев Л. *Свободные экономические зоны: от эйфории к продуктивной работе*. В: Российский экономический журнал, 1992, т. 11, 46-45 с.
34. Блинов А. *Технопарки: сущность, проблемы формирования*. В: Маркетинг, т. 3, 1997, 91-97 с.
35. Vila P., Pages L. *Science and technology parks. Creating new environments favourable to innovation*. In: *Paradigmes: economia productiva i coneixement*, 2008, p. 141-148.
36. Versiunea consolidată a tratatului de instituire a comunității europene. 97/c 340/03 + 2001/c

80/01, Titlul XVIII, art. 163.

37. *Convenția-cadru europeană privind colaborarea transfrontalieră a colectivităților sau autorităților teritoriale*. Madrid, 1998.
38. Климовец О. *Международный оффшорный бизнес*. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 320 с.
39. *Introduction to foreign Trade Zone FEZ*. <http://www.importexporthelp.com/foreign-trade-zone.htm>. (Accesat pe 21.04.2013).
40. *Glossaty of FTZ Terms: U.S. FOREIGN-TRADE ZONES BD*. <http://ia.ita.doc.gov/ftzpage/info/zonetypes.html>. (Accesat pe 21.04.2013).
41. *General Definitions, FOREIGN-TRADE ZONE RES. CTR*. http://www.foreign-trade-zone.com/g_definitions.html. (Accesat pe 21.04.2013).
42. Sahling L. *China's Special Economic Zones and National Industrial Parks - Door Openers to Economic Reform*. Denver: ProLogis Research Bulletin, 2008, 18 p.
43. Ren L. *Chinese Special Economic Zones as Clusters: A Case Study of Shenzhen's Modern Service Clusters*. Våren: International Business, 2008, 90 p.
44. Panagariya A. *China's Export Strategy: What Can We Learn From It?* <http://www.columbia.edu/~ap2231/Policy%20Papers/F&D-China-India-june95.pdf>. (Accesat pe 12. 05. 2007).
45. *Free Economic Zones in Korea: The Future of Northeast Asia*. Ministry of Finance and Economy Republic of Korea, 2003. 18 p.
46. Ministry of Legislation Republic of Korea. *Foreign Investment Promotion Act (Republic of Korea)*. http://legal.un.org/avl/pdf/ls/Shin_RelDocs.pdf. (Accesat pe 23. 06. 2012).
47. Капустин А. *Рекомендации по созданию СЭЗ в России*. В: БИКИ, 2000, т. 39, nr. 7465, 2-29 с.
48. Васильев Л. *СЭЗ: мифы и действительность*. В: Биржевые ведомости, 1995, т. 1, 45-52 с.
49. Enache E. *Zonele libere din România – succes sau eșec?* În: Strategii Manageriale, 2012, vol. 2, nr. 16, p. 67-75,.
50. Lupu V., Osmatescu A. *Modelul organizațional-instituțional al zonelor economice libere aliniat la condițiile Republica Moldova*. În: Economica, 2010, vol. 1, nr. 71, p. 114-121.
51. I. Tornea. *Problemele și perspectivele zonelor economice libere în Republica Molodva*. În: Politică publică, 2011, vol. 5, p.47-52.
52. *Legea privind Zona Antreprenoriatului Liber „Tvardița”*. Nr. 626 din 03.11.1995. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.07.2001, nr. 78-80, art. 571.
53. *Legea cu privire la Zona Antreprenoriatului Liber „Expo-Business-Chișinău”*. Nr. 625 din 03.11.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.1995, nr. 73, nr. 857.
54. *Legea privind Zona Antreprenoriatului Liber -Parcul de Producție „Taraclia”*. Nr. 1529 din 19.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.04.1998, nr. 036.

55. *Legea privind Zona Antreprenoriatului Liber-Parcul de Productie „Valkaneș”*. Nr.1527 din 19.02.98. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.04.1998, nr. 36-37.
56. *Legea privind Zona Antreprenoriatului Liber - Parcul de Producție „Otaci-Business”*. Nr. 1565 din 26.02.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.04.1998, nr. 036.
57. *Legea cu privire la zonele economice libere*. Nr. 440-XV din 27 iulie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.09.2001, nr. 108-109.
58. *Legea cu privire la Portul Internațional Liber „Giurgiulești”*. Nr. 8-XV din 17.02.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.03.2005, nr. 36-38, art. 116.
59. *Legea cu privire la Aeroportul Internațional Liber “Mărculești”*. Nr. 178-X din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.2008, nr. 143-144, art 585.
60. *Legea privind Zona Economică Liberă „Bălți”*. Nr. 26 din 04.03.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.03.2010, nr. 39-40 art. 105.
61. Cojocaru M. *Disparități în dezvoltarea regională: aspecte teoretico-metodologice*. În: Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2013, vol. 2, p. 72-76.
62. *Anuarul statistic al Republicii Moldova*. Chișinău, 2015, p. 560 p.
63. Aguilar F. *Scanning the business environment*. New York: MacMillan, 1967, p. 239.
64. Christensen C., Kenneth R. a.o. *Business Policy: Text and Cases*. 5th ed. Illinois: Homewood, 1982. 838 p.
65. *Legea privind revizuirea și optimizarea cadrului normative de reglementare a activității de întreprinzător*. Nr. 424 din 16.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.01.2005, nr. 1-4, art. 16.
66. *Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător*. Nr. 235-XVI din 20.07.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.08.2006, nr. 126-130, art. 627.
67. Odainii D., Mamaliga V. *Analiza PEST – metodă eficientă de analiză a dezvoltării economiei naționale (exemplul zonelor economice libere)*. În: Meridian Ingineresc, 2015, vol. 3, p. 108-111.
68. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2014*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2015, 6 p..
69. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2004*, Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului, 2005, 34 p.
70. Ciobanu M. *Oportunitățile investiționale în zonele economice libere*. http://www.zelb.md/fileadmin/downloads/Mat_Prom/ZEL_BALTI_RO_2014.pdf. (Accesat pe 10.10.2014).
71. *Hotărîrea Guvernului cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale “Moldova Digitală 2020”*. Nr. 857 din 31.10.2013. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.11.2013, nr. 252-257, art. 963.

72. Moldova ocupă locul șase în lume după viteza de acces la Internet. <http://www.moldpres.md/news/2014/10/22/14000301>. (Accesat pe 6.06. 2015).
73. *Hotărîrea Guvernului cu privire la adoptarea Strategii național de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova până în anul 2020*. Nr. 920 din 07.10.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.12.2014, nr. 386-396, art. 1099.
74. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2003*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2004, 32 p.
75. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2005*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2006, 23 p.
76. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2006*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2007, 20 p.
77. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2007*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2008, 14 p.
78. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2008*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2009, 8 p.
79. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2009*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2010, 6 p.
80. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2010*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2011, 24 p.
81. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2011*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2012, 25 p.
82. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2012*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2013, 20 p.
83. *Raport privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anul 2013*. Chișinău: Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova, 2014, 9 p.
84. *Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 440-XV din 27 iulie 2001 cu privire la zonele economice libere*. Nr. 175 din 09.07.10. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 30.07.10, nr. 131-134, art. 463.
85. *Legea pentru modificarea Legii nr. 440-XV din 27 iulie 2001 cu privire la zonele economice libere*. Nr. 444 din 07.11.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.11.03, nr. 229, art. 924.
86. *Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative*. Nr. 240 din 13.06.2003, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.07.03, nr. 138, art. 557.
87. Oprunenco A. *Sectorul Vinicol: supraviețuind o nouă criză?* 2009. http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/890_6c21caea99de9b3493f4ecf8f9b5d26e. (Accesat pe 27. 01. 2016).
88. Pareto V., Alfred N. *Manuale di economia politica*. Milano: Società Editrice Libreria, 1906, 575 p.

89. Odainii D., Mamaliga V. *Zonele economice libere în contextul politicii de dezvoltare regională*. În: Meridian Ingineresc, 2016, vol. 1, p. 65-68.
90. Samuelson P., Nordhouse W. *Economics*, 19th edition. Columbus: McGraw Hill International Edition, 2009. 540 p.
91. Odainii D. *Zonele economice libere – o metodă de asigurare a creșterii economice la nivel local și național*. În: Conferința Internațională Științifico-Practică, ediția a X-a „CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII”, Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, 2015, p. 242-246.
92. *Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”*. Nr. 166 din 11 iulie 2012. În: Monitorul Oficial Nr. 245-247, 30.11.2012, art. 791.
93. *Strategia de Dezvoltare Regională Regiunea de Dezvoltare NORD*. Agenția de Dezvoltare Regională Nord, 2012.
94. *Regiunea de Dezvoltare Centru. Strategia de Dezvoltare*. Agenția de Dezvoltare Regională Centru, 2012.
95. *Regiunea de Dezvoltare Sud. Strategii de Dezvoltare*. Agenția de Dezvoltare Regională Sud, 2012.
96. P. M. Bălți. *Strategia de Dezvoltare Durabilă a Municipiului Bălți 2016-2019*. 2015. http://www.balti.md/images/proekty/STRATEGIA_2.pdf. (Accesat pe 06.09.2015).
97. C. M. Ungheni. *Strategia dezvoltării social-economice a orașului Ungheni*. 2013. http://ungheni.md/site/wp-content/uploads/2014/02/SDSE-Ungheni-draft_final.pdf. (Accesat pe 28.02.2015).
98. *Strategia națională de dezvoltare regională 2013-2015*. 2013. http://mdrc.gov.md/public/files/Proiect_SNDR_.pdf (Accesat pe 25.06.2015).
99. Odainii D. *Zonele antreprenoriatului liber în Republica Moldova. Specificul dezvoltării*. În Conferința internațională de comunicare științifică, „Tehnologii moderne. Calitate. Restructurare”. Volumul 5. Division 10 „Calitate. Restructurare, Managementul calității.”, Chișinău, 25-28 Mai 2003, pp 415-417.
100. Odainii D. , *Metode de evaluare a etapelor de dezvoltare a zonelor economice libere în Republica Moldova*, În Intellectus, nr. 3, 2016, pp. 99-105 ISSN 1810-7079

Anexa 1. Facilitățile acordate rezidenților zonelor economice speciale

Țara	Facilități la plata impozitului pe venit	Facilități la achitarea TVA	Alte facilități fiscale	Facilități funciare.	Alte tipuri de facilități
1	2	3	4	5	6
SUA	<ul style="list-style-type: none"> - Reducere cu 5% a impozitului pe venit. - Reducerea cu până la 50% impozitului pe venit. (la nivel federal) - Reducerea cu 100% la impozitului pe venit. pentru capital reinvestit (la nivel local). 		Fonduri speciale de finanțare a zonelor economice speciale.		<ul style="list-style-type: none"> - Obținerea mai simplă a autorizațiilor. - Cerințe reduse față de protecția mediului ambiant. - Fonduri speciale de finanțare a zonelor economice speciale, asistență, consultații,
Marea Britanie	Reducere cu 100% pentru capitalul investit în construcții.	Se percepe TVA numai în cazul exporturilor în UE, inclusiv Marea Britanie.		<ul style="list-style-type: none"> - Construcții fără certificatul de urbanism. - Comercializarea fără delimitări a capitalului funciar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Examinarea actelor fără rând. - Cerințe reduse la prezentarea informației statistice.
Coreea de Sud	<ul style="list-style-type: none"> - Reducere cu 100% pentru 3-7 an; în următorii 2 ani o reducere de 50% pentru venitul reinvestit în dezvoltarea infrastructurii. - Scutiri personale cu 40% mai mari. - Impozitului pe venit la nivel de 17% pentru persoane fizice. 	Pentru 3 ani bunurile importate sunt scutite de TVA.	<ul style="list-style-type: none"> - Subvenții în numerar pentru investiții străine - 10-20% din volumul investițiilor. - Reducere a taxelor locale cu 100% pe o perioadă de 3 ani; în următorii 2 ani o reducere de 50%. 	Scutiri la plata chiriei pentru 50 ani, cu posibilitatea de prelungire a contractului încă pentru 50 ani	<ul style="list-style-type: none"> - Pentru o perioadă de 3 ani scutirea de taxe vamale pentru import. - Sprijin la crearea infrastructurii sociale, simplificare procedurilor de importare a mărfurilor
China	<ul style="list-style-type: none"> - Rata impozitului pe venit la nivelul de 15-30% . - Pentru capital reinvestit 40% din taxe sunt restituite. 	Scutiri de TVA pentru mărfurile consumate în interiorul zonei.	Vacanță impozitară de 5 ani iar pentru următorii 5 ani o reducere de 50% la impozite.		<ul style="list-style-type: none"> - Regim valutar special. - Simplificarea înregistrării întreprinderilor cu capital străin.

Anexa 1. Continuare

1	2	3	4	5	6
România	Cota impozitului pe profit - 5%	Cota 0% pentru produsele importate pe teritoriul zonelor.	Posibilitatea repatrierii profitului.	Concesionarea terenurilor pe o perioada de pana la 50 de ani.	<ul style="list-style-type: none"> - Eliberarea de la taxele de import. - Posibilitatea repatrierii profitului și al capitalului, transportarea bunurilor dintr-o zonă în altă zonă fără achitarea taxelor vamale. - Scutirea de taxe vamale a bunurilor autohtone la importul în zonă.
Republica Moldova	<ul style="list-style-type: none"> - Reducere cu 50% la plata impozitului pe venit. - Scutirea plății a impozitului pe venit pe o perioada de 3-5 ani. 	Scutiri de TVA pentru mărfurile consumate în interiorul zonei.			<ul style="list-style-type: none"> - Nu se aplică regimul de licențiere la import și export. - Mărfurile au un regim de circulație liber în cadrul zonei. - Scutiri de taxe de import pentru mărfurile autohtone.

Anexa 2. Amplasarea geografică a zonelor economice libere cu statut special

Anexa 3. Modificări ale legislației ce țin de reglementarea activității ZEL (2001-2014)

- 1) LP158 din 18.07.14, MO238-246/15.08.14 art.547; în vigoare 15.08.14
- 2) LP64 din 11.04.14, MO110-114/09.05.14 art.286; în vigoare 09.05.14
- 3) LP324 din 23.12.13, MO320-321/31.12.13 art.871; în vigoare 01.01.14
- 4) LP307 din 26.12.12, MO26/04.02.13 art.95
- 5) LP178 din 11.07.12, MO190-192/14.09.12 art.644; în vigoare 14.09.12
- 6) LP33 din 06.05.12, MO99-102/25.05.12 art.330
- 7) LP29 din 06.03.12, MO48/13.03.12 art.146; în vigoare 13.03.12
- 8) HCC3 din 09.02.12, MO38-41/24.02.12 art.7; în vigoare 09.02.12
- 9) LP267 din 23.12.11, MO13-14/13.01.12 art.32; în vigoare 13.01.12
- 10) LP163 din 22.07.11, MO146/28.08.11 art.448; în vigoare 12.09.11
- 11) HG175 din 09.07.10, MO131-134/30.07.10 art.463
- 12) LP14-XVI din 03.02.09, MO45-46/27.02.09 art.125
- 13) LP34-XVI din 28.02.08, MO117-119/04.07.08 art.453
- 14) LP280-XVI din 14.12.07, MO94-96/30.05.08 art. 349
- 15) LP73-XVI din 22.03.07, MO54-56/20.04.07 art.258
- 16) LP268 -XVI din 28.07.06, MO142-145/08.09.06 art.702
- 17) LP444-XV din 07.11.03, MO229/21.11.03 art.924
- 18) LP240-XV din 13.06.03, MO138/08.07.03 art.557
- 19) LP1313-XV din 26.07.02, MO113/05.08.02 art.902
- 20) LP594-XV din 01.11.01, MO133/08.11.01 art.1020

Anexa 4. Evoluția și structura vânzărilor totale ale producției industriale pe ZEL din Republica Moldova, în perioada anilor 2005-2014

(mil lei)

Anii	2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Total pe ZEL	1021,1	100	937,8	100	1162,9	100	1226,5	100	983	100	1408,9	100	2006,9	100	2366,4	100	2859,4	100	3651,3	100
ZAL „Expo-Business-Chișinău”	421,7	41,3	245,7	26,9	315,2	27,1	369,2	30,1	285,1	29,0	321,2	22,8	377,3	18,8	267,4	11,3	263,1	9,2	262,9	7,2
ZEL „Bălți”	x		x		x		x		x		78,9	5,6	216,7	10,8	286,3	12,1	491,8	17,2	1113,7	30,5
ZAL PP „Otaci-Business”	x		x		4,7	0,4	6,1	0,5	11,8	1,2	2,8	0,2	6,0	0,3	2,4	0,1	x	0,0	x	0,0
ZEL „Ungheni-Business”	286,9	28,1	498,0	52,5	601,2	51,7	551,9	45,0	413,8	42,1	546,7	38,8	925,2	46,1	1105,1	46,7	1309,6	45,8	1570,1	43,0
ZAL „Tvardița”	126,6	12,4	54,4	5,8	129,1	11,1	150,9	12,3	152,4	15,5	250,8	17,8	258,9	12,9	530,1	22,4	528,0	18,5	423,6	11,6
ZAL PP „Taraclia”	32,7	3,2	27,4	2,9	51,2	4,4	36,8	3,0	0,9	0,1	x	0,0	x	0,0	x	0,0	x	0,0	x	0,0
ZAL PP „Valkaneș”	153,2	15,0	112,5	11,9	61,6	5,3	111,6	9,1	118,9	12,1	208,5	14,8	222,8	11,1	172,8	7,3	265,9	9,3	281,2	7,7

(Sursa: Elaborat de autor în baza raportului privind activitatea zonelor economice libere ale Republicii Moldova pe anii 2004-2014)

Anexa 5. Evoluția volumului anual al investițiilor în active materiale pe TL în Republica Moldova și ZEL (2005-2014), mil. lei

	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe țară	7796,5	11012,3	15335,8	18224,8	11123,6	13804,8	16449,5	17153,9	18635,7	20849,2
Total pe ZEL	147,4	210,1	152,8	166,1	75,5	106,6	201,8	287,1	356,3	197,8
Municipiul Chișinău	4289,0	6353,0	8661,4	10661,3	6086,4	9783,3	10869,8	11692,1	12238,7	12955,1
ZAL „Expo-Business-Chișinău”	46,6	52,5	66,7	74,7	17,8	3,7	34,0	x	23,92	7,02
Regiunea Nord	1269,7	1894,4	2282,7	2835,5	1948,2	1758,8	2713,7	2400,7	2826,2	3 044,8
ZEL „Bălți”	x	x	x	x	x	81,58	102,05	85,98	212,77	86,99
ZAL PP „Otaci-Business”	x	x	3,64	x	21,11	6,18	2,35	1,21	x	x
Total ZEL Nord	x	x	3,6	x	21,1	87,7	104,4	87,2	212,8	87,0
Regiunea Centru	1126,8	1631,7	2814,8	2782,5	1615,9	1278,6	1676,7	1832,5	2187,1	3 077,9
ZEL „Ungheni-Business”	79,4	148,4	78,8	83,0	1,1	2,6	55,1	161,1	80,6	84,2
Regiunea Sud și UTA Găgăuzia	1111,1	1133,0	1576,9	1945,6	1473,1	984,00	1189,2	1228,6	1383,8	1571,3
ZAL „Tvardița”	15,1	6,6	3,6	5,2	12,2	1,2	3,5	14,5	17,6	18,2
ZAL PP „Taraclia”	x	x	x	x	17,78	x	x	x	x	x
ZAL PP „Valkaneș”	6,3	2,6	x	3,1	5,6	4,9	4,7	24,2	21,4	1,4
Total ZEL Sud	21,4	9,2	3,6	8,3	35,5	6,2	8,2	38,8	39,0	19,6

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> vizitat 15.07.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL ale Republicii Moldova 2004-2015)

Anexa 6. Evoluția producției industriale livrate pe Republica Moldova și ZEL (2005-2014), mil. lei

Anii	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total pe Republica Moldova	20770,2	22370,7	26173,5	21964,2	18607,8	22323,1	32140	33618,7	36185,3	36781,1
Total pe ZEL	1021,1	937,8	1162,9	1226,5	983	1408,9	2006,9	2366,4	2859,4	3651,3
Municipiul Chișinău	11434	12214,44	14081,34	11579,8	10166	12539,6	19001,2	20299,7	21566	23309,5
ZAL „Expo-Business-Chișinău”	421,7	245,7	315,1	369,2	285,1	321,2	377,3	267,4	263,1	262,9
Regiunea Nord	5151,0	5637,4	6752,8	5808,5	4734	5372,9	6265,7	6232,4	6184,5	8089,1
ZEL „Bălți”	x	x	x	x	x	78,9	216,7	286,3	491,8	1113,7
ZAL PP „Otaci-Business”	x	x	4,7	6,1	11,8	2,8	6,0	2,4	x	x
Total ZEL Nord	x	x	4,7	6,1	11,8	81,7	222,8	288,7	491,8	1113,7
Regiunea Centru	2803,9	3109,5	3664,29	3161,9	2409,9	2945,6	4841,1	4901,7	5896,5	6545,7
ZEL „Ungheni-Business”	286,9	497,9	601,2	551,9	413,8	546,7	925,2	1105,1	1309,6	1570,1
Regiunea Sud și UTA Găgăuzia	1381,2	1409,3	1675,1	1414,1	1297,8	1465	2031,9	2254,9	2538,3	2594,4
ZAL „Tvardița”	126,6	54,4	129,1	150,9	152,4	250,8	258,9	530,1	529,0	423,5
ZAL PP „Taraclia”	32,7	27,4	51,2	36,8	0,9	x	x	x	x	x
ZAL PP „Valkaneș”	153,1	112,5	61,63	111,6	118,9	208,5	222,8	172,7	265,9	281,2
Total ZEL Sud	312,4	194,3	241,8	299,2	272,2	459,3	481,7	702,8	794,9	704,7

(<http://statbank.statistica.md> din 21.06.2015, Rapoartele anuale privind activitatea ZEL al Republicii Moldova)

Anexa 7. Dinamica numărului populație cu vârsta de 15-60 ani în perioada (2005-2014), persoane

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	47345	47278	47118	46952	46764	46437	45886	45170	44532	43994
Edineț	43916	43792	43628	43436	43205	42821	42312	41693	41129	40729
Fălești	51923	51812	51680	51595	51517	51268	50814	50289	49777	49290
Florești	50508	50454	50376	50280	50134	49668	48907	48085	47493	46951
Sângerei	52594	52538	52497	52427	52494	52361	51980	51588	50934	50184
Hâncești	72154	72062	71952	71783	71576	71093	70368	69667	69242	68824
Strășeni	54385	54256	54102	53948	53662	53205	52667	52088	51656	51337
Orhei	72863	72645	72346	71938	71839	71665	71343	70638	69912	69049
Cahul	73859	73754	73668	73575	73713	73606	73230	72650	72013	71419

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Anexa 8. Dinamica numărului salariaților total și în industrie (2005-2014)

Raionul	Salariați	Anii									
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	Total	17140	15066	13720	12787	11858	11209	12561	12349	11719	12163
	Industrie	3771	3315	3018	2813	2609	2466	2763	2717	2578	2676
Edineț	Total	12674	12244	11845	10952	10169	9968	12810	12341	11794	11589
	Industrie	2788	2694	2606	2409	2237	2193	2818	2715	2595	2550
Fălești	Total	12655	12073	11137	10259	9863	9009	10680	10571	10377	10727
	Industrie	2784	2656	2450	2257	2170	1982	2350	2326	2283	2360
Florești	Total	13086	12216	11633	11451	11715	11405	12146	11780	11596	11205
	Industrie	2879	2688	2559	2519	2577	2509	2672	2592	2551	2465
Sângerei	Total	12514	11348	10756	10047	9101	8865	10664	10347	9814	9557
	Industrie	2753	2497	2366	2210	2002	1950	2346	2276	2159	2103
Hâncești	Total	15669	14794	13803	12753	11780	11050	13117	12833	13263	12934
	Industrie	3290	3107	2899	2678	2474	2321	2755	2695	2785	2716
Strășeni	Total	9219	8831	8758	8910	8543	8748	10943	10711	11170	10653
	Industrie	1936	1855	1839	1871	1794	1837	2298	2249	2346	2237
Orhei	Total	15380	14638	14856	14591	13835	13886	16701	16006	16803	16181
	Industrie	3230	3074	3120	3064	2905	2916	3507	3361	3529	3398
Cahul	Total	19155	18298	18008	17531	16817	16308	20386	20372	19205	19116
	Industrie	2682	2562	2521	2454	2354	2283	2854	2852	2689	2676

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Anexa 9. Dinamica investițiilor în active materiale pe TL și a volumului producției industriale fabricate (2005-2014)

Dinamica investițiilor în active materiale pe (2005-2014)

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	81,7	157,3	139	183,7	176,2	278,4	521,9	396,1	404,1	388,7
Edineț	58	100,2	165,8	200	123	74,9	179,6	155,2	119,2	174,6
Fălești	92,3	108,4	104,8	118	104,6	83,1	116,4	114,1	99,9	140
Florești	91,2	173	202,1	205	173,3	155,1	209,6	136,6	256,5	272,6
Sângerei	75,8	91,6	130,8	164,3	135,9	84	112,6	130,1	198,1	274,7
Hâncești	118,2	189,8	337,4	257,1	169,1	163,9	240,3	225,1	308,1	440,1
Strășeni	124,7	169,8	300,2	262,2	142,2	93,5	152,3	159,7	197,4	318
Orhei	144,1	177,4	295,7	411,3	144	153,7	175,3	190,7	233,3	388,6
Cahul	201,8	269,7	440	692,8	361	251,1	223,1	188,5	249,4	301,3

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Continuare Anexa 9. Dinamica volumului producției industriale fabricate (2005-2014)

Raionul	Anii									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Drochia	674,8	613,6	567,3	460,4	254	497,5	853	752,4	1213,9	1389
Edineț	551,1	560,9	561,5	539,9	322,4	422,6	266,9	359,5	581	729,4
Fălești	498,3	491,7	460,5	431,8	180,8	471,2	110,1	169,6	194,4	241,1
Florești	601,6	581,7	564,8	577,8	556,6	636,9	507,5	408,8	427,4	525,4
Sângerei	148,4	136,2	133,6	128,3	115,5	109,8	108,2	125,9	162,6	172,6
Hâncești	133,6	126,4	122,2	118,2	81,7	126,1	205,1	200,2	269,8	313,3
Strășeni	327,1	326,2	345,1	360,3	252,5	290,3	342,9	361,8	418,1	483,7
Orhei	485,7	490,8	516,6	549,6	414,1	554,9	478,0	528,6	597,3	576,3
Cahul	376,9	383,9	387,9	415,2	335,1	351,2	357,1	362,3	415,8	423,7

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Anexa 10. Dinamica venitului din vânzări, pe domenii de activitate (2005-2014) și prognoza pe perioada (2015-2020)

Dinamica venitului din vânzări pe domenii de activitate perioada anilor 2005-2014 mun. Bălți, mil. lei

Venitul din vânzări	Venituri din vânzări, mil. lei									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Producția industrială livrată din mun. Bălți	3258,9	3456,5	3851,2	3417,2	2517,8	2939,6	3277,0	3429,5	2949,9	3979,5
Producția industrială livrată din regiunea Nord	5151	5637,4	6752,8	5808,5	4734,0	5372,9	6265,7	6232,4	6184,5	8089,1
Producția industrială livrată din ZEL „Bălți”						78,9	216,7	286,3	491,8	1113,7
Ramura construcțiilor	188,6	229,9	295,2	361,4	212,7	295,9	548,7	405,5	490,7	448,1
Activitatea hotelieră și restaurante	27,6	34,4	47,4	64,8	54,6	57,9	70,1	78,0	88,3	94,4
Activitatea financiară	2,7	10,1	7,1	13,8	9,4	5,9	8,6	11,2	12,7	15,4
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	78,9	91,5	130,0	166,3	139,4	157,5	212,4	253,2	230,7	276,2

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Dinamica venitului din vânzări pe domenii de activitate perioada anilor 2005-2014 or. Ungheni, mil. lei

Indicatorii	Venituri din vânzări, mil. lei									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Producția industrială livrată din raionul Ungheni	335,30	518,39	642,78	656,16	537,49	736,22	1108,72	1290,30	1555,37	1829,81
Producția industrială livrată din regiunea Centru	2803,9	3109,5	3664,3	3161,9	2409,9	2945,6	4841,1	4901,7	5896,5	6545,7
Producția industrială livrată din ZEL „Ungheni-Business”	286,9	497,9	601,2	551,9	413,8	546,7	925,2	1105,1	1309,6	1570,1
Domeniul aprovizionării cu energie electrică, termică, gaze și apă	38,61	63,55	81,93	100,71	118,69	143,65	173,22	182,75	171,72	171,94
Ramura construcțiilor	13,72	26,15	37,07	50,11	31,85	40,8	64,5	70,98	55,73	100,29
Activitatea hotelieră și restaurante	2,92	3,32	6,12	6,04	4,33	4,71	7,65	11,27	15,77	15,68
Activitatea financiară	31,32	37,98	41,76	61,03	49,65	50,15	51,52	58,95	71,87	81,5
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	8,14	9,39	10,02	22,87	18,16	23,47	20,05	30,59	34,53	58,31

(Sursa: <http://statbank.statistica.md> din 21.11.2015)

Continuare Anexa 10. Dinamica venitului din vânzări, pe domenii de activitate (2005-2014) și prognoza pe perioada (2015-2020)

Dinamica venitului din vânzări pe domenii de activitate perioada anilor 2005-2014 regiunea Sud și UTA Găgăuzia, mil. Lei

Indicatorii	Venituri din vânzări, mil. lei									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Producția industrială livrată din regiunea Sud	1381,2	1409,3	1675,1	1414,1	1297,8	1465	2031,9	2254,9	2538,3	2594,4
Producția industrială livrată din ZAL „Tvardița”	126,6	54,4	129,1	150,9	152,4	250,8	258,9	530,1	529	423,5
Producția industrială livrată din ZAL PP „Taraclia”	32,7	27,4	51,2	36,8	0,9	-	-	-	-	-
Producția industrială livrată din ZAL PP „Valkaneș”	153,1	112,5	61,63	111,6	118,9	208,5	222,8	172,7	265,9	281,2

Continuare Anexa 10. Dinamica veniturii din vânzări, pe domenii de activitate (2005-2014) și prognoza pe perioada (2015-2020)

Prognoza venitul din vânzare producției industriale pe raionul Edineț în perioada 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări pe raion cu excepția ZEL	534,48×1,10 67=591,51	591,51×1,10 67=654,62	654,62×1,10 67=724,47	724,47×1,10 67=801,77	801,77×1,10 67=887,32	887,32×1,10 67=982
Venitul din vânzări din ZEL „Edineț”	625,65×0,06 8=40,25	39,86×1,69= 68,35	67,68×1,69= 116,05	114,93×1,69= =197,06	195,15×1,20 79=238,03	235,73×1,20 79=287,51
Venitul din vânzări pe raion	631,67	722,97	840,52	998,83	1125,3	1269,51

Prognoza venitul din vânzare producției industriale pe raionul Strășeni în perioada 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări pe raion cu excepția ZEL	410,61×1,07 21=440,61	440,61×1,07 21=472,38	472,38×1,07 21=506,44	506,44×1,07 21=542,95	542,95×1,07 21=582,1	582,1×1,072 1=624,07
Venitul din vânzări din ZEL „Edineț”	440,61×0,06 8=29,98	29,98×1,69= 50,91	50,91×1,69= 86,44	86,44×1,69= 146,79	146,79×1,20 79=177,3	177,3×1,207 9=214,17
Venitul din vânzări pe raion	470,59	523,29	592,89	689,74	759,4	838,24

Prognoza venitul din vânzare producției industriale pe raionul Cahul în perioada 2015-2020, mil lei.

Anii	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Venitul din vânzări pe raion cu excepția ZEL	390,02×0,99 =388,1	388,1×0,99= 384,22	384,22×0,99 =380,38	380,38×0,99 =376,57	376,57×0,99 =372,81	372,81×0,99 =369,08
Venitul din vânzări din ZEL „Cahul”	388,1×0,068 =26,41	26,41×1,69= 44,84	44,84×1,69= 76,14	76,14×1,69= 129,29	129,29×1,20 79=141,52	141,52×1,20 79=154,91
Venitul din vânzări pe raion	414,51	429,06	456,52	505,87	514,33	523,99

APROB

Prim prorector UTM

Dr. hab., prof. **Petru TODOS**

APROB

Director Școală Doctorală
Economic, Finanțe și Management,
Dr. hab, conf. univ. **Svetlana ALBU**

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor științifice ale lectorului superior Dumitru Odainii
obținute în teza de doctor
Rolul zonelor economice libere în asigurarea dezvoltării regionale în Republicii Moldova,
în procesul de studiu la Facultatea Inginerie Mecanică, Industrială și Transporturi, UTM

În scopul confirmării actului de implementare a rezultatelor științifice, obținute de Domnul Dumitru ODAINÎ în cadrul tezei sale de doctorat, la Facultatea Inginerie Mecanică, Industrială și Transporturi a UTM a fost creată o Comisie în următoarea componență:

Președinte – **Petru Stoicev**, prof. univ., dr. hab., șef departament IMI,

Membrii: **Demian Ușanli**, conf. univ., șeful program IMI,

Sergiu Mazuru, conf. univ. șeful departament TCM

În perioada 14-23 martie 2016 Comisia a studiat subiectul cu privire la implementarea și utilizarea rezultatelor cercetărilor științifice ale D-nului Dumitru Odainii, în procesul de studiu la Facultatea Inginerie Mecanică, Industrială și Transporturi a UTM și constată:

1. Începând cu anul de studii 2014/2015 elaborările d-nului Odainii D. sunt utilizate în procesul de învățământ la cursuri la specialitățile: Inginerie și Management în Construcția de Mașini, Inginerie Inovațională și Transfer Tehnologic, Tehnologia Construcțiilor de Mașini, Ingineria Sudării, Mașini și Sisteme de Producție.
2. Modulele dezvoltate în cadrul tezei:
 - Importanța dezvoltării activității investiționale.
 - Metodologia de prognozarea a dezvoltării activității industriale.
 - Evaluarea prin trend a indicatorilor economici.

Sunt utilizate în procesul de învățământ la următoarele discipline:
Denumirea disciplinelor (specialitatea)

Ciclul de studii

Economia și Statistica în Construcția de Mașini (IMCM, IITT, TCM, IS, MSP):

Tema 5. Politica investițională a întreprinderii

Tema 12. Restructurarea activității întreprinderii în economia de piață

Ciclul I

Statistica (IMCM):

Tema 9. Indicii ca metodă statistică de analiză

Tema 10. Domenii de studiu ale Statisticii Social-Economice

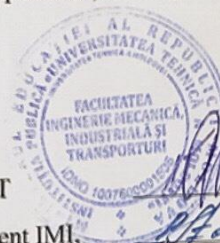
3. Elaborările menționate ale D-nului Dumitru Odainii sunt pe larg utilizate la elaborarea tezelor de licență și masterat ale studenților specialităților Inginerie și Management în Construcția de Mașini (IMCM)

Vasile Cartofeanu, conf. univ., dr., decan FIMIT

Petru Stoicev, prof. univ., dr. hab., șef departament IMI,

Demian Ușanli, conf. univ., șeful program IMI,

Sergiu Mazuru, conf. univ. șeful departament TCM

Handwritten signatures of Vasile Cartofeanu, Petru Stoicev, Demian Ușanli, and Sergiu Mazuru, corresponding to the names listed in the text.

29 aprilie 2016

Zona Economică Liberă „Bălți”

Adresa: MD-3100, Republica Moldova, mun. Bălți, str. Industrială, 4
 Tel.: (+373 231) 88881; Tel/Fax: (+373 231) 88880
 e-mail: office@zelb.md; administration@zelb.md
www.zelb.md

Act de implementare

a rezultatelor cercetării științifice ale domnului Dumitru Odainii,

obținute în teza de doctor intitulată

”Rolul zonelor economice libere în asigurarea dezvoltării regionale în Republica Moldova”

Prin prezenta se remarcă contribuția domnului Dumitru Odainii în cercetarea impactului zonelor economice libere în dezvoltarea regională în Republica Moldova precum și în prognozarea evoluției economice a regiunilor în care urmează a fi create aceste formațiuni economice. Prin prezentul act se confirmă posibilitatea utilizării recomandărilor efectuate de către domnul Dumitru Odainii în selectare regiunilor de creare a zonelor economice libere.

Evaluarea efectuată de către Dl Dumitru Odainii demonstrează o cunoaștere temeinică a domeniului, dar și dispunerea de către elemente analitice pentru a cuantifica relațiile dintre diverși factori care pot duce la îmbunătățirea activității zonelor economice libere și prin urmare îmbunătățirea situației economice în regiunile din Republica Moldova.

Unele din recomandările formulate de către Dl Dumitru Odainii au fost utilizate la procesul decizional ce ține de crearea subzonelor ”Strășeni” și ”Orhei” a zonei economice libere ”Bălți”, în special cu referire la locul de amplasare a subzonelor și evaluarea impactul economico-social a acestora în regiune. Ca rezultat, s-a redus esențial timpul de luare a deciziei privind constituirea noilor subzone.

Administrația ZEL ”Bălți” recomandă ca propunerile formate de Dl Dumitru Odainii în lucrarea sa fie înaintate către autoritățile publice centrale și locale inclusiv Ministrului Economiei, în vederea analizei rezultatelor lucrării, dar și pentru înțelegerea impactului zonelor economice libere în dezvoltarea regională a Republicii Moldova.

Vasile ȘOLDAN
 Administrator principal
 Zona Economică Liberă „Bălți”

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Odaini Dumitru

Semnătura

Data:

CURICULUM VITAE

Numele, prenumele: ODAINÎ Dumitru

Data și locul nașterii: 20.10.1978, or. Strășeni, raionul Strășeni, Republica Moldova

Starea familială: Căsătorit.

Adresa la domiciliu str. Studenților 3/2, cămin, mun. Chișinău, Republica Moldova, Tel: 0697525019

Adresa la serviciu str. Studenților 9/8, mun. Chișinău, Republica Moldova. Tel: 022-509950

Funcția Prodecan pe activitatea științifică, lector superior

Studii: 2000 - diplomă de licență, specialitatea Inginerie și Management în Construcții de Mașini, FIMCM, cat. IMSP Universității Tehnice din Moldova,

2001 - diplomă de masterat, Universitatea Tehnică din Moldova, specialitatea „Administrarea afacerilor”, U.T.M “Tempus-Tacis”

Activitatea profesională: 2000 prezent: cadru didactic, UTM, FIMIT, catedra IMSP

2008 – 2015: prodecan activitatea didactică FIMCM, UTM

2016 – prodecan activitatea științifică FIMIT, UTM

Cursuri predate: 2000 - 2016 – Microeconomie, Analiza economico-financiară, Analiza și planificarea afacerii, Economia Ramurii, Statistica, Evaluarea

Domeniul de interes științific - Analiza activității întreprinderilor

- Sporirea eficienței energetice
- Managementul business proceselor,
- Dezvoltarea economiilor regionale

Publicații și participări științifice naționale internaționale

Publicații

1. „Zonele antreprenoriatului liber în Republica Moldova. Specificul dezvoltării” Odaini D, // Conferința internațională de comunicare științifică. „ Tehnologii moderne. Calitate. Restructurare”. Volumul 5.Divison 10 „Calitate. Restructurare, Managementul calității.”, 25-28 Mai 2003 Chișinău.

2. „Managementul calității cerințe și perspective de dezvoltare în Republica Moldova.” Odaini D, // Conferința internațională de comunicare științifică. „ Tehnologii moderne. Calitate. Restructurare”. Volumul 5.Divison 10 „Calitate. Restructurare, Managementul calității.”, 25-28 Mai 2001 Chișinău.

3. Analiza PEST – metodă eficientă de analiză a dezvoltării economiei naționale (exemplul zonelor economice libere), Meridian Ingineresc, nr. 3, 2015, pp. 108-111. ISSN 1683-853X

4. Zonele economice libere în contextul politicii de dezvoltare regională, Meridian Ingineresc, nr. 1, 2016, pp. 65-68. ISSN 1683-853X

5. Metode de evaluare a etapelor de dezvoltare a zonelor economice libere în Republica Moldova, Intellectus, nr. 3, 2016, pp. 99-105 ISSN 1810-7079

Participări:

1. Conferința Internațională Științifico-Practică, ediția a X-a „CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII” 2015, Institutul Național de Cercetări Economice, Chișinău, 15-16 octombrie 2015, pp.242-246, ISBN 978-9975-4285-1-5

Cunoașterea limbilor: Română – excelent (nativă); Rusă – bine; Engleză – bine.

E-mail dumitru.odainii@imi.utm.md